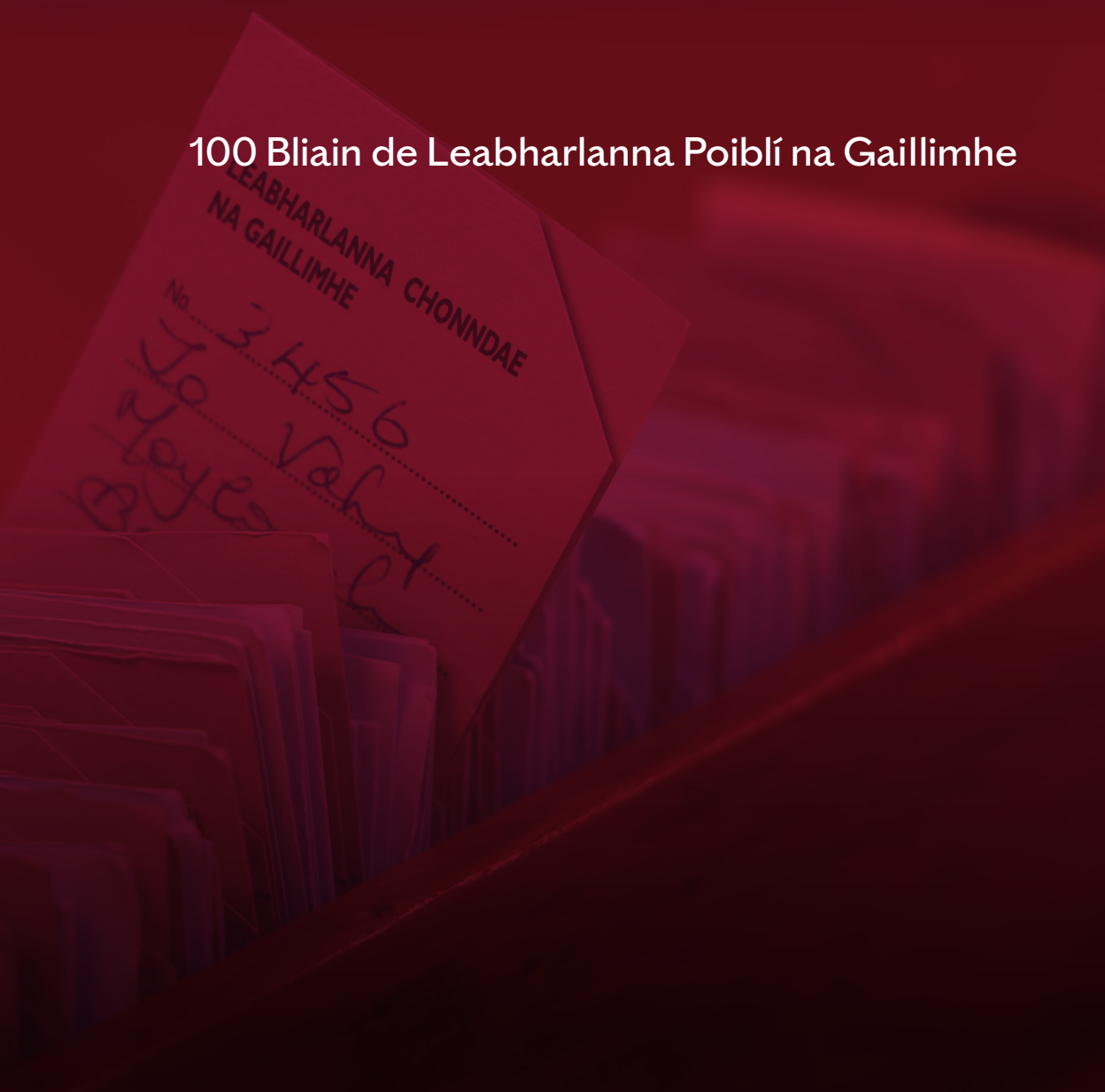

‘A nuisance or a luxury...’

Machnaimh Stairiúla agus Cumhacha

100 Bliain de Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe

*'...books and other printed matter... are powerful,
indispensable agents for bringing enlightenment, new
knowledge, encouragement and inspiration to every
member of the community...'*

Plean Forbartha Leabharlainne, 1996,
Miontuairiscí Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, Bealtaine 1996 (G01/5/3)

‘A nuisance or a luxury...’

Machnaimh Stairiúla agus Cumhacha

100 Bliain de Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe

Arna fhoilsiú ag:

Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe
2024

© Comhairle Chontae na Gaillimhe agus na hÚdair

ISBN: 978-1-3999-9930-4

Eagarthóirí: Patria McWalter agus Jo Vahey
Arna chlóbhualadh ag: A&T Print
Arna aistriú ag: STAR Translation Services

Gach ceart ar cosaint

Tá gach iarracht déanta ag na húdair agus ag an bhfoilsitheoir deimhin a dhéanamh de go raibh an t-eolas san fhoilseachán ceart tráth an chlóbhuailte; ní ghlacann na húdair agus an foilsitheoir orthu féin, agus séanann siad leis seo, aon dliteanas d’aon pháirtí i leith aon chaillteanas, díobhála, nó clúmhillte de dheasca earráidí nó easnamh, cibé cé acu de thoradh faillí, tionóisce nó aon chúise eile is ea an earráid nó an t-easnamh sin.

Íomhá an chlúdaigh tosaigh: Tráidire de thicéid léitheora a úsáideadh faoi chóras láimhe ‘Browne’, sular glacadh córas ar ríomhaire

Íomhá an chlúdaigh chúil: Sampla de chófra ‘leabharlainne’ a d’eisigh Coimisinéirí Soilse na hÉireann do thithe solais ar fud na tíre. Sholáthair leabharlanna na Gaillimhe leabhair do thithe solais san Oileán Iarthach (amach ó chósta Inis Oírr), in Inis Oírr, Inis Bó Finne, agus Ceann Léime (amach ó chósta Chonamara). (Ionaid Phreasa. 1977-2003. comhad L/7/1/0053)

*Tiomnaithe d’fhoireann Leabharlanna Poiblí na
Gaillimhe, san am a chuaigh thart agus san am i láthair*

While the people of County Galway have, on the whole, the urge to read for pleasure and information, a certain amount of apathy is characteristic—due, one is afraid, to considering libraries as either **a nuisance or a luxury**. Whatever the apathetic and the pessimistic may say, there are people not only in the County Galway but everywhere eagerly reaching out for books which will inspiringly divert their thoughts to the duties of citizenship and to seek the explanations of national and world affairs on the doorstep of men’s actual local interests.

Samuel Maguire, Leabharlanai Chontae, Miontuairiscí Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, Meitheamh 1947 (GC1/5/3)

Clár ábhair

Buíochas	10
Réamhrá	12
Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe, Stair Ghearr, 1924-1998	20
Patria McWalter	
Aguisín A:	38
Roghnaigh Liosta Lárionaid agus Brainsí Leabharlainne	
Aguisín B:	45
Leabharlannaithe an Chontae, 1924-2024	
Gan Ar Ancaire don Talamh ar chor ar bith	48
Patricia Forde	

Tóraíocht gan dul faoi	54
Nuala O'Connor	
<i>Ag breathnú siar...</i>	59
Laethanta Fóillíochta agus Foghlama - Ag dul go dtí an	72
Leabharlann	
Jim Higgins	
Books are alive: magic is afoot!	80
iarracht léiriú a thabhairt ar “exquisite music of that amazing procession of people” a théann go leabharlanna poiblí na Gaillimhe go rialta, agus ar an bhfoireann a dhéanann freastal orthu.	
Pat McMahon	
<i>Blas ar chainteanna, ceardlanna agus spraoi...</i>	96
Cuntais Beathaisnéise	108

Ticéid luatha d'admhálacha ballraíochta leabharlainne.

Méadaíodh ar tháille sintiúis bhallraíocht na leabharlainne ó 25p go

£2 in c. 1982. Cuireadh deireadh le táillí agus fineálacha in 2019

“Libraries must remain places for the quiet engagement of the soul, for a peaceful contemplating of any neglected curiosity, of intellectual awakening.”

Micheál D Ó hUiginn, Uachtarán na hÉireann, aitheasc ag Cóisir Ghairdín Lá Bloom
in Áras an Uachtaráin, 16 Meitheamh 2024

Buíochas

Is mian le Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe buíochas ó chroí a ghabháil leo siúd a rinne cion don fhoilseachán seo. Is mór an onóir dúinn agus táimid fíorbhuíoch de go ndearna na daoine seo a leanas cion iontach don fhoilseachán: Patricia Forde, (Laureate na nÓg), Nuala O'Connor (údar), Pat McMahon (iar-Leabharlannaí Chontae na Gaillimhe, an Dr Jim Higgins (Oifigeach Oidhreacht Chathair na Gaillimhe), agus Patria McWalter (Cartlannaí Chomhairle Chontae na Gaillimhe). Ní furasta an cúram é cuntas dílis a thabhairt ar stair agus ar bhundamhna seirbhíse leabharlainne atá ar an bhfód le céad bliain, ach d'éirigh le húdar an fhoilseacháin seo an cúram sin a chur i gcrích.

Táimid buíoch as tacaíocht na bpobal uilig a bhfuilimid ag freastal orthu le céad bliain anuas, idir phobail mhóra agus phobail bheaga a ghlac go fonnmhar le seirbhísí na leabharlainne ar fud na cathrach agus an chontae, cibé cén cineál seirbhíse a bhí i gceist, bíodh brainse lánaimseartha nó páirtaimseartha, seirbhís scoile nó mhóibíleach, nó sna cartlanna nó rannóga staidéir áitiúil.

Rinne pobail agus custaiméirí leabharlainne spás fíorphobail de na leabharlanna, ag tacú leis an iomad imeachtaí liteartha, cultúrtha agus ealaíne a óstáladh inár n-áitreabh i gcaitheamh na mblianta, lena n-áirítear gnáthimeachtaí, amhail clubanna leabhar agus imeachtaí scéalaíochta do pháistí, agus imeachtaí speisialta amhail taispeántais, léachtaí agus imeachtaí cuimhneacháin. Tá bród orainn as ucht a bheith in ann réimse éagsúil corraitheach de ghníomhaíochtaí a chur ar fáil do gach cearn den chontae, ionas go mbeidh deis ag daoine freastal ar imeachtaí liteartha agus cultúrtha ina gceantar féin.

Is mian linn aitheantas a thabhairt d'fhoireann Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe, idir fhoireann an lae inné agus an lae inniu, a chur an t-áthas is leabhair ann ar fáil do na mílte i gcaitheamh an chéid seo caite, a thug cúnamh do chustaiméirí i mbun oideachais agus taighde, agus a rinne freastal ar léitheoirí agus taighdeoirí, a chur comhairle orthu agus thug treoir dóibh le céad bliain.

Gabhaimid buíochas leis na heagrais éagsúla a thacaigh leis na leabharlanna agus leis an tseirbhís cartlainne, idir chúnamh deontais agus chomhairle agus treoir phraiticiúil. Tá an iomarca acu le lua ach le deireanas áiríodh leo an Roinn Turasóireachta, Cultúir, Ealaíon, Gaeltachta, Spóirt agus Meán trína clár Éire Ildánach, an Ghníomhaireacht Bainistíochta Rialtais Áitiúil (LGMA), an Chomhairle Oidhreacht, Cumann Leabharlainne na hÉireann agus an Grúpa um Chartlannaithe Rialtais Áitiúil agus Bainistíocht Taifead.

Ar deireadh thiar, is mian linn buíochas a ghabháil lenár máthair-eagraíochtaí Comhairle Chontae na Gaillimhe agus Comhairle Cathrach na Gaillimhe as ucht a dtacaíochta leanúnaí, le linn am an rathúnais agus an mhíráthúnais. In éineacht lena dtacaíocht, tá go leor bainte amach ag an tseirbhís leabharlainne, agus táimid uaillmhianach tuilleadh a dhéanamh. Tá iontaoibh againn as a dtacaíocht leanúnach, ionas gur féidir linn beirt i dteannta a chéile an t-áthas is leabhair, léitheoireacht, foghlaim agus gníomhaíochtaí cultúrtha ann a chur ar fáil dárcuid pobal.

"The only thing that you absolutely have to know, is the location of the library."
Albert Einstein

Na hEagarthóirí

Réamhrá

Libraries and librarians are a community's soul. In that one place filled with books, life holds so many possibilities. I can't think of anything more beautiful¹.

¹ Kathleen Glasgow, 'Reasons to Love Libraries: 23 notable authors and Public Figures share their joy'. *Irisleabhar Leabharlann na Scoile*, 2024 ag <https://www.slj.com/story/reasons-to-love-libraries-23-notable-authors-and-public-figures-share-their-joy>. Arna rochtain i mí Iúil 2024

Tá céad bliain á chomóradh ag Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe, 100 bliain ó bunaíodh an gréasán simplí d'ionaid leabhar faoi choimirce Iontaobhas Carnegie i 1924 go dtí seirbhís leabharlainne bríomhar dinimiciúil 2024, a chuimsíonn teicneolaíocht, a chothaíonn cuimsitheacht, a chumasaíonn cruthaitheacht, agus a thacaíonn le foghlaim ar feadh an tsaoil.

Gabhann na cúig aiste seo a leanas le bunús Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe, agus tugann gach aiste spléachadh isteach i gcroílár na seirbhíse. Déanann an chéad cheann mionscagadh ar stair na seirbhíse leabharlainne, insíonn sé dúinn faoina bunú, trí Iontaobhas Carnegie agus Samuel (Sam) J. Maguire, an chéad Leabharlannaí Contae, a bhí ag obair ann ó 1924-1955, go dtí a forbairt sna blianta ina dhiaidh sin. Péinteálann rannchuidithe eile íomhánna beoga bunaithe ar chuimhní cinn na scríbhneoirí, atá ina n-úsáideoirí leabharlainne ar feadh an tsaoil agus a bhfuil grá acu do leabhair, údair agus leabharlannaithe. Agus iad ag tumadh isteach sna caibidlí is féidir le léitheoirí a fháil amach gur áit éalaithe, taiscéalaíochta agus spleodrach í an leabharlann do na scríbhneoirí. Mothaíonn siad go bhfuil an leabharlann mar lócas, áit a bhfuil an chuma air go stadann an t-am go fóill, agus an domhan lasmuigh imithe i léig. Mothaíonn siad atmaisféar na leabharlainne, ar cuireadh síos air mar áit a raibh fuadar is furú ann le cogar cainte ó am go chéile, agus leis an ticéad leabharlainne a sholáthair modh iompair chuig 'the elsewhere's'. Is féidir le léitheoirí taitneamh a bhaint as cailéideascóp de chuimhní freisin trí fhíneid smaointeacha ina bhfuil scéalta faoi leabharlanna éagsúla, a leabharlannaithe agus na daoine a thug cuairt orthu.

I dteannta a chéile, cuireann na haistí seo tairiscintí saibhre bríomhara na seirbhíse leabharlainne chun cuimhne, ag gabháil lena stair, a áilleacht, agus an braistint phobail a chothaíonn sí. Iarrann siad ar an léitheoir an leabharlann a thaiscéaladh agus meas a bheith acu uirthi ní hamháin mar fhoirgneamh, ach mar institiúid bheo ríthábhachtach agus tá súil againn go mbainfidh tú taitneamh as a gcuimhní cinn agus aoibhne ar an tseirbhís iontach, is é sin Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe.

Thug Sam Maguire, an chéad Leabharlannaí Contae i nGaillimh, an tseirbhís ar thuras foghlama, léitheoireachta agus cuimsithe ó 1924 go dtí 1955 nuair a d'éirigh sé as. D'fhéach sé ar an leabharlann phoiblí

agus chuir sé chun cinn í mar institiúid thábhachtach oideachais, áit *‘that would encourage the reading of good books of every kind’*². Sular tháinig sé go Gaillimh, bhí ról tábhachtach aige i bhforbairt na luathscéimeanna leabharlainne turgnamhacha, chomh mór sin gur thagair tuairisc bháis in *An Leabharlann* do Maguire mar *‘the father of the whole county library service’*³. Leanadh ar aghaidh leis an turas seo a thosaigh Maguire suas go dtí an lá inniu faoi stiúir iontach deich leabharlannaí contae. Bhí an grúpa físiúil agus eolach seo – ceathrar acu ina mná – i gceannas ar an tseirbhís den scoth agus a foireann dhinimiciúil ar aistear nuálaíoch, uaillmhianach agus tiomantais chun folláine pobail a chur chun cinn agus a chothú agus chun cuidiú léi fás agus forbairt.

Le céad bliain anuas tá go leor athruithe úrnua feicthe ag Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe: ó úsáid Chóras Eisiúna Browne⁴ go huathoibriú leabharlainne agus saoráidí féinseirbhíse, deireadh a chur le táillí agus fineálacha in 2019, catalóg roinnte a thabhairt isteach go náisiúnta, Córas Bainistíochta Leabharlainne leictreonach (LMS) agus scéim seachadta náisiúnta chomhtháite. Tá an tseirbhís tar éis a ról a fhorbairt agus a oiriúnú ó 1924, ní hamháin mar stór eolais ach mar spreagadh le haghaidh athraithe, le forbairt shibhialta, eacnamaíoch agus ealaíne a chothú. Tá go leor seirbhísí nua inár spásanna dinimiciúla, lena n-áirítear seomra céadfach (i leabharlann an Taoibh Thiar), cuacha céadfacha (i leabharlanna Bhéal Átha na Sluaighe agus Thuama), POD um Fhaisnéis do Shaoránaigh (Leabharlann na Cheathrún Rua), Spásanna Déantóra agus Boird Draíochta (i roinnt brainsí lánaimseartha), agus oscailt Mo Leabharlann Oscailte i mBéal Átha na Sluaighe in 2022. Seachadann ár seirbhís leabharlainne go leor clár náisiúnta ar nós Right to Read, Éire Shláintiúil i do Leabharlann, Scileanna Digiteacha i do Leabharlann agus Leabharlanna Aoisbháula, i measc go leor eile.

2 Miontuairiscí Choiste Leabharlainne Chomhairle Chontae na Gaillimhe, 3 Márta 1949 (G01/5/3)

3 Údar Anaithnid, ‘Obituary of Samuel J. Maguire’, *An Leabharlann*, Sraith Nua, xiii, uimh. 2 (1955-56), 165, *Brightening the Countryside – the Library Service Rural Ireland, 1902-1935*, Devlin, Felicity, tráchtas PhD, Ollscoil na hÉireann, Má Nuad, 1990, l201

4 Forbairt ag Nina Browne in 1895. Féach ‘The Browne Issue System and the reordering of experience’, *LorcanDempsey.net* <https://www.lorcandempsey.net/the-browne-issue-system-and-the-reordering-of-experience/> Arna rochtain i mí Iúil 2024

Tá Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe mar chuid de ghréasán forásach náisiúnta de 300 leabharlann a sheol Straitéis Leabharlainne Náisiúnta nua anuraidh. Léiríonn an Straitéis seo ár bhfealsúnacht, rud a chuireann daoine, léitheoireacht, litearthacht, cuimsiú agus foghlaim ar feadh an tsaoil i gcroílár a ndéanaimid. Tagann sé chomh maith le héiteas agus focail Maguire a dúirt, agus na buntáistí a bhaineann le seirbhís leabharlainne poiblí á moladh aige, go gcumasaíonn an leabharlann *‘self-development in an atmosphere of freedom’*⁵.

Cad iad na gnéithe atá mar chuid dár seirbhís bríomhar leabharlainne? Tá 29 leabharlann brainse againn ar fud chathair agus chontae na Gaillimhe – 4 cinn acu ar ár n-oileáin – mar aon le seirbhísí eolasacha agus soléiteacha Staidéar Áitiúil, Soghluaiste, Scoileanna agus Cartlann. Ach ní bheadh aon chuid den obair thábhachtach a dhéanann Leabharlanna agus cartlanna Poiblí na Gaillimhe indéanta gan tiomantas gan staonadh na n-ochtó duine iontach a oibríonn ar ár bhfoireann, ina bhfuil leabharlannaithe, foireann tacaíochta riaracháin, póirtéirí, tiománaithe agus cartlannaí. Cinntíonn siad go bhfuil *‘Each of our libraries be a Centre of light and learning in their locality’*⁶.

Le linn na mblianta fada a bhí agam leis an tseirbhís, agus i bhfad roimhe sin, bhí ról lárnach ag an bhfoireann sa chóras, lena dtiomantas, a ndíograis, a ndearcadh *‘éirigh suas agus déan é!’*, go háirithe nuair a d’éirigh rudaí níos cruacha, agus a gcumas oiriúnú agus athrú le gach nuálaíocht agus córas leabharlainne nua a thagann chun cinn. Mar a dúirt Maguire, *‘The staff of the County Libraries serve the community of the City and County of Galway at all levels, and in all spheres of interest..... They endeavour to promote the habit of reading and the wider distribution of books, and it is to be recorded that readers are now keeping them busier than before. Readers are of all ages with an infinite variety of tastes and interests’*⁷.

Cé gurb iad foireann na leabharlainne bunchloch ár seirbhíse, is iad ár n-úsáideoirí a croí. Is tearmann do chách iad ár leabharlanna, ó Inis

5 Samuel Maguire, Miontuairiscí Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, 26 Bealtaine 1926 (G01/5/1)

6 Ráiteas misin Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe, Clár Forbartha do Leabharlann na Gaillimhe 2016-2021

7 Tuarascáil Leabharlannaí an Contae do Chruinniú Ráithiúil Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, 29 Deireadh Fómhair 1949 (G01/5/3, l152)

Bó Finne go Béal Átha na Sluaighe agus gach áit idir eatarthu: léitheoirí, daoine a bhíonn ag brionglóideach, daoine a bhíonn ag lorg. I gcás go leor daoine, is cuid dá ngnáthamh laethúil í an leabharlann, rud a spreagann tuiscint ar aithne a ligeann dúinn beannú dóibh le hainm. Roinnimid scéalta agus bímid i mbun comhrá, ní hamháin faoi leabhair, ach faoin saol laethúil freisin. I gcás daoine eile, bíodh cuairt sheachtainiúil nó mhíosúil i gceist, tá níos mó i gceist le cuairt a thabhairt ar an leabharlann ná leabhair a fháil ar iasacht; baineann sé le nascadh le daoine eile agus muintearas a bheith agat. Cibé cuairt laethúil nó ócáideach atá i gceist, is áit eolach, chothaitheach agus fháilteach í an leabharlann inar féidir le daoine léamh, páirt a ghlacadh i rudaí, nó tamhnach chiúin a aimsiú ar shiúl ó rírá an tsaoil laethúil – spás slán, sábháilte agus tacúil. Mar a dúirt an t-údar Tae Keller, a bhfuil gradaim bainte amach aici “*Libraries are safe. They are a space for both escape and exploration – a refuge from the world, and a doorway into it*”⁸.

Thosaigh mé mo ghairm bheatha leabharlainne leis an tseirbhís nuair a bhí sé lonnaithe sa Teach Cúirte, sna seomraí atmaisféarach, beagnach naofa, os cionn na Coiribe agus na hArdeaglaise. Bhí seomra tagartha lán do mhórleabhair léannta ann, áit ar léigh ár gcuariteoir laethúil cónaitheach, ar a dtugtaí ‘The Doc’, ag deasc scríbhneora seanfhaiseanta; deasc eisiúna adhmaid lán le ticéid Browne; seomra oibre catalógaithe ina raibh na Four Marys agus go leor comhghleacaithe eile ar a raibh cuimhne mhaith orthu; mar aon le stoic adhmaid agus seilfeanna lán de leabhair a thug an léitheoir go saol eile, deis chun éalú ón domhan agus iniúchadh a dhéanamh ar an neamhghnách.

Ag leanúint ar aghaidh ó leabharlann Theach na Cúirte, bhog mé go dtí go leor áiteanna agus spásanna sa tseirbhís lena n-áirítear go Leabharlann an Chlocháin, atá suite go hálainn idir na Beanna Beola agus an tAigéan Atlantach; go dtí an leabharlann soghluaiste a chuaigh trasna mórbealaí agus seachbhealaí an chontae le caitheamh na bpíob Tommy Q agus an duine uasal James, ag tabhairt áthas na leabhar do phobail tuaithe;

8 Tae Keller, an t-údar a bhuaigh gradam Newbery agus an t-údar is mó díol sa New York Times, ‘Reasons to Love Libraries: 23 notable authors and Public Figures share their joy’. *Irisleabhar Leabharlann na Scoile*, 2024 ag <https://www.slj.com/story/reasons-to-love-libraries-23-notable-authors-and-public-figures-share-their-joy>. Arna rochtain i mí Iúil 2024

chuig ár rannóg Staidéir Áitiúil a dhéileálann le díograiseoirí staire agus taighdeoirí; go dtí na laethanta suaimhnis i leabharlann na cathrach áit a raibh léitheoirí, filí, ealaíontóirí, ceoltóirí agus leabharlannaithe ag meascadh le chéile, a chothaigh atmaisféar pobail, cruthaitheachta agus lúcháir. Tráth a bhí ann nuair a bhí yurtanna measctha le fíodóireacht chiseán, ealaín Bewick le ceoltóirí na hAfraice Theas, blaiseadh bia agus fíona le réiteach crosfhocail, ár bhfoireann ‘Cailíní Órga’ (Imelda, Judy agus Joan) leis na ‘Buachaillí Oifige’, agus ár bpobal léitheoirí, a tháinig le chéile chun a bhfiosracht a chothú, a gcuid eolais a leathnú, agus taitneamh a bhaint as áthas na léitheoireachta!

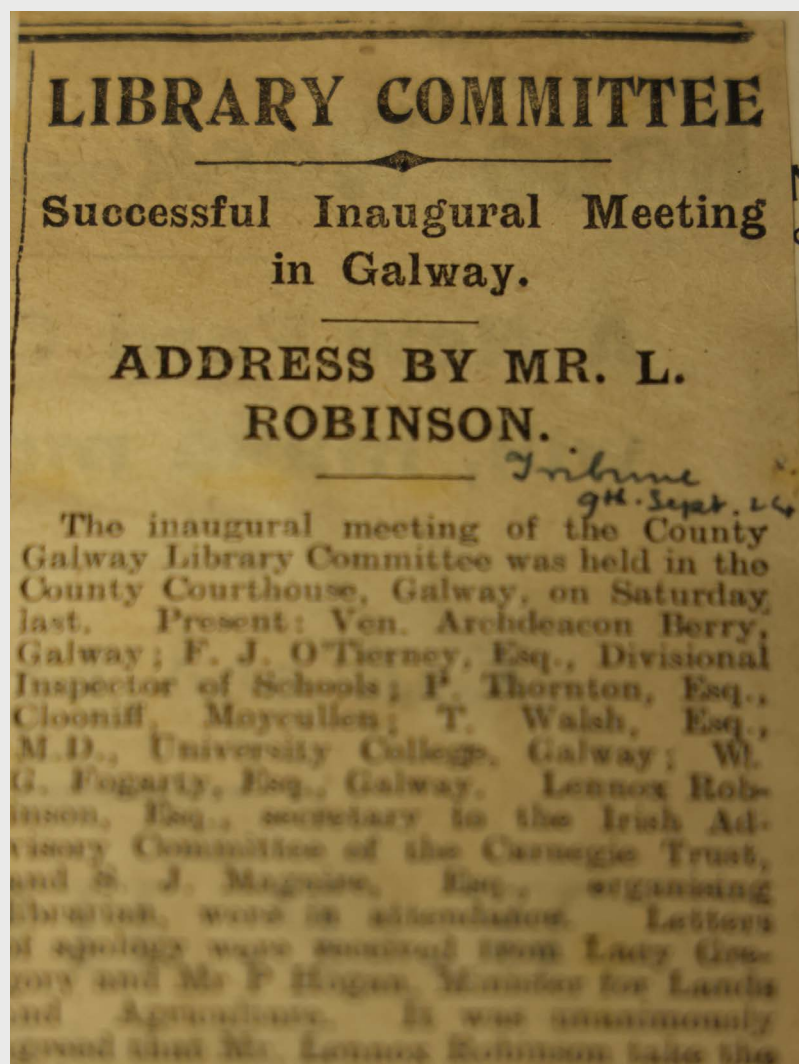
Ba é Ceanncheathrú na Leabharlainne an chéad cheann eile, agus ar dtús chaith mé go leor laethanta sona ag obair i seirbhís Leabharlainne na Scoileanna, ag plé le leanaí agus múinteoirí ar fud an chontae le mo thiománaithe iontaofa agus eolacha, John, Declan, Joe agus Séan, agus ag obair ar go leor tionscadal cruthaitheach le mo chomhghleacaithe sa Cheanncheathrú.

Ar deireadh thiar, táim i mo shuí ag an deasc chéanna a d’úsáid Samuel Maguire na blianta sin ó shin, ag fónamh go bródúil mar Leabharlannaí Contae agus Cathrach: déarfainn go mbeadh sé sásta leis! Thar na céad bliain atá romhainn tá súil agam go leanfaidh mo chomharbaí ar aghaidh ní hamháin ag déanamh aithrise ar éiteas Maguire, seirbhís leabharlainne a sholáthar a éascaíonn ‘*self-development in an atmosphere of freedom*’⁹, ach a chuimhneoidh freisin ar Andrew Carnegie, an fear gnó agus daonchara Albanach-Mheiriceánach a bhronn beagnach \$56.2 milliún chun seirbhísí leabharlainne poiblí a thógáil agus a fhorbairt ar fud an domhain, Éire san áireamh, agus a léiríonn tábhacht leabharlanna agus a chuireann chun cinn í: ‘*A library outranks any other one thing a community can do to benefit its people. It is a never-failing spring in the desert.*’

Jo Vahey

Leabharlannaí Chontae agus Cathrach

9 Samuel Maguire, Miontuairiscí Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, 26 Bealtaine 1926 (G01/5/1)

Gearrthán nuachtáin i leabhar gearrthóg, le halt ar chéad chruinniú Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, a réachtáladh faoi choimirce Iontaobhas Carnegie, an 2 Lúnasa 1924, Connaught Tribune, 9 Lúnasa 1924 (G01/5/10)

A mere collection of books, however large, cannot by itself perform more than a small portion of the service which a well-staffed library can render to the community...

For the large majority of the population of the county the librarian and his staff are the guides who introduce them into the kingdom of knowledge'.

Litr ó Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe chuig Comhairle Chontae na Gaillimhe, Miontuairiscí Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, 25 Eanáir 1930 (G01/5/1)

Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe, Stair Achomair, 1924-1998

Patria McWalter

Ar an 2 Lúnasa 1924, chuaigh¹ Lennox Robinson², rúnaí Choiste Comhairleach na hÉireann don Carnegie Trust, i gCeannas ag cruinniú tionscnaimh Choiste Leabharlanna Carnegie Chontae na Gaillimhe a tionóladh i dTeach na Cúirte i nGaillimh, rud a bhunaigh seirbhís leabharlainne poiblí an chontae. Bhí an tArd-Deagánach Berry, Gaillimh, F.J. Tierney, Cigire Roinne na Scoileanna, P. Thornton, Maigh Cuilinn, T. Walsh, MD Coláiste na hOllscoile Gaillimh, William G. Fogarty (Rúnaí, Comhairle Chontae na Gaillimhe) agus Samuel Maguire, an leabharlannaí eagrúcháin, i láthair. Fuarthas leithscéal ón mBantiarna Gregory ó Pháirc na Cúile agus ón Aire Tailte agus Talmhaíochta, Patrick Hogan.

Cúpla mí roimhe sin bhí rún ag Comhairle Chontae na Gaillimhe ag a cruinniú i mí Bealtaine 1924 ‘...’...*the adoption of the Carnegie Rural Libraries Scheme in County Galway, and we, the Members, undertake, individually and collectively, to press for the maintenance of the Scheme out of a County Library rate at the end of the two years during which it has been maintained by the Carnegie Trust*³. Lean an Chomhairle ar aghaidh leis an ngealltanais seo, trí Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe a bhunú i mí Bealtaine 1926 agus i gceannas go hoifigiúil ar leabharlanna Carnegie ar an 1 Iúil na bliana sin. Tharla an tionscnamh seo tar éis reachtaíochta éagsúla a achtaíodh blianta roimhe sin, ach nár glacadh i gcontae na Gaillimhe nó go deimhin i go leor contaetha eile, mar aon leis an spreagadh agus an maoiniú a chuir Carnegie Trust ar fáil chun seirbhísí leabharlainne poiblí a bhunú. Ba é Coiste Carnegie na Gaillimhe an cúigiú scéim dá leithéid a bunaíodh in Éirinn ag an am sin.

Ba í an chéad reachtaíocht shonrach le rialú do leabharlanna in Éirinn ná Acht na Leabharlanna Poiblí (Éire), a cheadaigh do chomhairlí baile ráta a ghearradh chun críocha leabharlainne, agus d’fhéadfadh sé gnó bainistíochta leabharlainne a tharmligean chuig coiste. Mar sin féin, bhí na comhairlí baile mall ag glacadh leis an Acht, chomh mór sin sa chaoi is nach

¹ Connacht Tribune, 9 Lúnasa 1924

² Robinson, Lennox (1886–1958), drámadóir agus stiúrthóir. Sa bhliain 1915 ghlac sé post mar leabharlannaí eagrúcháin don Carnegie (UK) Trust, ag bunú gréasáin de leabharlanna poiblí ar fud na hÉireann ansin. D’fhan sé leis an iontaobhas go dtí gur briseadh as a phost é i 1924 i measc na conspóide faoi ghearrscéal a d’fhoilsigh sé in Tomorrow. Dictionary of Irish Biography, rochtain déanta 2023-11

³ Miontuairiscí Chomhairle Chontae na Gaillimhe, 3 Bealtaine 1924, GC1/3, I585

raibh ach cúpla leabharlann cathrach ar an bhfód faoin dara cuid den naoú haois déag, mar atá i nDún Dealgan agus i mBaile Átha Cliath, a bunaíodh i 1858 agus 1877 faoi seach, murach sin ní raibh aon soláthar leabharlann poiblí ar fud na tíre.

Bunaíodh Carnegie Trust faoi choimirce Andrew Carnegie (1835-1919), fiontraí Meiriceánach, a spreag agus a d'fheabhsaigh forbairt na seirbhíse leabharlainne poiblí agus a héiteas sna Stáit Aontaithe, sa Bhreatain Mhór agus in Éirinn. I ndeireadh na naoú haoise déag, thug an tOntaobhas maoiniú d'fhoirgnimh agus do sheilfeanna dá gcuirfí láithreán saor in aisce ar fáil do leabharlann agus dá ngearrfadh údarás an bhaile ráta iomlán, ach de bharr easpa leabharlannaithe oilte agus an ráta teoranta a gearradh bhí sé deacair forbairt shásúil a dhéanamh.

Ba mhór an t-am é bunú Choiste Leabharlanna Carnegie Chontae na Gaillimhe maidir le seirbhís leabharlainne poiblí a chur ar fáil a sholáthair ábhar léitheoireachta agus modh chun oideachas a fheabhsú do mhuintir Chontae na Gaillimhe. Nuair a ghlac Coiste na Comhairle Contae seilbh ar an tseirbhís a bhí ag teacht faoi bhláth i 1926 ghlac siad leis an gcur chuige *'féinfhorbairt in atmaisféar na saoirse'*.⁴

Tá an stair achomair seo ar bhunú agus ar éabhlóid na seirbhíse leabharlainne i gContae na Gaillimhe bunaithe ar an ábhar iontach saibhir atá i miontuairiscí Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, ó 1926-1998, atá caomhnaithe sa chartlann agus atá ar fáil ar líne⁵. Cé gur cnuasach neamhiomlán é (le bearna ar feadh tréimhse idir Meán Fómhair 1931 agus Eanáir 1940) léiríonn na miontuairiscí go leor faoi na tionscnaimh, na hábhair imní agus na dúshláin mhóra a bhí ann agus ar déileáladh leo sa leabharlann agus í ag forbairt le linn na chéad 70 bliain di. Bhain na príomhréimsí imní leis an ngá le cóiríocht imleor do cheanncheathrú na leabharlainne agus brainse cathrach, soláthar brainsí breise ar fud an chontae, forbairt seirbhísí leabharlainne taistil agus scoile, soláthar acmhainní leordhóthanacha foirne agus leibhéil stoic leabhar agus ciste leabhar.

Ba é Samuel Maguire, fear as Béal Feirste, a d'oibrigh don Carnegie Trust in Éirinn tar éis an Chéad Chogadh Domhanda an chéad eagraí

⁴ Miontuairiscí Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, 26 Bealtaine 1926 (G01/5/1)

⁵ Ar <https://www.galway.ie/digitalarchives/>

ag an leabharlann. D'eagraigh sé seirbhísí i gcontaetha Dhoire, Dhún na nGall, Shligigh agus Fhear Manach sular thosaigh sé ag obair ar scéim na leabharlainne turgnamhaí i nGaillimh. Ceapadh é ina Leabharlannaí Contae⁶ nuair a ghlac Comhairle Chontae na Gaillimhe smacht ar an tseirbhís i 1926 agus d'fhan sé sa phost go dtí gur chuaigh sé ar scoir de bharr easláinte agus d'éag sé laethanta ina dhiaidh sin, ar an 10 Márta 1955. Rinne tuairisc bháis in *An Leabharlann* cur síos ar Maguire mar athair na seirbhíse leabharlainne contae ar fad⁷.

Bhí an chéad chruinniú de Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, a tionóladh an 22 Bealtaine 1926, comhdhéanta d'ionadaithe tofa (Comhairleoirí Contae) agus comhaltaí comhthofa, amhail cléir áitiúla agus baill de ghairm na múinteoireachta, i Stór Leabhar an Chontae, Cúirt an Easpaig, Sráid San Aibhistín, Gaillimh. De ghnáth tionóladh cruinnithe Coiste ina dhiaidh sin i seomra na Comhairle Contae agus uaireanta i leabharlann bhraínse.

Leag an Coiste amach a bhunreacht ag a chruinniú tionscnaimh, a d'admhaigh i measc nithe eile go raibh *'...administration of the Galway Urban Library Centre, in accordance with the general rule on the administering (sic) of local centres, be in the hands of the Galway Local Library Committee; and that this local committee report progress to this – the County – Committee'*⁸. Nuair a ardaíodh an chomhairle uirbeach go stádas Bardas i 1985 bhí sé de cheart aici a bheith ina húdarás leabharlainne ar leith agus a seirbhís féin a rith. Socraíodh, áfach, an struchtúr a fhágáil mar a bhí, agus d'aontódh Comhairle Chontae na Gaillimhe na seirbhísí comhroinnte atá ann faoi láthair a bhainistiú agus a fhorbairt agus go ndéanfadh an Bárdas ranníocaí bliantúla i leith a chostais⁹.

Tá tuile agus trá fhorbairt na seirbhíse an-soiléir ar fud na leabhar miontuairiscí. Léiríonn siad go soiléir an feachtas díograiseach chun ionaid leabharlainne a sholáthar i mbailte agus sráidbhailte tuaithe sna blianta tosaigh; De réir a chéile cuireadh tús le bunú na leabharlanna brainse

⁶ Féach Aguisín A le haghaidh liosta de leabharlannaithe contae 1924-2024

⁷ Údar Anaithnid, 'Obituary of Samuel J. Maguire', *An Leabharlann*, Sraith Nua, xiii, uimh .2 (1955-56), l65, *Brightening the Countryside – the Library Service in Rural Ireland, 1902-1935*, Devlin Felicity, tráchtas PhD, Ollscoil na hÉireann, Má Nuad, 1990, l201

⁸ Miontuairiscí Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, G01/5/1, l9

⁹ Ibid, G01/5/3, l357

ina n-áit, agus bhí go leor acu seo, agus tá siad fós, ar oscailt ar bhonn páirtaimseartha¹⁰.

Sna laethanta tosaigh rinne an tseirbhís leabhair a dháileadh go príomha ar ionaid a eagraíodh ar fud an chontae. Eisíodh leabhair ó cheanncheathrú na leabharlainne, a aistríodh óna shuíomh bunaidh ar an gcéad urlár de Chúirt an Easpaig¹¹ go dtí iar-áitreabh Ospidéal na Gaillimhe ar Chnoc na Radharc (Áras an Chontae anois) i Lúnasa 1926, agus go Teach na Cúirte i 1934, go boscaí speisialta ina raibh thart ar 50 leabhar; Ba leabhair neamhfhicsean 25% díobh, agus leabhair do pháistí agus ficsean do dhaoine fásta a bhí sa chuid eile. Cuireadh na boscaí amach *‘by rail, carrier, motor van, motor car etc., to the village schools, clubs, parish halls etc, to be handed to readers by volunteer librarians (in most cases these are the schoolteachers). Each of these branches or centres using the library is controlled by a local committee with an honorary secretary and an honorary librarian. The local committee are responsible for all details of local administration, and on formation frame rules to govern their activities’*¹².

Faoi lár na bliana 1925 bhí ochtó is ceithre ionad iasachtaithe leabhar bunaithe ar fud Chontae na Gaillimhe ag Maguire¹³, méadaíodh é seo go 194 ionad faoi 1932, agus faoin am sin bhí brainse leabharlainne bunaithe freisin i mBéal Átha na Sluaighe agus i mBaile Locha Riach, Gaillimh a bhí á riaradh ón gceanncheathrú. Chuir deacrachtaí maidir le háitribh oiriúnacha a fháil bac ar bhunú craobhacha i gceantair uirbeacha eile, mar sin féin faoi 1952 bhí 52 ionad agus 8 mbrainse ar fud an chontae.

Léiríonn tuarascáil staitistiúil dheireadh na bliana do mhí Márta 1959 go raibh brainse lánaimseartha amháin ag an tseirbhís, oscailte 45 uair sa tseachtain, ceithre bhrainse páirtaimseartha, trí cinn acu a bhí oscailte 24 uair sa tseachtain agus ceann amháin oscailte 20 uair sa tseachtain. Bhí dhá

10 Féach Aguisín B le haghaidh liosta ar leith de na brainsí a osclaíodh agus a dúnadh thar na blianta

11 ‘Galway and its Library’, Maguire, Samuel, An Leabharlann Imleabhar 1(4), Márta-Bealtaine 1931, l100

12 Miontuairiscí Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, 22 Bealtaine 1926 (G01/5/1)

13 Devlin, Felicity, Brightening the Countryside – the Library Service in Rural Ireland, 1902-1935, Tráchtas curtha isteach le haghaidh céim Dhochtúireachta san Fhealsúnacht Roinn na Nua-Stair, Coláiste Phádraig, Maigh Nuad, 1990, l308

bhrainse is fiche eile 10 n-uaire agus cúig ionad is seachtó ann. Bhí naonúr ball foirne lánaimseartha agus sé ball foirne pháirtaimseartha is fiche ann¹⁴.

Ar feadh tréimhse shuntasach, go háirithe idir 1960 agus 1980, aistríodh go leor den mhaoiniú a bhí ar fáil don tseirbhís ón stoc leabhar a thógáil agus a athlánú go dtí áitribh nua a fháil agus na cinn a bhí ann cheana féin a fheabhsú, mar shampla sa Ghort¹⁵ agus i bPort Omna¹⁶. Mar thoradh air sin, rinneadh faillí éigin sa stoc leabhar. Tháinig laghdú breise air, go háirithe sna 1980idí, nuair a laghdaigh Comhairle Chontae na Gaillimhe ciste leabhar na leabharlainne. Laghdaíodh an ciste 40% i 1983, agus méadaíodh an táille ballraíochta ó £2 go £5.

Tharla ciorrú eile i gcaiteachas na Comhairle i 1988 agus tháinig méadú breise ar an táille ballraíochta dá bharr. Timpeall an ama sin, socraíodh go gceadófaí do chomhaltaí íoc ar bhonn leathbhliantúil – rud a fhágann go raibh ualach oibre breise ar an bhfoireann a bhí curtha thar a hacmhainn cheana féin. D’fhéadfadh comhaltaí £6 a íoc ar feadh tréimhse 6 mhí nó mar mhalairt air sin £10 ar feadh tréimhse 12 mhí. Ardaíodh táille ballraíochta na leabharlainne taistil go £6 in aghaidh na bliana freisin. I mí na Samhna 1989 dúirt an Bainisteoir Contae, Seamus Keating, *‘...that the book-fund partially depended on the receipts. While the book-fund was £100,000, only £50,000 was guaranteed; the remaining £50,000 must be taken in charges...’*¹⁷. Ba é toradh na mbeart seo ná laghdú de réir a chéile ar an mballraíocht; i 1981 bhí 17,698 comhalta cláraithe, i 1993 ba é an figiúr ná 8,039. Spreag ceist na dtáillí go leor díospóireachtaí i rith na tréimhse seo, go dtí 1995 nuair a laghdaíodh an táille 50% go £5 do bhallraíocht aosach.

14 Miontuairiscí Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, 20 Aibreán 1959 (G01/5/3)

15 Osclaíodh brainse den chéad uair sa Ghort i mí na Samhna 1955, bhog sé go dtí iar-Eaglais na hÉireann Naomh Colmán i 1979. D’oscail Cathaoirleach Chomhairle Chontae na Gaillimhe an Comhairleoir Frank Glynn go hoifigiúil é, agus ina dhiaidh sin fuarthas beannacht ó A Thiarna, Easpag na Gaillimhe, an Dr Eamon Casey, D.D. agus Easpag Luimnigh agus Chill Dá Lua, an Ceart-Oirmhinneach Edwin Owen ar an 6 Meitheamh 1980

16 Bunaíodh coiste leabharlainne do Phort Omna i Márta 1948 (G01/5/3, l191), agus bhí brainse ag feidhmiú faoi Eanáir 1950 (G01/5/3, l160); moladh brainse nua go luath sna 1970í ach mar gheall ar fhadhbanna leis an suíomh (ag Ascaill an Chaisleáin) agus fadhbanna eile, níor oscail sé go dtí Meitheamh 1982, le hoscailt oifigiúil ar siúl ar an 22 Deireadh Fómhair

17 Ibid., G01/5/3, l373

I mí Eanáir 2016 cuireadh deireadh le táillí ar fud líonra na leabharlann náisiúnta agus bunaíodh seirbhís náisiúnta nua. Tugadh isteach Córas Bainistíochta Leabharlainne (LMS) na seirbhíse, catalóg ar líne, i nGaillimh i mí Iúil na bliana sin. Ligeann an tseirbhís náisiúnta do bhaill leabharlainne úsáid a bhaint as gach seirbhís leabharlainne, lena n-áirítear earraí a fháil ar iasacht agus a thabhairt ar ais, ag aon leabharlann sa tír.

I 1987 ba é £163,861 ciste leabhar na leabharlainne ach faoi 1994 bhí sé beagnach leath, ag seasamh ag £98,244. An bhliain sin fuair Leabharlanna Chontae na Gaillimhe deontas aonuaire de £56,000 ón Roinn Comhshaoil chun an stoc leabhar a athshlánú. Dúradh ag cruinniú de choiste leabharlainne i Meitheamh 1994, ‘...smaller counties than Galway got a larger allocation from the £2 million because they had higher book-funds than Galway. The Chairman, Mr F. Donoghue, agreed that something had to be done to improve the Library Service. He added that a larger book-fund was urgently required.... the present book-fund was decided by the Finance Officer, and it was £50,000 plus about another £33,000 taken from receipts’¹⁸.

Ó lár na 1990idí ar aghaidh bhí cúlú beag ar an scéal, mar gur méadaíodh an ciste leabhar de réir a chéile, mar shampla gur méadaíodh é £10,000 i 1996, £5,000 i 1997 agus £20,000 i 1999.

In 2023 bhí 39,716 ball leabharlainne cláraithe, agus ba é an ciste leabhar €170,000.

18 Ibid., G01/5/3, l395, 28 Meitheamh 1994

Ceanncheathrú na Leabharlainne agus Leabharlann Bhraínse na Cathrach

Deacracht thromchúiseach a bhíonn le sárú ag an tseirbhís i gcónaí, deacracht atá fós ina dúshlán inniu, is ea an gá atá le spás imleor agus oiriúnach le haghaidh brainse leabharlainne cathrach agus le haghaidh ceanncheathrú na leabharlainne, ag ionchorprú stórais dá bailiúchán mór cartlainne a bhíonn ag méadú i gcónaí. Nuair a chuaigh an léas ar an áitreabh i gCúirt an Easpaig in éag ar an 1 Lúnasa 1926 aistríodh an stór leabhar, go sealadach, go dtí seanáitreabh Ospidéal na Gaillimhe ag Cnoc na Radharc. I 1934 aistríodh brainse agus ceanncheathrú na cathrach, arís ar bhonn sealadach, go dtí Teach na Cúirte.

Ar feadh na mblianta bhí an Coiste i gcónaí ag achainí ar Chomhairle Chontae na Gaillimhe le haghaidh spáis chuí, agus rinne sé tagairt i gcónaí don easpa spáis oibre don fhoireann agus spás stórála dóthanach, agus limistéir phoiblí neamhleor agus míchuí.

I 1951 bheartaigh an Coiste, ‘*The County Librarian be authorised to ask the County Manager if it be possible to obtain a room in the Town Hall or in the County Buildings for use as a temporary reference library, as such a provision would help in a small way to ease the congestion at the county Library Headquarters*’¹⁹. Mar sin féin, tugadh faoi deara i miontuairisc ón 3 Márta 1951 go raibh an togra seo ‘*dodhéanta*’²⁰.

Ardaíodh an cheist arís i mí an Mheithimh 1955 nuair a ardaíodh an fhéidearthacht go bhfanfadh craobh na cathrach ag Teach na Cúirte agus an cheanncheathrú go dtí iar-áitreabh íoclainne ag Barr an Chalaídh²¹. Thuairiscigh an Leabharlannaí Contae Gníomhach (P.J. White) ‘*Until such time as separate accommodation is found for a Headquarters or separate Branch Library for Galway City, further development of the County Library services can only be carried out with great difficulty and inconvenience to staff and readers*’²². By 1957 the city branch had acquired all the library space in the Courthouse, and the headquarters section had moved to Woodquay. However, this still did not ease congestion. In July 1962 ‘*The provision of Library Buildings in the*

19 Ibid., G01/5/3, l167

20 Ibid., G01/5/3, l169

21 Ibid., G01/5/3, l191

22 Ibid., G01/5/3, l193

*County was discussed in the light of a 50% contribution to Loan Charges being available. The Librarian stated that areas most in need of new library premises were Galway City and Headquarters, Ballinasloe, Clifden, Dunmore and Athenry...*²³. Ní dhearnadh aon ghníomh breise ag an bpointe sin.

I mBealtaine 1964 ghlac Comhairle Chontae na Gaillimhe le Scéim Forbartha Leabharlann Chontae na Gaillimhe. Plean 10 mbliana a bhí anseo chun an tseirbhís leabharlainne poiblí sa chontae a fheabhsú agus a leathnú, ag ionchorprú an ghá le cóiríocht chuí. Ba chosúil go raibh dul chun cinn áirithe le déanamh i 1970 nuair a rinne an Chomhairle Leabharlanna pleananna do Cheanncheathrú nua do Leabharlann an Chontae a mheas²⁴. Mar sin féin, níor tharla aon fhorbairtí láithreach, cé gur breithníodh láithreáin in áiteanna éagsúla sa chathair, amhail Halla an Bhaile (1965-1975), agus ag an Rinn Mhór (1975) agus Bóthar an Ghainimh (1986). Moladh freisin ceanncheathrú na leabharlainne a ionchorprú le forbairt shuíomh nua Halla na Cathrach ar Bhóthar an Cholaíste, agus brainse leabharlann na cathrach le fanacht sa Teach Cúirte (1978).

Ag cruinniú a tionóladh i mí Lúnasa 1979 dúirt an Bainisteoir Contae, Seamus Keating, ‘...go raibh an Cheanncheathrú agus Brainse Chathair na Gaillimhe ag feidhmiú as Teach na Cúirte, nach raibh oiriúnach chuige sin. Bhí gá le foirgneamh dea-dheartha a bheadh in ann gníomhaíochtaí éagsúla na seirbhíse leabharlainne a fheidhmiú. Dúirt sé go raibh sé suntasach go raibh an tseirbhís chomh maith agus a bhí sé’²⁵.

Dúirt an tUasal Keating freisin go raibh gá le suíomh lárnach maith, inchomparáide leis an gceann a bhí ag teastáil le haghaidh aon fhorbairt tráchtála agus go ndearnadh tairiscint chun leath d’achar urlár na talún d’Fhoirgneamh Hynes i Sráid San Aibhistín a léasú. Tar éis obair athchóirithe a dhéanamh d’oscail brainse leabharlann na cathrach ar an 26 Samhain 1981. Bhí brainse nua cathrach faighte ag an leabharlann,

23 Ibid., G01/5/3, l240

24 Bunaíodh an Chomhairle Leabharlanna faoi Acht na Leabharlanna Poiblí, 1947. Ba í an phríomhfheidhm a bhí leis ná leabhair, trealamh agus sócmhainní eile de chuid Lárleabharlann na hÉireann do Mhic Léinn a d’fhéadfaí a thairiscint di a ghlacadh ó Carnegie Trust, leabharlann lárnach a bhunú, a chothabháil agus a oibriú agus cabhrú le húdaráis áitiúla feabhas a chur ar a gcuid seirbhísí leabharlainne

25 Miontuairiscí Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, G01/5/3, l329

a d’aistrigh isteach sa Teach Cúirte ar bhonn sealadach i 1934, suite go lárnach, ar urlár na talún, le hachar urláir níos mó ná Teach na Cúirte agus le foireann níos mó. I 1992 cheadaigh an tAire Comhshaoil síneadh a chur leis an leabharlann. Críochnaíodh an t-athchóiriú agus an síneadh 2,500 troigh cearnach a thóg muintir O’Malley (úinéirí an fhoirgnimh) faoi Aibreán 1996, rud a d’éascaigh soláthar leabharlann nua do leanaí agus leabharlann tagartha atheagraithe.

Idir an dá linn, d’fhan ceanncheathrú na leabharlainne sa Teach Cúirte go dtí 1984. Ag an bpointe sin d’iarr na seirbhísí Cúirte a raibh spás breise de dhíth orthu ar an leabharlann an foirgneamh a fhágáil. Fuarthas cóiríocht mhalartach, shealadach ar cíós ag Teach an Oileáin, Cearnóg na hArdeaglaise, Gaillimh.

Timpeall an ama seo níor éirigh le moltaí eile maidir le ceanncheathrú leabharlainne ag láithreán tógála bardasach na Corparáide ar Bhóthar an Cholaíste agus suíomh féideartha eile ag Bóthar an Ghainimh.

I mí an Mheithimh 1995 chuir an Bainisteoir Contae in iúl do Choiste na Leabharlainne ‘...it is envisaged that a City Branch Library and Headquarters will be incorporated into the proposed County Buildings project in Prospect Hill’²⁶ agus dúradh arís i mí na Samhna 1998 ‘The Galway City Library and Headquarters are leased at expensive rents. Space has been allocated at the new County Council building for a major library development’²⁷. Mar thoradh ar Chéim I den fhorbairt osclaíodh foirgneamh nua do Chomhairle Chontae na Gaillimhe go hoifigiúil, ar shuíomh a hiar-cheanncheathrú ar Chnoc na Radharc, i mí Aibreáin 1999. Níor leanadh ar aghaidh le Céim II den fhorbairt, cóiríocht don leabharlann agus don chartlann in aice leis an bhfoirgneamh nua.

Leanann brainse leabharlainne na cathrach ag feidhmiú ó Fhoirgneamh Hynes i Sráid San Aibhistín, agus tá an cheanncheathrú, atá bunaithe i gceithre shuíomh sealadacha ó bunaíodh í i 1924, ag feidhmiú i gcónaí ó Theach an Oileáin. Tá áis stórála leabhar neamhficsin freisin i mBéal Átha na Sluaighe agus tá roinnt stórais ag an rannóg cartlainne ar Bhóthar an Ghainimh.

26 Ibid., G01/5/3, l403

27 Ibid., G01/5/3, l415

An tSeirbhís Leabharlainne Taistil

Ag an am céanna le gréasán de leabharlanna brainse a chur le chéile ar fud an chontae bhí seirbhís Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe ar cheann de na chéad seirbhísí ar tugadh leabharlann taistil isteach. Phléigh Coiste na Leabharlainne ar dtús i Márta 1955 an bhféadfaí seirbhísíú a dhéanamh ar cheantair áirithe den chontae tuaithe den chuid is mó trí leabharlann taistil. Measadh gurbh é an costas tosaigh a bhain le seirbhís leabharlainne taistil a sholáthar ná £1,500, agus meastar gur £1,000 na costais reatha bliantúla chun pá, peitreal, cothabháil agus mar sin de a chlúdach. Seachadadh an chéad veain leabharlainne go luath i 1960. Ar dtús úsáideadh é mar veain seachadta/malartaithe do bhrainsí dhá lá in aghaidh na seachtaine agus d'athraigh sé go seirbhís leabharlainne taistil lánaimseartha ceithre bliana ina dhiaidh sin. Laistigh de thréimhse an-ghearr ama bhí 314 léitheoir fásta agus 1,226 leanbh cláraithe ag an leabharlann taistil. Athsholáthraíodh a veain arís agus arís eile le blianta anuas, ceannaíodh an fheithicil reatha, ceannaíodh 18-tonna DAF CF, in 2010.

Tá foireann de thriúr sa tseirbhís, a riartar ó cheanncheathrú na leabharlainne, a thugann cuairt ar 52 sráidbhaile agus baile tuaithe, agus 6 theach altranais agus 12 áis crèche. Tá naoi mbealach coicísíúil agus bealach amháin míosúil ag an tseirbhís taistil. D'eisigh sé breis is 10,900 leabhar in 2023 chuig a 1,107 léitheoir cláraithe.

Seirbhís Leabharlainne na Scoileanna

D'aithin Coiste na Leabharlainne go luath freisin an tábhacht a bhaineann le seirbhís scoile a fhorbairt agus a sholáthar. Pléadh an t-ábhar go domhain i 1947, nuair a moladh an méid seo a leanas

'(1) County Library should provide to each Elementary School in the county a minimum of 50 books;

(2) The cost of maintaining such a service would be £13.10s.0d for each 100 volumes supplied;

(3) a grant of at least 50% of this cost should be provided by the Department of Education from the Elementary Education Vote'²⁸.

I 1951, áfach, níor chuir an Roinn Oideachais aon mhaoiniú ar fáil chun an tseirbhís a sholáthar. D'íoc seirbhísí leabharlainne ar fud na tíre costais na seirbhíse agus soláthar na leabhar²⁹.

I 1955, agus 19 n-ionad i scoileanna ar fud an chontae, mhol an Coiste go raibh gá le leabharlannaí oilte leanaí chun an tseirbhís a eagrú agus a fhorbairt³⁰. Faoi 1957 agus 40 scoil ag fáil rogha leabhar i mbosca nó iad siúd in aice le leabharlanna brainse ag fáil seirbhíse, socraíodh Seirbhís Leabharlainne na Scoileanna a fhorbairt. Beartaíodh go gceadófaí do phríomhoide aon scoil lasmuigh de gha 2 mhíle de leabharlann brainse uasmhéid de 50 leabhar leanaí a roghnú ón leabharlann is gaire don scoil le húsáid sa scoil³¹.

Nuair a cheadaigh Comhairle Chontae na Gaillimhe, i 1964, iasacht chun leabhair a cheannach do leabharlanna scoile, bunaíodh an tSeirbhís go foirmiúil. Fuarthas veain deartha agus feistithe go speisialta chun leabhair a sheachadadh agus a mhalartú ar scoileanna an bhliain sin. De réir mar a chuaigh an tseirbhís ar aghaidh thoiligh Comhairle Chontae na Gaillimhe, an bhliain dár gcionn, Cúntóir Leabharlainne breise a cheapadh chun í a bhainistiú³².

²⁸ Ibid., G01/5/3, l111

²⁹ Ibid., G01/5/3, l169

³⁰ Ibid., G01/5/3, l169

³¹ Ibid., G01/5/3, l207

³² Ibid., G01/5/3, l254

I mí Mheán Fómhair 1968 dhréachtaigh Cumann Leabharlann na hÉireann Scéim Leabharlanna Scoile do Leabharlanna Poiblí, a d'fhaomh Coiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe i bprionsabal. An bhliain dár gcionn leathnaigh an Roinn Oideachais deontas £3,035 chun na seirbhíse, faoi réir athbhreithnithe cúig bliana. I 1975, áfach, ní dhearna an Roinn aon soláthar eile chun é a athnuachan. Ba é an toradh a bhí ar a fionraí ná go leor plé laistigh den Choiste, a bhí i mbun feachtais go leanúnach chun an deontas a atosú. Athchóiríodh é i 1977 ach laghdaíodh é ó £0.35 an dalta go dtí £0.21.

Ní go dtí na 1990idí a méadaíodh an maoiniú don tseirbhís de réir a chéile. I mí Aibreáin 1990 thug Leabharlannaí an Chontae, an tUasal Tom Sharkey, comhairle do chruinniú coiste,

'...there had been good news for the Schools Libraries Service, shortly after the previous meeting. The Minister for Education announced that funds from the National Lottery had been made available towards the Schools Libraries Services. It was allocated per head of student population in the primary Schools in each County. Galway had received £57,036.66.... Mr L. Hallissey (committee member and schoolteacher) said that it was important to say that 38p per pupil to the primary section was only a paltry amount, and that we should continue to press for extra finance'³³.

An bhliain dár gcionn mhéadaigh an Roinn an maoiniú go dtí £0.47 an dalta, ba é an deontas iomlán a fuarthas an bhliain sin ná £13,277.03. Tháinig méadú beag ar an deontas sna blianta ina dhiaidh sin; faoi 1997 ba é luach an deontais ná £2.08 an dalta. Ba é ráta deontas Scéim Leabharlanna Scoileanna Náisiúnta na Roinne Oideachais do 1999/2000 ná £2.28 an dalta i leith 23,505 dalta a bhí cláraithe i gcontae na Gaillimhe. Ba é an deontas do Ghaillimh 2006/2007 ná €113,216.96, ag ráta de €4.52 an dalta³⁴. Bhí na deontais seo imfhálaithe go heisiach chun leabhair agus meáin eile a cheannach; b'éigean d'údarais leabharlainne costais na foirne, an iompair agus forchostais eile a íoc.

Mar thoradh ar na géarchéimeanna airgeadais domhanda agus an cliseadh baincéireachta in Éirinn scoir an Roinn den tseirbhís a mhaoiniú tar éis 2008.

Is é an t-údarás leabharlainne amháin a íocann maoiniú do Sheirbhís Leabharlainne Scoileanna na Gaillimhe inniu, le foireann de thriúr agus veain amháin (ceannaithe in 2010); bhí ciste leabhar de €20,000 aige in 2023. Thug an tseirbhís cuairt ar 200 scoil le linn na bliana acadúla 2022/23, d'eisigh sí breis agus 20,000 leabhar, agus dháil sí thart ar 155 sraith úrscéalta ranga³⁵.

Seirbhís Cartlainne

Cé go bhfuair formhór na rannóg sa leabharlann maoiniú leanúnach - cé go raibh sé athraitheach ag brath ar choinníollacha eacnamaíocha náisiúnta agus áitiúla - nó ar a laghad ruainne tacaíochta agus aird rialta agus leanúnach thar na blianta, is annamh a fuair an rannóg cartlainne agus stair áitiúil é. Ba mhó arís é seo tar éis bhás an chéad Leabharlannaí Contae, Sam Maguire. Ní bhfuair Coiste na Leabharlainne aird láithreach ar an tábhacht a bhaineann le caomhnú na cartlainne faoi choimeád na leabharlainne nó le seirbhís cartlainne a fhorbairt tar éis 1955, agus go ginearálta go dtí gur bhronn eagraíocht sheachtrach ábhar nó nuair a rinne siad tagairt don ghá atá le cúram agus caomhnú bailiúcháin chuí.

I mí Márta 1953 dúradh i dtuarascáil Leabharlannaí an Chontae, *'Until comparatively recently there had been no concerted attempt at the preservation of local records, other than legal and official documents. The only bodies interested were a few local archaeological societies, to which the country owes a great debt in promoting the safety of these materials, and the encouragement of local libraries and museums. The time has now come when legislative action is necessary for the protection of archives. Such action is long overdue. Only in the libraries of the country has any concern been evinced for the safety of the personal and private records of the locality. The official attitude has been one of perpetual procrastination and in many counties, as in Galway, had the library not voluntarily undertaken the task – in a limited way – of preservation of the past, it would not have been done at all. The position arising from the present policy is one which concerns the historian and the*

33 Ibid., G01/5/3, I375

34 Comhad Scoileanna 2005 Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe (L/17/1/0031)

35 Sraith úrscéalta ranga, cosúil le club leabhar, ina léann na páistí go léir mar ghrúpa an leabhar céanna le linn an ranga thar thréimhse 8 seachtaine agus ina bpléann siad na téamaí, na carachtair agus na teachtaireachtaí éagsúla

*student, no less than the librarian. The Galway County Library is not merely a purveyor of the latest novel or text-book; it has also a duty to posterity to see that the source materials needed will be available. The library must strengthen its position, state its case forcefully and frequently, and stand firm against any encroachments upon its rightful sphere.... A co-operative spirit, carried forward today, will facilitate the development of a comprehensive programme of archive administration which when complete will infinitely extend the range of our cultural resources*³⁶.

Ní dhearnadh aon dul chun cinn sna 50 bliain ina dhiaidh sin chun cóiríocht agus cúram imleor a sholáthar don chartlann. Fiú nuair a ritheadh an tAcht Rialtais Áitiúil, i 1994, inar ordáíodh in Alt 65 go ndéanfaidh gach údarás áitiúil foráil do chúram agus caomhnú cuí a dtaifid agus a gcartlann, níor ghlac Comhairle Chontae na Gaillimhe aon ghníomh láithreach. Sa bhliain 2000 d'fhostaigh sí don chéad uair, ar bhonn sealadach, cartlannaí cáilithe chun comhairle a thabhairt maidir le cúram cuí a cartlainne agus chun tús a chur le hobair ar chosaint na mbailiúchán faoina cúram agus iad siúd atá faoi choimeád na seirbhíse leabharlainne. Ceapadh cartlannaí buan i 2003, ar bhonn roinnte le Comhairle Cathrach na Gaillimhe ar dtús. Cuireadh deireadh leis an gcomhaontú roinnte i 2006.

Bhain na bailiúcháin cartlainne leas as an gcúram agus as an mbainistíocht ghairmiúil ón gcartlann ón am sin trí chatalógú leanúnach, go caighdeán idirnáisiúnta, ar an ábhar, caomhnú na n-earraí a dteastaíonn deisiú uathu agus tabhairt isteach catalóg ar líne. Tugadh isteach clár bailiúcháin micreascannánaithe chun críocha caomhnaithe agus rochtana go luath agus rinneadh é a dhigitiú sa bhliain 2013.

Sa lá atá inniu ann tá raon iontach ábhar comhdhéanta de na bailiúcháin is mó tóir agus is tábhachtaí de chuid na cartlainne (amhail miontuairiscí Chomhairle Chontae na Gaillimhe agus bailiúcháin Bhord na gCaomhnóirí) ar fáil saor in aisce ar líne ar an gCartlann Dhigiteach³⁷, rud a chuireann rochtain ar fáil do lucht féachana domhanda. In ainneoin dul chun cinn dá leithéid tá an feachtas chun stór oiriúnach a sholáthar chun caomhnú na cartlainne a chinntiú, agus foireann bhreise chun cabhrú leo a bhainistiú, fós ina thosaíocht ag an rannóg agus ag na seirbhísí leabharlainne.

³⁶ Ibid., G01/5/3, 16

³⁷ Ar shuíomh idirlín Chomhairle Chontae na Gaillimhe ag www.galway.ie/digitalarchives

An tSeirbhís Staidéir Áitiúil

De réir a chéile tá an rannóg seo forbartha ó bunaíodh an leabharlann. Tá cnuasach iontach agus luachmhar aige anois de shaothair thagartha, nuachtáin, tréimhseacháin agus irisí stairiúla, grianghraif, cártaí poist agus léarscáileanna a bhaineann le gach gné den chontae, a stair – sóisialta, polaitiúil, eacnamaíoch agus liteartha – a thíreolaíocht, seandálaíocht, geolaíocht agus béaloideas.

Chun an rannóg tagartha a mhéadú tá cóipeanna micreascannáin de shean-nuachtáin na Gaillimhe agus de bhailiúcháin náisiúnta eile faighte ag an leabharlann. Mar shampla, cheannaigh sí go leor nuachtáin sa bhformáid sin ó Mhúsaem na Breataine ar thart ar £960 i 1967, agus i 1974 cheannaigh sí an *Freeman's Journal*, don tréimhse 1763-1783 agus i 1978 cheannaigh sí an *Tuam News* agus an *Tuam Herald* do 1939-50. Sholáthair an rannóg rochtain micreascannáin freisin ar dhaonáireamh 1901 agus 1911 ar feadh na mblianta fada, sular digitigh Cartlann Náisiúnta na hÉireann na híomhánna agus chuir sí innéacs inchuadaithe ar líne de thuairisceáin tí agus de thaifid choimhdeacha ar fáil.

Go minic i gcomhar leis na Seirbhísí Cartlainne cuireann an Rannóg Staidéir Áitiúil acmhainní taighde ar fáil inniu dóibh siúd a bhfuil spéis acu i gcultúr agus i stair shaibhir na Gaillimhe agus is nasc tábhachtach é do bhaill an diaspóra a bhfuil fonn orthu tuilleadh a fhoghlaim faoi, agus athcheangail a dhéanamh lena sinsir.

Clár Forbartha Leabharlainne

Chomh maith le hAlt 65 ar chartlanna, chuimsigh an tAcht Rialtais Áitiúil 1994 freisin alt a bhí dírithe ar leabharlanna, ag ordú gur cheart d'údarás áitiúil Clár Forbartha Leabharlainne a ullmhú agus gur cheart go n-áireofaí ann bearta forbartha agus tosaíochtaí don tseirbhís. Mar thoradh air sin, d'fhorbair Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe, mar a dtugtar ar an tseirbhís anois, a bplean agus ghlac siad lena ráiteas misin á rá gurb é cuspóir a leabharlanna go mbeadh *'each of these libraries be a centre of light and learning in their locality'*. Ina theannta sin, ina thuarascáil do 1996 don Choiste leag an tUasal Pat McMahon, Leabharlannaí Contae, tosaíochtaí na seirbhíse amach mar seo a leanas:-

(1) to develop in each of our branch libraries a quality book collection and to promote the art of reading, (2) to make all the programmes and services provided by the County Library open and accessible to all irrespective of social or economic status,
(3) to make each of our libraries a special place for children.
'Public library functions and programmes derive from the conviction that books and other printed matter as well as certain audio-visual materials are powerful, indispensable agents for bringing enlightenment, new knowledge, encouragement and inspiration to every member of the community...'³⁸.

Coiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe Díscailte

Mar thoradh ar athruithe ar struchtúr na n-údarás áitiúil ag deireadh an 20ú haois díscailleadh Coiste na Leabharlanna i 1998. Ina dhiaidh sin, thuairiscigh Leabharlannaí an Chontae go díreach don Bhainisteoir Cúnta, agus ó 2001 ar aghaidh chuig Stiúrthóir Seirbhísí.

Tugann miontuairiscí an Choiste léargas fíorluachmhar ar bhunús agus ar fhorbairt na seirbhíse leabharlainne poiblí i gcontae na Gaillimhe ó 1926-1998. Ó shin i leith, tá an tseirbhís ag fás agus ag teacht chun cinn, ag oiriúnú don teicneolaíocht nua-aimseartha. Mar sin féin, tá a feidhmeanna, a haidhmeanna agus a fealsúnacht mar an gcéanna leo siúd a bhí ann céad bliain ó shin.

I measc na bhforbairtí san aonú haois is fiche tá aistriú roinnt brainsí chuig áitribh nua agus feabhsaithe, mar atá i mBaile Locha Riach (2001), i dTuaim (2010), agus i mBéal Átha na Sluaighe (2016), agus brainsí nua ar an gCeathrú Rua (2001) agus sa chathair ar an Taobh Thiar (2004) agus ar an mBaile Bán (2006). Cuireadh tús leis an gclár i 1997 chun catalóg na leabharlainne a uathoibriú, agus tugadh isteach catalóg náisiúnta na leabharlainne. Tá feabhas curtha ar dhoimhneacht na n-áiseanna a chuireann an leabharlann ar fáil mar gheall ar an raon mór seirbhísí leictreonacha, ar nós ríomhleabhair agus closleabhair a bhfuil rochtain ag daoine orthu trí Borrowbox, cúrsaí foghlama ar líne, nuachtáin agus irisí, agus rochtain saor in aisce ar Wi-Fi ar an láthair.

Ina theannta sin, cuireann leabharlanna an lae inniu luach agus béim ollmhór ar ghníomhaíochtaí pobail agus for-rochtana, ag obair le húdair, ealaíontóirí agus daoine cruthaitheacha eile chun daoine, idir óg agus aosta, a mhealladh le bheith rannpháirteach agus idirghníomhú i raon deiseanna cruthaitheacha agus foghlama. Is mol agus tearmann iad na leabharlanna le haghaidh foghlama agus chun sult a bhaint astu, cibé acu chun críocha oideachais, féinfhionnachtana agus feabhsúcháin, nó díreach le haghaidh siamsaíochta.

Le linn a stair 100 bliain tá an tseirbhís á stiúradh ag deichniúr Leabharlannaí Contae tiomanta agus físiúla, a bhfuil foireann thiomanta á bainistiú acu. Oibríonn an fhoireann, go leor acu go páirtaimseartha, i mbrainsí beaga agus móra, rud a chuireann áthas na leabhar agus na léitheoireachta ar dhaoine ó Inis Mór go Port Omna, Cinn Mhara go Dún Mór, agus Cathair na Gaillimhe go Baile Átha an Rí. Síneann na Leabharlanna Taistil agus Scoile an tseirbhís chuig sráidbhailte tuaithe agus bunscoileanna ar fud an chontae mhóir.

Leanann Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe orthu ag cur seirbhís ardchaighdeán ar fáil, ag cur ealaín na léitheoireachta chun cinn, ag roinnt agus ag cothú áthas agus iontais na leabhar, na fionnachtana agus na foghlama.

38 Miontuairiscí Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, G01/5/3, l405

Aguisín A:

Roghnaigh Liosta Lárionaid agus Brainsí Leabharlainne

L = Lánaimseartha

P = Páirtaimseartha

RÉIMSE DÁTA	IONAD / BRAINSE NA LEABHARLAINNE				
1920í - anois	Béal Átha na Sluaighe:	L			
	Ionnaithe in iar-Teach na mBocht go dtí gur scrios tine an foirgneamh i 1955;		1948 - anois	Port Omna:	L
	1955 - bogadh é go cóiríocht shealadach sa Teach Cúirte;			Fochoiste leabharlainne bunaithe don bhaile;	
	1957 - aistrithe go seomra in aice le Hayden’s Hotel, Sráid Dhún Leo;			1950 - osclaíodh brainse;	
	1971 - aistrithe go brainse nua saintógtha i bhFaiche an Aonaigh, deartha ag Patrick J Sheahan & Partners (Luimneach), Consulting Architects;		1950 - anois	1982 - aistrithe go háitreabh nua saintógtha in Ascaill an Chaisleáin, arna oscailt go hoifigiúil ag Cathaoirleach Chomhairle Chontae na Gaillimhe, an Comhairleoir Eddie Haverty	
1920í - anois	2003 - iarfhoirgnimh Chlochar na Trócaire ar Shráid an Chumainn nach raibh in úsáid ceannaithe ag Comhairle Baile Bhéal Átha na Sluaighe le haghaidh áiseanna leabharlainne nua agus coimhdeacha;		1951 - anois	Gleann na Madadh:	P
	2014 - cuireadh tús le hoibreacha athchóirithe ar áitribh an Chlochair, ar chostas measta €2.9 milliún;			1997 - fuarthas áitreabh nua	
	2016 – d’oscail Cathaoirleach an Chontae, an Comhairleoir Peter Roche leabharlann nua go hoifigiúil;		1951 - anois	Uachtar Ard:	P
	2023 - ainmnithe mar Mo Leabharlann Oscailte;			suite i bhfoirgneamh Theach na Cúirte; 2014 - athchóirithe	
	Leanann an tseirbhís leabharlainne ag úsáid áitribh leabharlainne na 1970idí mar stór leabhar.		1951 - anois	An Spidéal:	P
1920í - anois	Baile Locha Riach:	L	1952 - anois	áitreabh roinnte i seanscoil scoite cúig bhá aon stór, le seirbhísí na Cúirte, d’fhág an dara ceann an t-áitreabh go luath san 21ú haois (2012)	
	Ionnaithe i Halla an Temperance ó c. 1932;		1952 - anois	Maigh Locha:	P
	1999 - cuireadh tús le hobair ar iar-áitreabh Eaglais na hÉireann a thiontú ina leabharlann;			1983 - lóistín nua faighte i Halla an Phobail	
	2001-01 – d’oscail an tAire Comhshaoil agus Rialtais Áitiúil, Noel Dempsey, go hoifigiúil í		1952 - anois	An Ghráig:	P
				1986 - fuarthas cóiríocht nua i bhfoirgneamh comhroinnte	
1920í - anois	Tuaim:	L	1952 - anois	An Cheathrú Rua:	L
	1929 - dúnta de bharr easpa suime;			Lár-1970í - dúnta;	
	1946 - athbhunaithe i Halla an Bhaile;		1952 - anois	2001-06 - brainse nua saintógtha go hoifigiúil ag Méara Chontae na Gaillimhe, an Comhairleoir Connie Ní Flatharta	
	1989 – cuireadh tús le hobair ar iar-áitreabh Bhanc na hÉireann a thiontú ina leabharlann;			Cill Íomair:	P
	1991 – arna oscailt go hoifigiúil ag Cathaoirleach Chomhairle Chontae na Gaillimhe, an Comhairleoir James Joyce;		1952 - anois	2002 - áitreabh nua faighte in Ionad Cultúir agus Oidhreacht Chill Íomair, arna oscailt ag Méara Chontae na Gaillimhe, an Comhairleoir Regan	
1920í - anois	2010 - aistrithe go dtí áitreabh nua saintógtha ar an tSráid Ard, oscailt oifigiúil déanta ag Méara Chontae na Gaillimhe, an Comhairleoir Tom McHugh agus Méara Thuama, an Comhairleoir Tom Reilly		1952 - 1977	Mainistir Chnoc Muaidhe	
			1953 - anois	An Baile Gearr:	P
				1998 – aistríodh go háitreabh nua i seanfhoirgneamh na scoile í, arna oscailt ag an gComhairleoir Tiernan Walsh	
			1953 - anois	An Clochán:	L
1947?- anois	Baile Átha an Rí:	P		1979 - aistrithe go háitreabh nua ar Shráid an Mhargaidh, a osclaíodh go hoifigiúil i Meán Fómhair 1980	
	1973 - osclaíodh brainse nua			2005 - síneadh beag curtha leis an áitreabh le haghaidh spás ealaíne / taispeántais, ar chostas €112,025	
				2023 - ainmnithe mar áitreabh Mo Leabharlann Oscailte	

1953 - anois	Dún Mór: i Halla an Bhaile ar dtús; 1970 - bainte chuig suíomh nua in aonad réamhdhéanta; 2008 - bogtha go dtí áitreabh nua saintógtha (ar chostas €400,000) ar an bPríomhshráid, arna oscailt go hoifigiúil ag Méara Chontae na Gaillimhe, an Comhairleoir Sean Canney	P
1953 - anois	Áth Cinn: 1988 – dúnta; 2006 - athoscailte i Halla an Bhaile	P
1955 - 1988	Na Creaga	
1955 - 1980s?	Cinn Mhara	
1955 – anois	An Gort: 1979: aistrithe go dtí iar-áitreabh Eaglais na hÉireann Naomh Colmán, arna oscailt go hoifigiúil ag Cathaoirleach Chomhairle Chontae na Gaillimhe, an Comhairleoir Frank Glynn	P
1956 - 1997	Creachmhaoil: Dúnta b'fhéidir sna 1960í, athoscailte i 1971 agus dúnta i 1997	
1956 - 1999	Áth Eascrach: Dúnta b'fhéidir sna 1960í, athoscailte i 1971 agus dúnta i 1999	
1957 - 1994	Cill Chonaill: Dúnta b'fhéidir sna 1960í, athoscailte i 1972 agus dúnta i 1994	
1957 - anois	Cill Rónáin (Inis Mór, Oileáin Árann): 2006 - iarracht chomhoibritheach idir Comhar Chumann Inis Mór, Údarás na Gaeltachta agus Comhairle Chontae na Gaillimhe (comhpháirtíocht phobail)	P
1957 - anois	Cloch na Rón: Ar Bhóthar Charna, i bhfoirgneamh cois cladaigh 2012 - aistrithe go háitreabh nua in Ionad Pobail Chloch na Rón, arna oscailt go hoifigiúil ag Méara Chontae na Gaillimhe, an Comhairleoir Michael Maher (comhpháirtíocht phobail)	P
1957 - ?	Carna	
1960 - ? 2002 - anois	Dún an Uchta: Ionannithe in iar-theach scoile Eaglais na hÉireann Naomh Eoin Baiste (comhpháirtíocht phobail)	P
1960 - anois	Seirbhís Leabharlainne Taistil: Veain ceannaithe ó J. Mangan & Co. Ltd., Éadan Doire, Co. Uíbh Fhailí ar £53,070.60; athsholáthraíodh é roinnt uaireanta thar na blianta lena n-áirítear i 1991 agus in 2010	L

1964 – anois	Seirbhís Leabharlainne Scoileanna: Ceannaíodh roinnt feithiclí thar na blianta, lena n-áirítear i 1987, 1997 agus 2010	L
1979 – 2008?	Tír an Fhia (Leitir Móir)	
c.1979 - anois	Inis Meáin (Oileáin Árann): 2010 - léas áitreabh nua i Halla Inis Meáin ó Chomharchumann Inis Meáin Teoranta (comhpháirtíocht phobail)	P
1980 - anois	Leitir Fraic: Ionannithe in Ionad Iarthar Chonamara (comhpháirtíocht phobail le Connemara West Co.) 2011 – athchóirithe agus athsheolta mar chomhleabharlann acadúil/phoiblí de chuid GMIT	P
1981 – anois	Craobh Chathair na Gaillimhe: Aistríodh Brainse Chathair na Gaillimhe ó Theach na Cúirte go Foirgneamh Hynes, Sráid San Aibhistín, Gaillimh 1996 – dúnta ar feadh tréimhse ghearr le hathchóiriú, le leabharlann nua do leanaí	L
1996 - anois	Inis Oírr (Oileáin Árann): 1998 - dúnta; 2001 - oscailte arís	P
2000 - anois	Seirbhís Chartlainne tiomnaithe bunaithe	
2001 – anois	Órán Mór: Ionannithe in iar-eaglais de chuid Eaglais na hÉireann, arna oscailt go hoifigiúil ag an Aire Comhshaoil agus Rialtais Áitiúil, Noel Dempsey TD	L
2002 – anois	Inis Bó Finne: Ionannithe san Ionad Acmhainní Pobail, arna oscailt ag Méara Chontae na Gaillimhe, an Comhairleoir Michael Regan (comhpháirtíocht phobail)	P
2004 - anois	An Taobh Thiar (cathair na Gaillimhe): Leabharlann brainse saintógtha (8,000 troigh cearnach), costas measta €3.2 milliún, arna oscailt go hoifigiúil ag Méara na Cathrach agus Méara an Chontae	L
2005 - anois	An Líonán: Ag Ionad Pobail an Líonáin, arna oscailt ag an Aire Gnóthaí Pobail, Gaeltachta agus Tuaithe, Éamon Ó Cuív TD, i láthair Mhéara Chontae na Gaillimhe, an Comhairleoir Pat Hynes (comhpháirtíocht phobail)	P
2006 – anois	An Baile Bán (cathair na Gaillimhe): Ag Ionad Sráidbhaile Comharsanachta an Bhaile Bháin	L

Aguisín B:

Liosta ar leith Lárionaid agus Brainsí Leabharlainne

- 1924 - 1955 ----- Samuel (Sam) James Maguire ³⁹
- 1955 - 1956 ----- Patrick J. (Paddy) White, Gníomhach⁴⁰
- 1956 - 1966 ----- Sean Bohan⁴¹
- 1966 - 1994 ----- Tom Sharkey⁴², Gníomhach ar feadh na 3 bliana tosaigh
- 1994 - 1995 ----- Mary Kavanagh⁴³, Gníomhach

39 Samuel J. Maguire (c.1895-1955), as Béal Feirste ó dhúchas. Nuair a bhí sé 16 bliana d'aois, bhí sé ag obair mar chúntóir leabharlainne. Bhí sé ina eagraí leabharlanna in Éirinn do Carnegie Trust tar éis an Chéad Chogadh Domhanda. Ceapadh é ina eagraí ar a leabharlann i nGaillimh i 1924 agus ceapadh ina Leabharlannaí Contae é nuair a tháinig Comhairle Chontae na Gaillimhe i gceannas ar an tseirbhís i 1926. D’fhan sé sa phost go dtí gur chuaigh sé ar scoir de bharr easláinte, díreach roimh a bhás ar an 10 Márta 1955. Ba é Maguire a cheap agus a chuir in eagar an Galway Reader idir 1948 go 1954, agus é féin a scríobh formhór na n-alt. Bhí an iris comhdhéanta de shraith alt ar stair na Gaillimhe bunaithe ar acmhainní atá ar fáil i mbailiúchán Staidéir Áitiúla na leabharlainne. Ba í an aidhm a bhí leis ‘encourage the reading of good books of every kind and above all to encourage the general reader...The journal helps borrowers to become discerning readers, and by developing tastes leads the reader from the elementary to the advanced’. Bhí cónaí ar Maguire agus a bhean Nora Elizabeth (1901-1976) (née MacFaul) i mBóthar na Toirbhearta, Gaillimh. Bhí iníonacha Kathleen, Ronnie (+2011) agus Colette (+2023) acu. Tá sé curtha i reilig Rathúin. Gaillimh.

40 Ba chúntóir leabharlainne é Patrick J. White, as Cill Mhantáin ó dhúchas, ag obair i mBaile Átha Cliath ar feadh 2 bhliain sular bhog sé go leabharlanna na Gaillimhe c. 1954. Ceapadh é ina Leabharlannaí Contae i nDún na nGall i lár na bliana 1957. Bhog sé go Laois i 1960, go dtí an Mhí i 1966 agus i 1973 ceapadh é ina Leabharlannaí Buirge i mBardas Dhún Laoghaire.

41 Tugadh ardú céime do Sean Bohan, as Contae Thiobraid Árann ó dhúchas, mar chúntóir leabharlainne le leabharlanna na Gaillimhe go Leabharlannaí Chontae Dhún na nGall i 1953, sular fhill sé ar Ghailimh i 1955. Ceapadh é ina Leabharlannaí i gCathair Chorcaí ag deireadh na bliana 1966 agus d’fhan sé sa phost sin go dtí gur chuaigh sé ar scoir i 1985.

42 Thosaigh Tom Sharkey (1929-2016), fear as Gaillimh, ag obair leis an tseirbhís leabharlainne i 1948 mar chúntóir leabharlainne, tugadh ardú céime dó go Leabharlannaí Cúnta i 1954 agus go Leabharlannaí Contae Gníomhach i 1966 agus ceapadh ina Leabharlannaí Contae é i 1969. Bhí an post aige go dtí gur chuaigh sé ar scoir i 1994. Tá sé curtha sa Reilig Nua, An Bóthar Mór, Gaillimh.

43 Chuaigh Mary Kavanagh isteach sa tseirbhís i 1954. Bhí suim mhór aici sa stair áitiúil agus chabhraigh sí le bailiúchán iontach ábhar a chruthú. Ceapadh í mar an chéad leabharlannaí coláiste i gColáiste Teicniúil Réigiúnach na Gaillimhe i 1974 (iasacht) agus ceapadh í mar Leabharlannaí Feidhmiúcháin Sinsearach i 1982. Chuaigh sí ar scor i 1995. Chuir sí A Bibliograph of the County Galway, 1965 agus Gaillimh: A bibliograph of the City and County ar fáil, foilsithe ag Comhairle Chontae na Gaillimhe, sa bhliain 2000.

- 1995 - 2013 ----- Patrick (Pat) McMahon⁴⁴
- 2013 – 2017 ----- Peter Rabbitt⁴⁵, Gníomhach
- 2017 – Meitheamh 2019 ----- Catherine Gallagher⁴⁶
- Iúil 2019 - Aibreán 2023 ----- Bernadette (Bernie) Kelly⁴⁷, Gníomhach
- Aibreán 2023 ----- Josephine (Jo) Vahey⁴⁸, Gníomhach

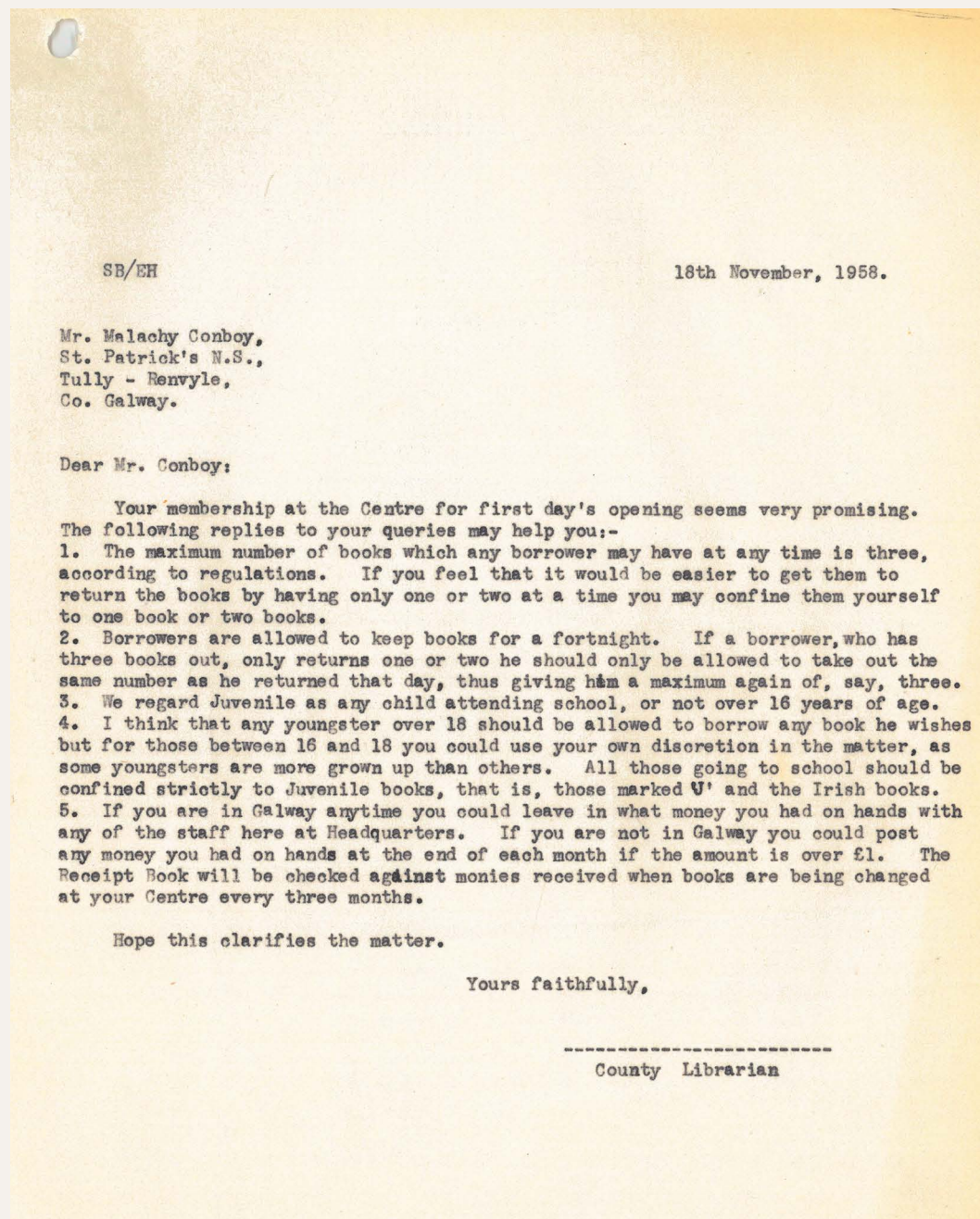
44 Is as Co. Luimnigh ó dhúchas é Patrick McMahon, agus rinne sé staidéar ar an leabharlannaíocht i gColáiste na hOllscoile, Baile Átha Cliath. Bhí sé ina Leabharlannaí Contae i Maigh Eo ó 1980 go 1995, ansin d’aistrigh sé go Gaillimh, áit ar fhan sé go dtí gur chuaigh sé ar scoir in 2013. Mar leabharlannaí na Gaillimhe bhí baint aige le go leor gníomhaíochtaí cultúrtha agus oideachais ó Fhéile Idirnáisiúnta Litríochta Cúirt go Féile Ealaíon Inis Bó Finne. Tá dúil ar leith aige san fhilíocht agus chinntigh sé gur leathnaíodh bailiúchán na leabharlainne chun go gcuimseodh sé raon éagsúil de bhailiúcháin filíochta náisiúnta agus idirnáisiúnta.

45 Tháinig Peter Rabbitt, as Gaillimh ó dhúchas, isteach sa tseirbhís c. 1977. Tugadh ardú céime go post mar Leabharlannaí Sinsearach Feidhmiúcháin dó c. 2006. Bhí sé ina bhall de Bhanna Práis Naomh Phádraig, agus bhí suim ar leith aige i gceol bileoige. Ceapadh é mar Leabharlannaí Contae Gníomhach in 2013 agus d’fhan sé sa phost go dtí 2017, ag filleadh ar a phost mar Leabharlannaí Feidhmiúcháin Sinsearach sular éirigh sé as oifig in 2017.

46 D'oibrigh Catherine Gallagher, as Baile Átha Cliath ó dhúchas, le seirbhís leabharlainne Átha Cliath Theas sular ceapadh í mar Leabharlannaí Chathair agus Chontae na Gaillimhe in 2017. D'éirigh sí as i Meitheamh 2019 nuair a ceapadh í chuig leabharlann Dhún Laoghaire /Ráth an Dúin.

47 Tháinig Bernie Kelly, as Contae an Chláir ó dhúchas, isteach i leabharlanna na Gaillimhe i 1979. Fuair sí ardú céime go post mar Leabharlannaí Feidhmiúcháin i 1998 le freagracht as brainsí chathair na Gaillimhe agus bhí baint mhór aici le bunú brainse nua saintógtha ar an Taobh Thiar, Gaillimh. Bhí an-spéis aici sa gharraíodóireacht agus sa spórt, go háirithe sa lúthchleasaíocht, agus bhí sí díograiseach in ábhar léitheoireachta gaolmhar a chur chun cinn, agus i mbainistiú gné na Gaillimhe den fheachtas náisiúnta Éire Shláintiúil a bunaíodh in 2019.

48 Thosaigh Josephine Vahey, as Maigh Locha, Co. na Gaillimhe ó dhúchas, sa tseirbhís i 1978. D'oibrigh sí i mbrainse an Chlocháin go luath ina saol oibre, agus ina dhiaidh sin chaith sí tréimhsí leis an tSeirbhís Taistil, brainse Chathair na Gaillimhe agus Seirbhís Leabharlainne na Scoileanna. Tá sí ina hionadaí ar Chomhairle Chontae na Gaillimhe ar bhord Fhéile Amharcealaíon TULCA le blianta fada anuas, agus mar bhall d'fhoireann chultúrtha Deich mBliana Céad Bliain Chontae na Gaillimhe bhainistigh sí ábhar cruthaitheach Chontae na Gaillimhe ag ócáid i mBaile Átha an Rí mar chuid de na searmanais náisiúnta um leagan fleasc sioncronaithe a tionóladh an 28 Aibreán 2016, mar aitheantas ar thábhacht stairiúil an bhaile agus na gceantar máguaird in imeachtaí 1916.

Cóip de litir ó S. Bohan, Leabharlannaí Contae, chuig Malachy Conboy, Leabharlannaí Oinigh ag Ionad Leabhar na Tulai/Rinn Mhaoile, ina leagtar amach rialacha agus rialacháin bhallraíochta, 18 Samhain 1958 (Ionaid Phreasa, 1958-1976 comhad, L/7/1/0052)

Íocadh táille oinigh beag arbh fhiú £7.10.0 in aghaidh na bliana le leabharlannaithe ionaid leabhar ag an am.

Leabharlannaithe Contae, 1924-2024

Samuel J Maguire, 1924-1955

Patrick J White, 1955-1956

Sean Bohan, 1956-1966

Tom Sharkey, 1966-1994

Mary Kavanagh, 1994-1995

Pat McMahon, 1995-2013

Peter Rabbitt, 2013-2017

Catherine Gallagher, 2017 - 2019

Bernie Kelly, 2019 - 2023

Jo Vahey, 2023 -

Staighre Theach Cúirte na Gaillimhe a thug isteach chun taisce na leabhar agus an iontais sa Leabharlann, ó 1934-1984

‘What is the purpose of the library?... The simple reply to the question would seem to be: “to provide the community with the books it needs”. Such a reply is likely to be regarded as an over-simplification. Nevertheless, it may be adhered to because the operative word, in the definition is “needs” and not “wants”.’

Miontuairiscí Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe, Meitheamh 1947, (G01/5/3)

Gan Ar Ancaire don Talamh ar chor ar bith

Patricia Forde

Ceann de na chéad rudaí a rinne mo mháthair, nuair a bhogamar ón tuath isteach go croílár chathair na Gaillimhe, ná muid go léir a chlárú sa leabharlann áitiúil. Bhí mé deich mbliana d'aois agus i mo léitheoir díograiseach cheana féin. Bhí Leabharlann Chathair na Gaillimhe ag an am sin suite sa teach cúirte. Thíos staighre bhí na coirpigh ar fad - na dúnmharfóirí, na fuadaitheoirí, na robálaithe bainc - nó sin a dúirt mé le mo cheathrar deirfiúracha níos óige.

Bhí an leabharlann thuas staighre.

Léamar gan staonadh. Is féidir liom fós na sceitimíní a mhothú ag dul go dtí an leabharlann agus leabhar nua *Nancy Drew* a fheiceáil, nó OMG! leabhar *Chalet School*. Is cuma nach raibh sé d'acmhainn againn leabhair a cheannach, d'fhéadfaimis iad a fháil ar iasacht i gcónaí.

Na seachtóidí luatha a bhí ann agus bhí cónaí ar mo theaghlach agus orm féin i Sráid an Mhargaidh, os cionn siopa péinteála agus páipéar balla m'athar, béal dorais le hadhlacóir agus trasna an bhóthair ó oifigí an *Connacht Tribune*. Bhí an teach féin níos mó ná trí chéad bliain d'aois agus b'fhéidir gur chabhraigh sé sin le mo shamhlaíocht a chothú, rud a bhí beoga cheana féin. Thaispeáin Bean Uí Kenny ó Kenny's Bookshop dom ár dteach in *Hardiman's History of Galway* agus dúirt sí liom go raibh ceann de na treibheacha ina chónaí ann tráth. Bhí rud éigin draíochtúil faoina bheith i mo chónaí i dteach a shamhlaigh mé a d'fhéach síos ar Ghráinne Mhaol, agus ar threibheacha cáiliúla na Gaillimhe agus b'fhéidir ar Christopher Columbus fiú agus é ar a bhealach go hEaglais Choláisteach San Nioclás chun guí sula ndeachaigh sé ar a thurais taiscéalaíochta. Ar ndóigh, ní fhéadfainn a bheith cinnte gur tharla aon cheann de na rudaí sin ach bhí go leor fianaise imthoisceach ann chun é a chreidiúint.

Is é an rud amháin atá mé cinnte faoi ná gur mhúnlaigh an leabharlann áitiúil mé ó thaobh na cruthaitheachta de. Ba theaghlach gnóthach muid, le seisear leanaí, mo mháthair, m'athair, mo sheanmháthair agus Pax, cóilí dubh agus bán, inár gcónaí i gcroílár chathair na Gaillimhe. Ba í an leabharlann mo dhídean ón ruaille buaille. Tearmann a bhí ann – áit chiúin ina bhféadfá léamh faoi shíocháin agus ba bhreá liom a bheith ag léamh.

Go dtí an lá atá inniu ann, is féidir liom cuimhneamh ar na sceitimíní a bhaineann le dul chun mo chuid leabhar a mhalartú. Ag rith amach

doras an tí, síos trí Shráid an Gheata Bhig go cúinne Maloney, síos Sráid San Prionsias agus thar an Mainistir, áit a ndeachamar ar Aifreann ar an Domhnach. Trasna an bhóthair, bhí Bunscoil na Trócaire, áit a raibh na mná rialta ag múineadh dúinn agus ar aghaidh trasna an phríomhbhóthair bhí piléir shean-Teach na Cúirte mar chomhartha ar an mbealach isteach chuig mo chuan phearsanta.

Ní cuimhin liom mórán faoi na daoine a bhí ag obair ann. Ní raibh suim ar bith agam iontu. Ní raibh uaim ach na leabhair. I m'intinn, is féidir liom fós na seilfeanna dorcha den áit ar a dtugtaí *The Junior Library* a fheiceáil agus braithim an lúcháir a bhain le leabhar nua Nancy Drew nó, níos fearr fós, leabhar nua Chalet School.

Roinnt laethanta, bhí obair bhaile le déanamh – tionscadal ar chathair Eorpach – áit a gcuardóinn an rannán Tagartha ag lorg inspioráide. Ach den chuid is mó, shantaigh mé ficsean. Ar cheann de na léamha ba luaithe a bhí agam bhí Enid Blyton, a raibh míchlú tarraingthe uirthi. Is cuimhin liom go háirithe a bheith scuabtha chun siúil ag an scéal *The Faraway Tree*. Bhí mé faoi gheasa ag smaoineamh faoin gcrann seo a thug chuig tailte draíochta éagsúla thú. Agus a leithéid de thailte a bhí ann! *The Land of Take What you Want, The Land of Birthdays, The Land of Marvels*.

Shamhlaigh mé go raibh mé ag eitilt ar shíol caisearbháin in *The Land of Giants* agus bhí mé ag sciotaíl faoi Dame Washalot ag fholmhú a bairille uisce fuar thar Mr Watzisname. Ní raibh mé ag smaoineamh ar shráideanna báistí na Gaillimhe ar lá gruama na Samhna, an t-uafás obair bhaile nó an obair tí sa bhaile – bhí mé i ndomhan eile – agus gan mhoill shantaigh mé an t-éalú agus an tsiamsaíocht shíoraí sin.

Tar éis Enid, is cuimhin liom an lá a bhuail mé le Heidi. Agus mé ag breathnú taobh amuigh d'fhuinneog na leabharlainne, d'fheicinn abhainn mhór na Coiribe lena lachain chónaithe agus eala ó am go chéile, ach ní raibh mé ann i ndáiríre. Bhí mé i sléibhte na hEilvéise le mo chairde nua Heidi, Clara agus Peter an Tréadaí Gabhair. Níor bhuail mé riamh le duine cosúil le Heidi. Bhí sí chomh glan, chomh fíor le leicne rósach agus gúnaí cadáis álainn clóite. D'fhéadfainn aer úr annamh sin na nAlpa a bhlaiseadh, agus chroch mé ar gach focal a dúirt an Seanathair ciallmhar. Shamhlaigh

mé mé féin ag spaisteoireacht trí na móinéir Alpacha sin agus mo chuid gabhair dhílis i mo leanúint lena gcloigíní ag bualadh san aer úr.

I bhfad ó ghabhair a tógadh mé...ach níor chuir sé stad liom de bheith ag samhlú. Agus fanann Heidi i mo shamhlaíocht mar a fhanann na carachtair a d'aimsíomar agus muid inár bpáistí. Cén fáth a bhfuil siad i bhfad níos fíre ná na carachtair a léamar fúthu níos déanaí?

Thosaigh mo chéad eachtra léitheoireachta mór eile san fhoirgneamh sin freisin. Tháinig mé ar *The Lion, the Witch and the Wardrobe* le C. S Lewis. D'fhorbair sé sin mo dhomhan ar scála ollmhór. Ag sleamhnú trí chúl an vardrúis sin, osclaíodh m'intinn do na féidearthachtaí a bhain le saol iomlán eile a chruthú. Ní raibh Narnia chomh difriúil lenár ndomhan, ach ba chruinne comhthreomhar é. Ba é tús mo dhúile san fhantaisíocht. Ba é Lewis mór mo threoraí agus cé nárbh é an compánach ba shuntasai é, ba bhreá liom an úsáid a bhain sé as an teanga, a shaol faoi bhrat bán sneachta agus a charachtair bríomhara. Bhíomar sáithithe sa Chaitliceachas agus fós féin is ar éigean a chláraigh an fháthchiall i m'inchinn óg. Leag Aslan a shaol amach do na leanaí agus bhí grá agam dó mar gheall air sin. Níor chuir an tslí go raibh an milleán ar Edmund bocht ar pheacaí uile an duine agus go raibh air maireachtáil leis an gciontacht sin a chuir isteach go mór orm. Tógadh muid ar chiontacht. Dúirt na mná rialta linn nuair a pheacaíomar gur ghoil Muire agus go ndeachaigh an dealg ar choróin Chríost níos doimhne isteach ina craiceann. Níor chuir Narnia iontas orainn maidir leis an ábhar áirithe sin.

Léigh mé gach leabhar sa tsraith sin agus táim measartha cinnte gurbh é an leabharlannaí a thug *The Hobbit* dom mar leabhar leantach féideartha.

Go dtí an lá seo, nuair a iarrann leanaí an leabhar is fearr liom ó m'óige, seo é an ceann a thaispeánaim dóibh. Má thaispeáin Lewis an fhéidearthacht domhan nua a aimsiú dom, d'oscail Tolkien mo chroí go hiomlán. Cé a bheadh in ann dearmad a dhéanamh ar na línte tosaigh sin:

“In a hole in the ground there lived a hobbit. Not a nasty, dirty, wet hole, filled with the ends of worms and an oozy smell, nor yet a dry, bare, sandy hole with nothing in it to sit down on or to eat: it was a hobbit-hole, and that means comfort.”

A leithéid de chuireadh simplí, oscailte do léitheoir óg. Bhí orm níos mó eolais a fháil faoi hobbits agus mo chosa a chur faoin mbord ina theach iontach. Agus mar sin lean mé Bilbo Baggins (leanfainn áit ar bith é) agus tríothu bhuail mé le Gandalf, Thorin agus a bhanna abhac, agus an woebegone Gollum. Ach, murab ionann agus Lewis, bhí beocht ag baint le Tolkien. In ainneoin go leor eachtraí contúirteacha Bilbo, bhí an ghrian ag taitneamh go hard agus bhí amhránaíocht ann chun ardú croí a thabhairt dúinn ar fad.

Faoin am a bhí mé cúig bliana déag, bhí orm tamall maith a chaitheamh san ospidéal agus choinnigh mo ghrá don léitheoireacht mé slán le linn na laethanta fada sa leaba. Ba bhronntanas é cumhacht na leabhar chun mé a iompar agus nuair a thosaigh mé ag scríobh do leanaí mé féin, blianta fada ina dhiaidh sin, d'aimsigh mé an lúchair sin arís. D'fhéadfainn mo shaol féin a chruthú, mo charachtair féin a chruthú agus eitilt chomh hard agus ba mhian liom, gan a bheith ar ancaire go talamh ar chor ar bith.

Is úrscéal fantaisíochta iar-apacailipteach é mo chéad úrscéal *The Wordsmith*, a gcuirtear síos air go minic mar fhicsean tuairimeach. Is scéinséir ficsean-eolaíochta é *The Girl Who Fell to Earth*, mo leabhar is déanaí. Ní thiteann an t-úll i bhfad ón Faraway Tree.

Tá rud amháin comónta ag mo chuid leabhar ar fad – an seomra sin ar an gcéad urlár de Theach na Cúirte – an leabharlann shóisearach i mBaile Nua Mhic Gabhann a d'oscail mo shúile do na féidearthachtaí a bhain le scéal maith agus a d'oscail mo chroí do go leor údar.

Feicim anois iad mar mhórshiúl fada de scéalaithe ag dreapadh suas an tseanstaighre adhmaid sin chun iad féin a shocrú ar na seilfeanna dorchá agus fanacht le céimeanna reatha linbh a chloisteáil. Tá luíochán neamhurchóideach ar feitheamh ina n-iomprófar í ó shaol amháin go dtí an chéad domhan eile agus fágfar í marcáilte go doscrista ar feadh an chuid eile dá saol.

Lá breithe shona do leabharlann m'óige agus go maire tú an chéad céad eile!

Galway Book Lovers

**ALMOST 300,000
LIBRARY BOOKS
READ**

Nomination of Three Committee Members

At the monthly meeting of the County Galway Libraries Committee held at the Libraries headquarters, Courthouse, Galway, on Saturday, Liam O'Buchalla, M.Comm., U.C.G., presiding, the county librarian, Mr. S. Maguire, suggested that the fire insurance on library buildings, books and equipment should be increased by £2,500 on account of the increase in stock. The insurance at present was £5,900.

Mr. Kelly referred to a previous surcharge on members of the Committee because, he said, the lowest insurance tender had not been accepted. He now proposed that the matter of the Committee's insurance be left in the hands of the county librarian and that the county librarian give the insurance to an Irish company with an office in Galway and employing local people.

The county librarian stated there were over 300 library centres in the county and of these 207 were effective. In addition there were two branch libraries in Ballinasloe and Loughrea. The Galway branch was administered from headquarters and this meant that concentration was on the Galway branch. During the year ended March 31, 58,064 books had been issued to adults and 9,454 had been issued to children from the Galway branch. The issues in the county during the same period had been 221,079 to adults and 10,721 to children, making a total issue of books of 299,318. That was a tough proposition to handle from headquarters. He wondered if there was any means by which they could segregate the Galway centre for separate management and have concentration on the county.

Chairman: Do we not get a report on the working of the library every year?—The secretary said he would have the report ready for the next meeting.—Mr. Kelly suggested that a special sub-committee meeting be called to deal with the matter.—Mr. Hosty: The whole staff is taken up with the Galway branch. There is something wrong when the staff have to work until 11 o'clock at night.—County Librarian: The work for the city takes up the day and when that is finished the work for the county branches must be done.—It was agreed to call a special meeting to deal with the matter.

Mr. Kelly said there were three vacancies on the County Libraries Committee. He understood there was no representative from Connemara on the Committee. The Committee should suggest the appointment of three members on the Committee.—It was agreed to bring the matter to the notice of the County Council.

Mr. Kelly and the county librarian were appointed delegates to the annual convention of the Library Association of Ireland to be held on November 27.

Present with the chairman were: Dr. Thomas O'Raghallaigh, M.A., U.C.G., Messrs. P. Kelly and Sean Hosty.

Alt nuachtáin 'Galway Book Lovers', Connacht Sentinel, 3 Samhain 1936

Taisce Athaimsithe

Nuala O'Connor

Scríobh Virginia Woolf, 'Póirseálaim i leabharlanna poiblí, agus faighim lán de thaisce báite iad.' Ba é seo an cás liom i gcónaí, cé nach raibh aon leabharlann i mo bhaile dúchais iarthar Bhaile Átha Cliath nuair a bhí mé ag fás aníos. D'athraigh sé sin, buíochas le Dia, ach, mar leanbh, bhí orm mo bhealach a dhéanamh ó Bhaile Phámar, go Cluain Dolcáin agus, ina dhiaidh sin, go Baile Formaid chun taisce a tharraingt anuas. Ar ámharaí an tsaoil, áfach, bhí grá ag mo thuismitheoirí ar leabhair; thug mo mháthair, ach go háirithe, leabhair dom i gcónaí agus táim buíoch go deo as sin. Bhí na seilfeanna sa bhaile lán le leabhair, mar a bhí an cófra leabharlainne mór adhmaid i Scoil Mhuire ar Shráid Mhaoilbhríde, i lár chathair Bhaile Átha Cliath, áit a ndeachaigh mé ar scoil.

Bhí na seilfeanna sin sa bhaile, agus an cófra sin ar scoil, ina n-áiteanna lúcháir agus iontais gan teorainn domsa mar leanbh, agus d'iompair mé an grá sin do leabhair ar aghaidh liom tríd an scoil, an coláiste, go dtí jabanna i siopa leabhar, leabharlann san ollscoil i nGaillimh, ionad scríbhneora agus, sa deireadh – gan amhras – don scríbhneoireacht lánaimseartha. Agus ar bhealach dosheachanta, freisin, do Nora Barnacle, an radacaí carasmatach, domhain sin as Gaillimh a bhí ag fanacht le duine éigin lena scéal a insint ina focail féin.

Na scríbhneoirí a d'aimsigh mé ar sheilfeanna leabharlainne agus mé i mo pháiste, leag siad síos an talamh domsa mar léitheoir agus scríbhneoir tiomanta, go háirithe na scríbhneoirí mná, a raibh aistear níos deacra riamh acu. Mar chailín chiúin, íogair – cailín uathach, mar a fuair mé amach níos déanaí – ba áit shábháilte dom é suaimhneas na leabharlainne, lena struchtúir, córais, boladh ar leith, agus imleabhair lán de shaol rúnda. Áit a bhí sa leabharlann ina bhféadfainn mo chuid féin neamhchothrom a choinneáil slán, m'intinn a chailleadh (mar a bhí) in áiteanna coimhthíocha, corraitheacha. D'fhéadfainn a bheith mar 'dhuine eile' sa leabharlann, agus i leabhair, ar bhealaí a bhí níos deacra sa domhan lasmuigh. Ba bhreá liom an ciúnas sa leabharlann; na seilfeanna carntha; na tralaithe a raibh gealladh futhu. B'aoibhinn liom mothú an choinneálaí ticéad beag tábhachtach sin, ina glas nó gorm scéiniúil, a caitheadh go snáitheach le haois ach ba liomsa ar fad é. Bhí an ticéad sin ina tharrtháil thábhachtach, agus bhí an dáta fillte ar cibé lasta luachmhar leabhar a bhí roghnaithe agam stampáilte ar a ionsáiteán beag cairtchláir. Thaitin ord

agus éifeachtúlacht an ticéid leabharlainne sin le m'inchinn agus cad a bhí i gceist leis: ráthaíocht go mbeadh níos mó leabhar agus níos mó fiú, nuair a bhí an t-am leithroinnte suas.

Ba iad leabhair mo shlánaitheoir mar chailín – rud a bhí mar tharrtháil ar theanga agus ar chásanna nach liomsa iad, b'fhéidir go brách, ach a thug gealltanais dom. Mhair mé go hindíreach trí scéalta Eilís Dillon, Carolyn Swift, Enid Blyton, Noel Streatfeild, agus Walter Macken dhil. Spreag a leabhair mo chuid spéise – taiscéalaíocht, rince, fiadhúlra, scríbhneoireacht, an fharraige – agus mhúin siad dom go bhfuil *gach* scéal agus *gach* saol tábhachtach agus suimiúil. Thosaigh mé ag scríobh mé féin mar leanbh – go rúnda, ar dtús – fad is a thit mé níos mó agus níos mó i ngrá le saol na bhfocal.

Teastaíonn a n-áiteanna ar leith eile ó scríbhneoirí – fiú na scríbhneoirí rúnda. Bhog mé go Gaillimh i lár m'fhichidí i meon Macken-esque, creidim. Bhí *Flight of the Doves*, *The Bogman*, *Rain on the Wind* agus na leabhair eile léite agam, le linn agus tar éis laethanta saoire teaghlaigh ar an Spidéal, Bóthar na Trá agus ar an gCeathrú Rua. Áit a raibh sléibhte corcra, Gaeilge ghleoite, tuí órga, farraigí lonracha, agus fir ag caitheamh geansaithe a bhí i nGaillimh m'intinne. Mheall Gaillimh mé, tharraing sí ar mo chiall is mo chroí, agus bhí mé meáite ar a bheith i mo chónaí anseo.

Fuair mé post le Punchbag Theatre in aice leis an gCladach, agus bhog mé féin agus mo thachrán siar, agus ba é ceann de na chéad ghníomhartha a rinne mé ná dul isteach sa leabharlann ar Shráid San Aibhistín. Áit áthasach a bhí ann, geal agus éadrom agus oscailte, agus fáilteach i gcónaí. Fuaireamar leabhair ar iasacht. D'fhreastalaíomar ar léamha. Le spreagadh na scríbhneoirí ar an bhfoireann ag Punchbag Theatre, thosaigh mé ag glacadh níos dáiríre le mo chuid scríbhneoireachta féin. D'fhreastail mé ar cheardlanna scríbhneoireachta in Ionad Ealaíon na Gaillimhe. Ó cheann acu sin, ba dhuine de bhunaitheoirí an ghrúpa scríbhneoireachta Garters mé. Go gairid bhí mé ag déanamh léamha freisin. Bhí ceann de na chéad cheann ag Leabharlann Chathair na Gaillimhe, ag roinnt bille le sceideal a chuimsigh Michael D. Higgins, ár n-iar-Aire Ealaíon ag an am, ach file freisin. Bhí mé féin agus mo chairde scríbhneora úrnua faoi dhraíocht

aige. Bhíomar ardaidhmeannach – ar thaobh eile, foilsíodh i gceart é. Ba é an rud tábhachtach sin é, Scríbhneoir le Leabhar. Roinnt leabhar, ina chás. Ach bhí Michael D., ar ndóigh, cineálta agus dioplómaitiúil, grásta do na scríbhneoirí nua seo ina thaobh, agus ba mhór an t-áthas é a fheiceáil ag éirí ina Uachtarán inmholta na bhFilí.

Agus mé ag rothaíocht trí jabanna éagsúla a bhain le leabhair i nGaillimh, agus ag leanúint orm ag scríobh, tugadh deis dom óstáil a dhéanamh ar Ghrúpa Léitheoireachta i Leabharlann Chathair na Gaillimhe. Ghlac mé leis an ngrúpa le fonn – níl aon rud is fearr liom ná leabhar a léamh go cíorcrach agus mionscrúdú a dhéanamh air le daoine eile. Bhí go leor tuairimí beoite againn a roinneamar i leabharlann Shráid Augustine, maidir le leabhair a léamar. Thaitin Alice Munro linn. Ní rabhamar róchinnte faoi roinnt leabhar eile. Nuair a d'aistrigh mé go Baile Locha Riach, d'óstáil mé Grúpa Léitheoireachta na leabharlainne ann freisin, sraith eile de chomhráití faoi úrscéalta arbh fhearr linn agus nár thaitin linn. Níl rud ar bith cosúil le hargóint faoi leabhar a mhúsclaíonn magadh agus mórán croitheadh cinn ón gcosantóir agus/nó ón léitheoir maslaithe.

Rinneadh scríbhneoir dom i nGaillimh agus tá go leor ficsin, filíochta agus neamhfhicsin scríofa agam anseo. Táim faoi chomaoin ar ndóigh ag Nora Barnacle, iníon de chuid na Gaillimhe, a thug an oiread sin di féin agus dá cathair do mo chomh-Bhaile Átha Cliathach Joyce. Ba í Nora an bhé ab fhoighne agus ba mhó a thug mé ómós di i m'úrscéal NORA, a bhí mar rogha Leabharlanna Chathair Bhaile Átha Cliath One Dublin One Book do chomóradh céad bliain *Ulysses* in 2022, a thosaigh i nGaillimh le himeacht leabharlainne, ar ndóigh. Chabhraigh Nora – Gaillimheach urghnách – le Baile Átha Cliathach urghnách, a bheith ina fhear, agus ina scríbhneoir, a raibh sé i ndán dó a bheith. Bean phraiticiúil, chróga í Nora a bhain taitneamh as leabhair agus as a bheith ag léamh, ach níor adhair sí ar altóir na litríochta, agus ba í an comhpháirtí saoil a bhí ag teastáil ó Joyce.

Tacaíonn leabharlanna le scríbhneoirí go nádúrtha. Chothaigh leabharlanna agus leabharlannaithe na Gaillimhe mé ó scríbhneoir amaitéarach go scríbhneoir lánaimseartha. Tá taighde déanta agam i leabharlanna, ag aimsiú a lán taisce, agus ag baint leasa as an seirbhís

iasachta idir-leabharlainne thar a bheith luachmhar a d'fhág gur féidir liom leabhair a fháil go tapa ó aon leabharlann náisiúnta eile laistigh de chúpla lá. Agus is iontach na deiseanna a thug leabharlannaithe ar leith dom, agus an tseirbhís ina hiomláine. Gach rud ó na léamha luatha, go dtí na deiseanna chun na Grúpaí Léitheoireachta sin a óstáil, go dtí m'ainmniúchán do Ghradam Liteartha Bhaile Átha Cliath (an IMPAC mar a bhí) do *Miss Emily*, m'úrsceál faoin scríbhneoir Emily Dickinson.

Thacaigh Leabharlann Bhéal Átha na Sluaighe – mo cheantar áitiúil – le Grúpa 8, an grúpa ealaíontóirí a bhfuilim mar bhall de, trínár dtaispeántas bliantúil a óstáil, agus seoladh m'úrsceál *Becoming Belle*, faoin siamsóir agus duine uasal atá lonnaithe i mBéal Átha na Sluaighe Belle Bilton nó an Chuntaois Clancarty. Sa leabharlann freisin tá Grúpa na mBan a bhfuilim mar bhall de, grúpa ilnáisiúnta seachtainiúil, cruinniú ilghnéitheach cuimsitheach, áit a ndéanaimid comhrá agus cruthaímid agus malartaímid plandaí agus samplaí dár mbianna dúchasacha, agus go leor eile.

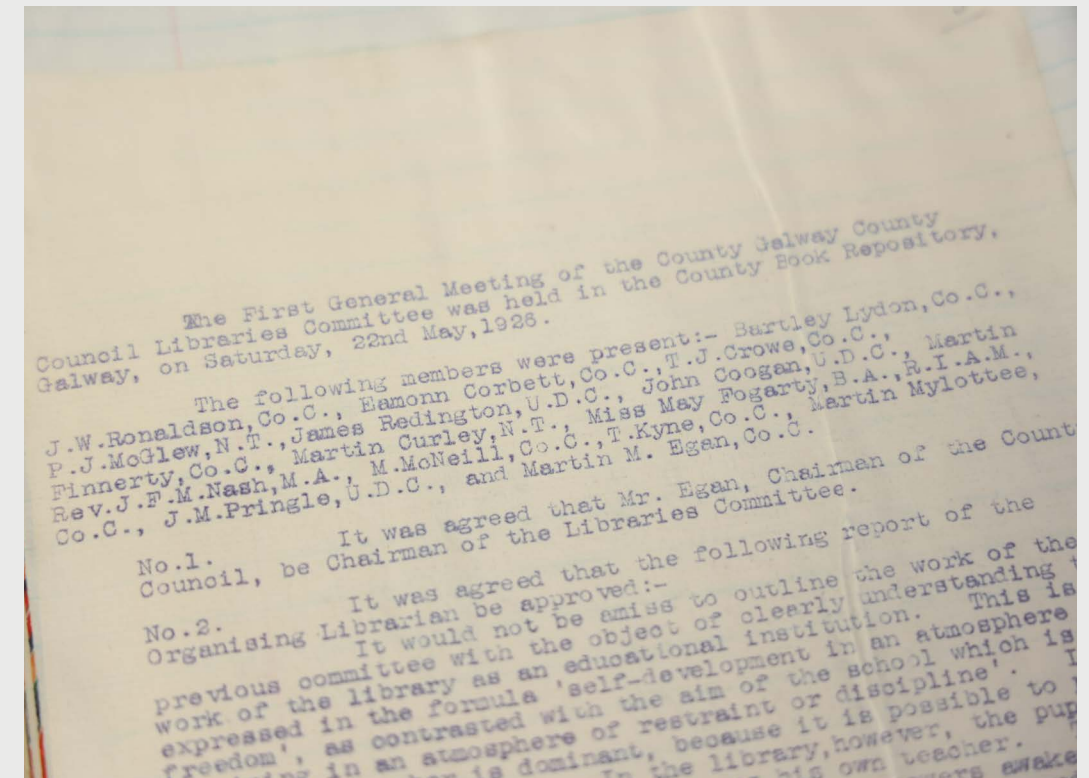
Tá Leabharlann Bhéal Átha na Sluaighe lonnaithe anois i bhfoirgneamh agus i séipéal Chlochar na Trócaire ar Shráid an Chumainn atá athchóirithe agus forbartha go hiontach, agus mar sin tá an spás fíor-ardaitheach, chomh maith le bheith fairsing agus fáilteach. Chuir fuaimíocht iontach gailearaí na heaglaise feabhas ar an méid a chuir mé le tionscadal Deich mBliana na gCéad Bliain – dán ómóis dar teideal 'Nora Barnacle Speaks', curtha le ceol ag Tomás Mannion, Emily Greaney agus Roisín Mannion. Féachann an dán ar an lánúin thiar-thoir seo a d'éalaigh agus a raibh saol an-suimiúil acu san Eoraip, agus ar Nora mar dhuine as Gaillimh freisin.

Is oscailt súl leanúnach iad leabharlanna domsa. Úsáidim BorrowBox, an aip saor in aisce le haghaidh ríomhleabhar agus closleabhar. Is féidir liom dul go dtí an leabharlann áitiúil chun ríomhaire a úsáid, irisleabhar a léamh, leabhair a bhrabhsáil agus a fháil ar iasacht ar gach ábhar, comhairle sláinte a fháil, éisteacht le ceol beo, taispeántas ealaíne áitiúil nó náisiúnta a fheiceáil, scéalta agus cainteanna a chloisteáil, scéalta a insint, agus bualadh le mo chairde. Bhain mo pháistí sult as amanna scéalaíochta, seónna puipéad, ceardlanna ealaíne, léachtaí, ceol, drámaí agus taispeántais agus go leor eile iontu. Cá háit eile a bhfaighfeá a leithéid de chultúr

tras-ghlúin agus saibhreas anama, agus go léir saor in aisce? Sin é an chuid is cothromaí de ar fad.

Mar dhuine as baile isteach go Gaillimh ó Bhaile Átha Cliath – ocht mbliana is fiche agus níl deireadh déanta fós – smaoiním ar mo thoir-thiar féin, agus mo mhuintearas anseo, sa chontae seo a rinneadh scríbhneoir dom. ITáim an-bhuíoch as an gcairdiúlacht agus as an bhfáilte a fuair mé i ngach ceann de leabharlanna na Gaillimhe a thug áit dom i gcroí bog a gcuid istigh leabharlainne – na spásanna sábháilte seo atá bunaithe ar chomhionannas agus atá dírithe ar eolas. Is feabhsaitheoirí saoil iad leabharlanna. Agus tá a fhios agam go bpóirseálfaidh mé iontu i gcónaí toisc go bhfuil go leor taisce báite iontu chun mé a iompar go sábháilte chuig an iliomad áiteanna eile is mian liom agus a theastaíonn uaim.

Miontuairiscí chéad chruinniú Chomhairle Chontae na Gaillimhe cruinniú Choiste na Leabharlann, 22 Bealtaine 1926 (G01/5/1)

Ag breathnú siar...

'...the women of County Galway are more consistent – as readers – as the men. The proportion is about 3 to 2 in their favour.'

Irish Independent, 10 Deireadh Fómhair 1936

Taipseántas Leabhar Gaeilge – saothar údar Gaillimhe agus Chonamara agus aistriúcháin – ag Áras na nGaedheal, Gaillimh le haghaidh Sheachtain na Gaillimhe, Iúil 1944

Grianghraf grúpa ar dhul ar scor Frances Keane, i ndiaidh pósadh di. Tosach C-D: Elizabeth Horan (Cléireach clóscríbhneoireachta), Frances Keane, Mary Kavanagh; Cúl C-D: F Scott (Cúntóir Leabharlainne Sealadach), Ned Griffin, Bro Kirwan CSSR agus Tom Sharkey, grianghraf a glacadh i dTeach Cúirte na Gaillimhe, seans, 1955

Beannacht ar an gcéad veain leabharlainne tastil.

C-D: Tom Sharkey (Leabharlannaí Cúnta), Joe Fahy (Tógálaí Cóiste), Liam O'Luanaigh (Rúnaí Contae), Tessie Lane (Cúntóir Leabharlainne), Mrs Chayes (Leabharlannaí Cúnta), Claude Warner (Innealtóir Contae), An tUrr P Canon Glynn (Cathaoirleach Choiste na Leabharlann), Sean Bohan (Leabharlannaí Contae), Eddie Fahy (Tógálaí Cóiste), agus Joe Wood (Innealtóir Meicniúil), Feabhra 1955 © Connacht Tribune

H. E. Todd, údar Bobby Brewster sraith úrscéalta do pháistí, ag comhrá le páistí i leabharlann Theach na Cúirte, Gaillimh. Tabhair faoi deara go bhfuil na páistí ar dheis faoi bhréigéide, agus clogaid orthu ar gearrthóga cairtchláir de bhosca gránaigh iad! Deireadh Fómhair 1973

Oscailt oifigiúil leabharlann bhraíse nua i bPort Omna, Mrs McGuinness (Leabharlannaí brainse), Dominick H. Kearns (aturnae áitiúil agus cara de chuid na leabharlainne), Mary Kavanagh (Leabharlannaí Feidhmiúcháin), Tom Sharkey (Leabharlannaí Contae), An Dr Urr K Egan agus Cathaoirleach Chomhairle Chontae na Gaillimhe an Clr Eddie Haverty, Deireadh Fómhair 1982

Oscailt oifigiúil leabharlann bhraíse nua i dTuaim, agus an ribín á ghearradh ag an gClr James Joyce, Cathaoirleach Chomhairle Chontae na Gaillimhe. Bhí ann freisin Tom Sharkey (Leabharlannaí Contae), Pat Flood (Innealtóir Contae), Seamus Keating (Bainisteoir Contae), Tom Coughlan (ball d'fhoireann CCGf), Padraig Rattigan (J.J. Rattigan, Tógálaithe), an Clr Pat Finnegan agus baill d'fhoireann na leabharlainne Bernie Lally agus Sheila Roche, 24 Meitheamh 1991

Tommy Qualter (Tiománaí), Catherine Farragher (Cúntóir Leabharlainne Sinsearach), Tom Sharkey (Leabharlannaí Contae), Peter Rabbitt (Leabharlannaí Cúnta) agus Marion Brennan (Cúntóir Leabharlainne), c. 1991

Athoscailt Leabharlann Chathair na Gaillimhe, tar éis athchóiriú agus sholáthar Leabharlainne méadaithe do Pháistí.
C-D: Pat McMahon (Leabharlannaí Contae), an tAire Comhshaoil, Brendan Howlin TD, Cathaoirleach Chomhairle Chontae na Gaillimhe an Clr Wille Burke, agus Donal O'Donoghue (Bainisteoir Contae), Eanáir 1997

Peter Rabbitt (Leabharlannaí Cúnta), Bernie Kelly (Leabharlannaí Feidhmiúcháin), Maureen Moran (Leabharlannaí Feidhmiúcháin), Tom Kavanagh (Rúnaí Contae) agus Pat McMahon (Leabharlannaí Contae), ag oscailt Leabharlann na Ceathrún Rua, 2001

Oscailt oifigiúil leabharlann bhraínse nua i mBaile Locha Riach, Elizabeth Keane (Leabharlannaí Cúnta), Anne Callanan (Leabharlannaí Cúnta), Pat McMahon (Leabharlannaí Contae) agus John Fitzgibbon (Leabharlannaí Cúnta, HQ), Eanáir 2001

Oscailt oifigiúil Leabharlann Dún an Uchta, agus an ribín á ghearradh ag Méara an Chontae an Crl Michael Regan, agus bhí ann freisin Pat McMahon (Leabharlannaí Contae), Maureen Moran (Leabharlannaí Feidhmiúcháin), An tUrr Wayne Carney (Reachtair Chluain Feartha), Laura Flynn (Leabharlannaí Brainse), Donal O Donoghue (Bainisteoir Contae), An Cllr Connie Ní Fhatharta agus daoine eile, Meitheamh 2002

Oscailt oifigiúil Leabharlann an Taoibh Thiar, le Méara na Gaillimhe an Cllr Terry Flaherty, Méara an Chontae an Cllr Tim Rabbitt, John Tierney (Bainisteoir Cathrach, an tríú duine ina sheasamh ar chlé), Donal O'Donoghue (Bainisteoir Contae, ina sheasamh is faide ar dheis), agus daoine eile, Eanáir 2004

Athoscailt Leabharlann Liónáin ag an Ionad Pobail, le hÉamon Ó Cuív TD, an tAire Ghnóthaí Pobail, Tuaithe agus Gaeltachta, Méara Chontae na Gaillimhe an Cllr Pat Hynes, Pat McMahon (Leabharlannaí Contae), Maureen Moran (Leabharlannaí Feidhmiúcháin Sinsearach) agus daoine eile, Iúil 2005 © Connacht Tribune

Seoaldh na leabharlainne nua taistil i nGallach.

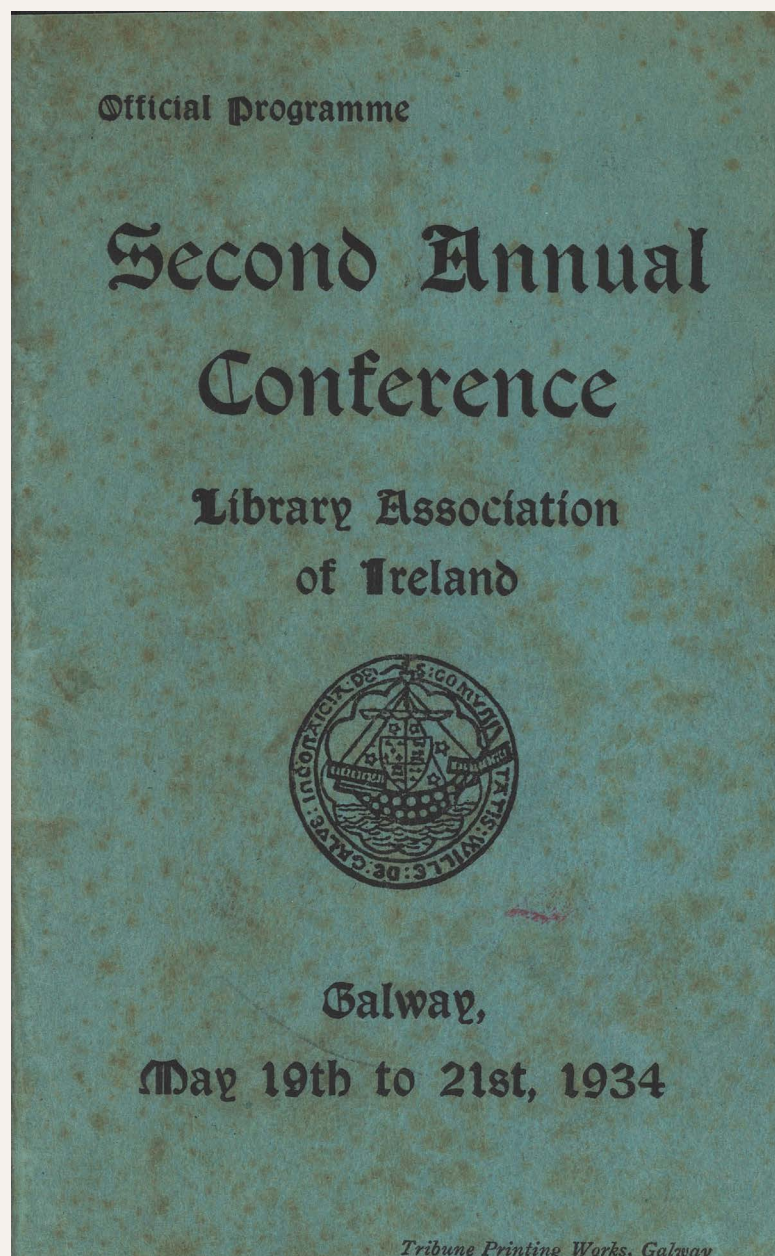
C-D: Terry Coogan (Meicneoir), Aisling Mitchel (Cúntóir Leabharlainne), James Gardiner (Tiománaí) agus Tom Forde (Tiománaí), Meitheamh 2010

Feithiclí leabharlainne ar an mbóthar, ar cuairt ar bhrainsí, scoileanna agus pobail, 2024

Céad á Cheiliúradh, cuimhneachán á dhéanamh ar Samuel J. Maguire, céad Leabharlannaí Contae na Gaillimhe. C-D: Jo Vahey, (Leabharlannaí Contae), Una Kelly (Leabharlannaí Feidhmiúcháin Sinsearach), Sean Caulfield (Tiománaí/Cúntóir Leabharlainne), Sharleen McAndrew (Leabharlannaí Feidhmiúcháin, Scoileanna), Marion Nikolakos (Cúntóir Leabharlainne Sinsearach, an Staidéar Áitiúil), Melanie Whitney (Oifigeach Cléireachais), Elizabeth Keane (Leabharlannaí Feidhmiúcháin Sinsearach), Patria McWalter (Cartlannaí) agus John Lawlor (Oifigeach Foirne, Brainsí), ag uaigh Maguire's i Reilig Rathúin, Gaillimh. Aibreán 2024

'The main object of the libraries is to provide books and still more books. A well-stocked library is an asset to any community for information, education and recreation'.

Tuarascáil Bhliantúil 1945, Miontuairiscí Choiste Leabharlanna Chontae na Gaillimhe
(G01/5/3)

Laethanta Fóillíochta agus Foghlama - Ag Dul go dtí an Leabharlann

Jim Higgins

Ba bhreá liomsa leabhair agus leabharlanna riamh, agus b'acmhainn iontach domsa an tseirbhís leabharlainne poiblí i nGaillimh le tuairim is seasca bliain anuas, cibé acu chun críocha acadúla agus gairmiúla nó díreach ar mhaithe leis an bhfóillíocht; is taisce eolais í chomh maith le tairseach agus tairseach feasa agus iontais.

Is cúis áthais dom i gcónaí cuimhneamh ar an mothú a bhí orm sa leabharlann dom an tráth a raibh sí suite sa Teach Cúirte; b'iontach an suaimhneas a bhí ann. Suaimhneas a bhí sa radharc thar an abhainn agus an droichead, bhí cuilithíní an domhan lasmuigh chomh réidh sin. Lastall den ghloine chaol thibhreachde na saisfhuinneoga ollmhóra, d'fhéadfaí éisteacht le hAbhainn na Gaillimhe; b'éadroime i bhfad a bhí an trácht an tráth sin, agus chuirfeadh sruth an uisce faoi gheasa thú. Bhí nuachtáin ina luí go réidh ar dheasca seanchaite adhmaid a bhí le fána, suíocháin a bhí clúdaithe le leathar, roinnt ag pléascadh ag na stodaí agus ribí róin ag gobadh amach astu. Ba ghnéithe speisialta den eispéireas iad!

Le linn m'óige bhí an leabharlann suite sa teach cúirte, a tógadh sa stíl chlasaiceach sa bhliain 1816. In ainneoin arsaíochta mórga an tí, ní raibh an leabharlann suite ann ach ó 1934 i leith. Ceapadh Teach Cúirte an Bhaile (Amharclann Halla an Bhaile anois), agus Teach Cúirte an Chontae ar mar "seit" ar dtús, agus bhí siad suite le héifeachtúlacht impiriúil agus leis na buntáistí uile a bhaineann le cóngaracht do Dhroichead na mBradán, a shínigh chomh fada trasna le Príosún na Gaillimhe, áit arbh é suíomh na hardeaglaise nua é faoi na 1950idí agus a osclaíodh in 1965. Dá mbeadh an tSeirbhís Cúirteanna leis an suíomh mar a bhfuil sí faoi láthair a fhágáil go deo, nárbh iontach an rud é dá bhféadfaí ceannáras leabharlainne nó stór cartlainne le háiseanna léitheoireachta agus taighde a dhéanamh den fhoirgneamh ar fad arís.

B'áit lán fuadair í an leabharlann domsa riamh agus mé i ghasúr. Ba mhinic a bhí dhá rud ar an liosta 'le déanamh' do na buachaillí inár dteaghlach, ceann amháin acu ba ea bearradh gruaige a fháil, agus an ceann eile, a bhí i bhfad ní ba thaitneamhaí, ba é dul go dtí an leabharlann é. Níor oir gruaig nua-bhearrtha domsa riamh, is fearr i bhfad don chloigeann leabhair! Ar ndóigh, athraíonn rudaí le haois, agus is é mo mhian mo chuid leabhar agus mo chuid gruaige a choinneáil chomh fada agus is féidir! Sna laethanta sin bhí ticéad leabharlainne cosúil le hairgead sa phóca domsa.

Thiocfaí ar an leabharlann ar an gcéad urlár trí staighre leathan snasta vearnaiseáilte dhreapadh, a bhí lasta os ár gcionn ag solas ón díon. Murláin snasta na ndoirse práis, toirt na mbanastar trom, an fhuaim ard athshondach ar gach snáithe agus éadan céime staighre; bhí na fuaimeanna go léir ar fheabhas. Léim tú agus phreab tú suas an staighre ar thuras fionnachtana. Bhraith tú go raibh tú ar deic loinge agus ag dul ar thuras go háiteanna i bhfad i gcéin; ar bhonn meafarach, dar ndóigh! Bhí “aerbhac” ann, nó deighilt idir an ciúnas laistigh agus an domhan lasmuigh, áit a bhféadfadh duine a bheith ar a chompord go sábháilte ar feadh cúpla uair an chloig. Cruinne eile a bhí ann, fiú nuair nach raibh aigne duine gafa i ndoimhneacht *History of the Town and County of the Town of Galway* le James Hardiman, foilseachán a bhí 4 bliana ar an bhfód nuair a tógadh an teach cúirte an chéad uair.

Bhí an-spéis agam sna leabhair, *H-Iar Connaught* le Roderick O’Flaherty nó. *Old Galway: The History of a Norman Colony in Ireland* le M.D. Sullivan, agus ba mhór an t-áthas a bhí orm i gcónaí a bheith in ann teacht orthu agus iad a léamh ar mo shuaimhneas sa leabharlann, agus Abhainn na Gaillimhe agus an domhan lasmuigh ag rith leo.

Níl rian d’aon leabharlann mheánaoiseach fágtha i nGaillimh. Is féidir linn a bheith cinnte go raibh a gcuid leabharlann féin ag Eaglais Cholíasteach San Nioclás agus ní ba dhéanaí ag na horduithe Doiminiceacha, Proinsiasacha agus Agaistíneacha, ach ní hann dóibh a thuilleadh. Nuair a scríobh Dubhaltach Mac Fhibhisigh¹ a *Great Book of Irish Genealogies* i lár an 17^ú haois i dTeach an Cholíaste ar thailte Eaglais Cholíasteach San Nioclás, caithfidh go raibh fáil aige ar leabhair thábhachtacha i leabharlann éigin; ach níl aon cheann acu ar marthain.

Ní raibh mórán leabhar ag scoláirí móra na Gaeilge uaireanta fiú. Nuair a thug an Dr Thomas Molyneux (1661–1733), ársaitheoir, cuairt ar an staraí mór Roderick O’Flaherty i mí Aibreáin 1709 fuair sé amach go raibh líon beag leabhar nó lámhscríbhinní fágtha aige; “*I went to visit old Flaherty, who lives, very old, in a miserable condition at Park, some 3 hours west of Galway in H-iar or West-Connaught. I expected to have seen here some old Irish manuscripts, but his ill fortune has stripped him of these as well as other goods, so that he has nothing left but some very few of his own writing, and a few rummish books of history printed. In*

1 Ba as an Leacain, paróiste Chill Ghlas, Co. Shligigh, do Dhubhaltach Óg Mac Fírbhisigh, (c.1600–71), ársaitheoir. Directory of Irish Biography, <https://www.dib.ie/biographies/all>. Faighte mí Aibreáin 2024

my life I saw never so strangely stony and wild a country”².

Is ón 19^ú haois ar aghaidh atá aon rian ar aon oidhreacht leabharlainne luath i nGaillimh.

Bhí bailiúchán maith príobháideach leabhar agus lámhscríbhinní ag James Hardiman, staraí mór na Gaillimhe, agus béigean dó mórán acu a dhíol; tá cuid acu sin anois i Leabharlann Náisiúnta na hÉireann agus in Acadamh Ríoga na hÉireann. Sa bhliain 1855 ceapadh ina chéad leabharlannaí é ar Cholíaste na Banríona, Gaillimh (Ollscoil na Gaillimhe anois) agus thóg sé leabharlann mhór san ollscoil.

Ar ndóigh, bhí leabharlanna dá gcuid féin ag bunaíochtaí reiligiúnacha agus tógadh go leor díobh seo go déanach sa 19^ú haois agus le linn an 20^ú haois. Mar sin féin, briseadh nó scaipeadh a lán acu siúd ó shin, le 20 go 30 bliain anuas go háirithe. Bhí leabharlann agus seomra léitheoireachta nuachtáin ag Institiúid na Meicneoirí, atá suite anois ar an tSráid Láir, Gaillimh, a bunaíodh sa bhliain 1838, agus é mar phríomhaidhm aici áiseanna oideachais a chur ar fáil do cheardaithe fásta den lucht oibre. Bhronn Hardiman go leor leabhar ar an Institiúid, agus tá cuid acu fós ann.

Sa 19^ú agus 20^ú haois bhí a lán siopaí leabhar i nGaillimh freisin – bhí leabhair á ndíol ag lucht bothanna ag an stáisiún traenach agus brainse de shiopa leabhar Leabharlann 2D Foyles³. I lár na 1980í is cuimhin liom go raibh dhá shiopa leabhar is fiche ar an mbaile, ina measc sin bhí McCulloughs, Sheela na Gig agus Hawkins House, agus iad ar fad imithe anois. Bhí a leabharlann féin ag foireann an tí solais Choimisinéirí Soilse na hÉireann fiú (a rinne cónaí ar Inis Caorach suas go dtí na 1970idí, nuair a thosaigh an teach solais ag feidhmiú go huathoibríoch). Coinníodh rogha bheag d’ábhar léitheoireachta, a malartaíodh ar bhonn rialta, i gcófra adhmaid inghlásáilte le seilfeanna a sholáthair Iontaobhas Leabharlann Carnegie do gach teach solais ar fud na tíre. Is léiriú sin uilig ar an meas a bhí ar an dea-litríocht agus ar an éileamh a bhí ar ábhar léitheoireachta i measc phobal an chontae i gcoitinne.

Is deacair a thuiscint a shuntasáí mar athrú do phobal an chontae agus ba ea teacht isteach sheirbhís leabharlainne an údaráis áitiúil céad

2 “A Journey to Connaught, April 1709”, le Aquilla Smith, *Miscellany of the Irish Archaeological Society*, Iml. I Baile Átha Cliath, 1846, lch 161–178

3 Bhunaigh na deartháireacha William agus Gilbert Foyle Foyle’s, 1903. D’oscail siad “an chéad siopa leabhar saintógtha ar domhan” ar Charing Cross Road, Londain in 1906.

bliain ó shin, agus teacht go héasca acu ar shaibhreas litríochta agus ábhar foinse ar tháille ballraíochta an-bheag. Bhunaigh Coiste Leabharlanna Carnegie Chontae na Gaillimhe leabharlann taistil phoiblí (mar a thagraítear dó go minic) sa bhliain 1924 agus ghlac Comhairle Chontae na Gaillimhe seilbh uirthi go foirmiúil in 1926. Forbairt oideachais agus chultúrtha an-tábhachtach a bhí ann, a thug ábhar léitheoireachta, ficsean, neamhfhicsean, agus leabhair do pháistí chuig gach cúinne tuaithe dár gcontae mór. Murab ionann agus go leor bailte de chuid na hÉireann, áfach, níor cuireadh foirgneamh leabharlainne Carnegie ar fáil do Ghaillimh riamh agus go dtí seo is áitribh ar léas leis an údarás áitiúil iad na príomhfhoirgnimh leabharlainne.

Tá borradh faoin tseirbhís le céad bliain anuas, agus tá 29 mbrainse ann anois, seirbhís scoile agus seirbhís shoghluaiste a chuireann lúchair na leabhar agus léitheoireachta ar phobail ar fud an chontae. Tá seirbhís cartlainne thiomnaithe ag an leabharlann freisin, a dhéanann caomhnú agus bainistiú ar oidhreacht dhoiciméadach uathúil ár gcontae.

Ar cheann de na rudaí nach n-aithnítear a ndóthain, tá an méid a chuireann Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe féin le saol ginearálta na leabhar agus na foilsitheoireachta. Ní raibh *The Galway Reader* (a eisíodh idir 1948 agus 1954) á fhoilsiú a thuilleadh faoin am a raibh mé i mo bhall den leabharlann, ach bhí sé coitianta go leor iad a aimsiú i siopaí leabhar athláimhe. Tá sé deacair anois sraith iomlán de *The Galway Reader* a aimsiú ach amháin i rannóg Staidéir Áitiúil na leabharlainne, cé go bhfuil sé digitithe agus ar fáil ar líne ar shuíomh gréasáin na leabharlainne.

Tá blaiseadh de rún idéalach Samuel Maguire (Leabharlannaí an Chontae, 1924-1955) soiléir ar a eagarfhocal in *The Galway Reader*, an teideal iomlán a tugadh sa chéad eagrán a eisíodh in Earrach 1948 ná *The Galway Reader Incorporating Quarterly Notes*. Dúradh ann;

“The Galway Reader’ makes his bow. With this Spring number ‘The Galway Reader’ starts a new life. We should have said his existence; for ‘The Galway Reader’ must be imagined as a person – a mythical and many-sided person who combines as it were, under one small coloured coat a number of very charming and interesting people, our contributors. Do you want to know the best books that have been written on a particular subject? Would you like to be

introduced to new books? If you do, he is ready to act as your friend and guide, and with the hope that he will prove so, sets out on the first of his appearances. It is difficult to realise now that it is not so very long ago that there was a vast number of people who could not read, and that an even shorter time ago it was very difficult for people to get good books. ...

These articles will serve to introduce you to some very interesting subjects, and in the book list which accompanies them you will have a wide choice of books to read on the subject. May ‘The Galway Reader’ remind you of three things? That you can get any book which is not in print (and many old ones) from your County Library; that queries about books and suggestions for courses of reading will be welcomed by the County Librarian at Galway; and if you join or form a reading circle among your friends or in any society or club to which you belong, discussion will clear up the difficulties which you encounter in your reading and make it even more interesting than it was before”.

Chuir roinnt leabharlannaithe atá bainteach le seirbhís Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe, cosúil le Helen Maher agus Mary Kavanagh, seirbhís iontach ar fáil do léitheoirí, taighdeoirí agus grúpaí sainspéise trí leabhair acmhainne agus téamacha a fhoilsiú, go minic le maoiniú ón údarás áitiúil agus ó chomhlachtaí eile. In 1976 d’fhoilsigh an leabharlann *Galway Authors*⁴ de chuid Helen Maher, rannchuidiú le hinnéacs bibleagrafaíochta, le haiste ar stair agus litríocht na Gaillimhe.

D’fhoilsigh Mary Kavanagh, Leabharlannaí an Chontae ó 1994 go 1995, a mórleabhar an-luachmhar *A Bibliography of the County Galway* arna fhoilsiú ag Leabharlanna Chontae na Gaillimhe in 1965. D’athfhoilsigh Comhairle Chontae na Gaillimhe é mar leabhar méadaithe *Galway-Gaillimh: A Bibliography of the City and County* in 2000. Is foinse luachmhar é saothar Mary Kavanagh agus is fiú é a nuashonrú agus a athfhoilsiú ó am go chéile.

Le tamall anuas tá foireann na leabharlainne agus na cartlainne ag leanúint ar aghaidh le dea-shampla Maguire, Maher agus Kavanagh trí raon suimiúil foilseachán a tháirgeadh, amhail *For the Record: The Archives of Galway’s Rural District Councils* (2014), *Westward Ho! A Ramble Through Galway 1840-1950, Collected Essays* (2021), *1921: A Dialogue between Poetry and Music* (2021) agus *Island Images: From the Chambers Archive* (2022).

4 Tá go leor de na húdair seo, ach ní gach duine acu, le fáil ar an suíomh *Díolaim Beathaisnéisí na hÉireann* de chuid Acadamh Ríoga na hÉireann atá ar fáil ar líne ag <https://www.dib.ie/>

Bhíothas ag súil le fada le hoscailt leabharlann bhrainse cathrach Shráid San Aibhistín agus cuireadh fáilte mhór roimpi nuair a osclaíodh ar deireadh í in 1981. Ar ndóigh bhí roinnt foirgneamh stórais spéisiúil ar an suíomh ar dtús. Mar gheall ar scartáil bloc mór foirgneamh ar aghaidh Shráid San Aibhistín agus ar chúl ar Bhóthar na gCeannaithe, bhí spás d'Fhoirgneamh Hynes ar an suíomh sna 1970idí. "Iarsma" amháin de na hoibreacha scartála seo is ea eochair ó áirse ón 19ú haois luath le sciath le suaithéantas Murray, Iarlaí Atholl os cionn na n-arm, chomh maith leis na hinisealacha T.M. Bhí sé seo le feiceáil ar dtús ar aghaidh Fhoirgneamh Hynes go dtí na 1980í, nuair a clúdaíodh é le hathchóiriú an fhoirgnimh. Ba dheas an rud é dá mbeadh sé feiceálach ag an bpobal arís.

D'éirigh go hiontach le leabharlann nua na cathrach agus bhí an-tóir ag an bpobal uirthi. Bhí sí geal, aerach agus fairsing agus bhain mé taitneamh as cuairt a thabhairt uirthi go minic, go háirithe a seomra tagartha breá. Is cuimhin liom an áit arb ea Island House é in am trátha, suíomh Cheanncheathrú na Leabharlainne ó 1984 i leith, mar mhuileann oibre agus is cuimhin liom na sciatháin a bheith curtha isteach mar aghaidh d'aolchloch tharrtháilte taobh amuigh de na bloic choincréite. Foirgneamh an bhunmhuilinn thionsclaíoch a bhíodh sa chuid láir.

Sa lá atá inniu ann, is institiúid iontach í an leabharlann – nó ar cheart dom áis nó acmhainn a thabhairt uirthi – nó chun é a chur ar bhealach níos simplí, áit fháiltiúil il le haghaidh luchtáir, foghlama agus eolais agus, thar aon rud eile, áit ar mhaithe le taitneamh.

Bhí suim agam sa tseandálaíocht, sa stair agus sa timpeallacht riamh agus tá mo chuid oibre mar sheandálaí agus mar oifigeach oidhreacht le ceathracha bliain anuas éascaithe ag an tseirbhís leabharlainne. Murach í ní bheadh teacht chomh héasca sin agam ar léarscáileanna ná ar bhunshaothair – *Taifid Láithreán agus Séadchombarthaí, Taifead Séadchombarthaí agus Áiteanna, na Litreacha maidir le Suirbhéireacht Ordanáis*, irisleabhair, leabhair (agus neart ábhar seachráin idir píosa taighde amháin agus píosa eile), agus chun barr a chur leis, an fhoireann chairdiúil, chuiditheach agus dhíograiseach go léir – cibé acu i dTeach na Cúirte ar Shráid San Aibhistín nó i dTeach an Oileáin – a thugann brí na bhfocal 'seirbhís phoiblí' go leibhéal an-ard. Aoibhneas!

Go raibh míle maith acu go léir, bhí siad go hiontach riamh.

Branch Libraries are in operation in Ballinasloe, Loughrea, Athenry and Tuam where readers borrow on an average 2,162, 1,131, 790 and 1,975 volumes each month respectively. In addition, collections of books varying from 50 volumes to 400 volumes are available at the following places: Woodlawn, Oranmore, Spiddal, Shragh, Woodford, Roundstone, Gort, Cladagh Dubh (Connemara), Renmore, Ballyglunin, Toureen, Brownsgrrove, Lettermore, Clydagh, Kinvara, Mullagh, Letterfrack, Ballygreaney Cummer, Eyrecourt, Menlough, Carraroe, in C.Y.M.S. Clubs, Boys' and Girls' Clubs, etc. At the County Library Headquarters in Galway there is available a Branch Library for the city and district in addition to a large collection of reference books, maps, prints, etc., for the use of students and other interested readers.

Comhairle Chontae na Gaillimhe Miontuairiscí Choiste na Leabharlann, 7 Iúil 1947 (G01/5/3)

Books are alive: magic is afoot!*

iarracht léiriú a thabhairt ar “exquisite music of that amazing procession of people”¹ a théann go Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe go rialta, agus ar an bhfoireann a dhéanann freastal orthu.

Pat McMahon

* Is ar “God Is Alive, Magic Is Afoot”, dán/mantra ón dara húrscéal le Leonard Cohen, *Beautiful Losers* (1966) atá teideal na haiste seo bunaithe.

¹ Ó ‘The God Forsakes Antony’, 1911, leis an bhfile Gréagach C.P. Cavafy (<https://www.patrickcomerford.com/2015/04/cp-cavafy-poet.html>)

Tagann an Píobaire Breac go dtí an Ghráig

Maidin Dé hAoine an 6 Meitheamh 2009 tháinig Simone Schummelfeder, scéalaí óg corraitheach as Hamburg na Gearmáine, go dtí an leabharlann sa Ghráig agus thug sí cur i láthair do dhaltáí (a bhí 8 nó 9 mbliana d’aois) na scoileanna máguaird, mar a bhí Doire Úbair, an Droim agus an Ghráig Léigh Simone Pied Pipe.

Léigh Simone *Pied Piper of Hamelin* ar dtús, agus ansin thug sí ugach do na páistí scéal a chumadh iad féin, ag cuidiú leo tuiscint a chur ar rudaí amhail carachtar, plota, aicsean agus mar a théann imeachtaí scéil chun cinn.

Agus í suite díreach i gcroílár na Gráige, is spás í an leabharlann (a roinntear leis an gComhar Creidmheasa) atá beo bríomha agus a bhfuil idir dhea-bhail agus dea-chuma uirthi. Sa bhaile/sráidbhaile beag seo, is féidir le duine ar bith teacht isteach agus reacht ar an domhan mór, idir an stoc leabhar agus ábhar leabharlainne, agus na himeachtaí oideachais neamhfhoirmiúla éagsúla a bhíonn ar siúl anseo.

Is beag deiseanna atá ann do leanaí i gceantar tuaithe ar nós na Gráige dul i dteagmháil le scéalaí/taibheoir óg ón iasacht. Tá sé thar a bheith tábhachtach do leanaí ó theaghlaigh nach bhfuil chomh saibhir sin nach mbeadh sé d’acmhainn ag a dtuismitheoirí iad a thógáil chuig imeachtaí den sórt sin agus íoc astu in áiteanna le daonra níos mó.

Chuidigh an imeacht sin sa Ghráig maidin Dé hAoine le scileanna litearthachta agus liteartha a chothú agus b’eispéireas cothaitheach é do shamhlaíocht agus cruthaitheacht gach linbh.

Níos tábhachtaí fós, mar is eol dúinn go léir ó laethanta ár n-óige féin, fanfaidh imeacht mar seo sa cheantar áitiúil i gcuimhne an linbh ar feadh i bhfad, ní dhéanfaidh siad dearmad air go deo. Is rud speisialta é do gach leanbh go bhfuil leabhair beo agus fiú draíocht ar bun sa Ghráig – seirbhís atá níos tábhachtaí ná riamh i measc sruthanna na meán sóisialta a bhfuilimid ag rith leo faoi láthair.

An Chéadaoin atá ann, an 16 Bealtaine 2007, i Leabharlann an Bhaile Bháin. Tá sé 4.15pm

Tá cailín óg ag rith isteach sa leabharlann.

Tá sí ag rith isteach sa leabharlann, agus ag béicíl ina diaidh: “*An bhfuil tú ag teacht, a Dheaid?*”

Sa halla, deir sí: “*Féach, a Dheaid, Leabharlann Bhréagán,*” ag tagairt don

chomhartha ildaite le haghaidh na leabharlainne bréagáin ar chlár fógraí na leabharlainne.

Lá fliuch gruama atá ann ar an mBaile Bán, ach tá an cailín óg lán áthais agus le teann aoibhnis agus saontachta, cuireann sí an t-áthas sin ar a hathair, agus ar bheirt eile atá ar an mbealach isteach chun na leabharlainn.

Oibríonn sí go díograiseach sa leabharlann le bosca criáin agus páipéar dathúcháin. Féachann a hathair ar rannóg na leabhar a bhaineann le sláinte na bhfear.

Is as Rinn Luachra, eastát tithíochta de chuid na comhairle cathrach trasna an bhóthair ón leabharlann, don athair agus an iníon.

Mí Iúil 2009 atá ann

Taispeánann bean 78 mbliana d’aois, a thóg ochtar páistí in eastát tithíochta de chuid na comhairle cathrach i Muirbheach, a cuid saothar i Leabharlann Bhraínse an Bhaile Bháin.

Gan Leabharlann an Bhaile Bháin, seans nach mbeadh deis riamh ag an mbean seo taispeántas dá saothar a chur ar taispeáint.

Mar thoradh ar an taispeántas, bhí an bhean mar ábhar gné-ailt dhaite ar fhad leath-leathanaigh ar *City Tribune*.

Agus 78 mbliana d’aois aic, agus tar éis a saol a chaitheamh ag tabhairt aire dá teaghlach, ba ráiteas saoirse é seo ó bhean amháin. Sin mar a chuir Jennifer Bignens agus Paola Benassi síos air, beirt scoláirí leabharlannaíochta ón Eoraip, a bhí ar intéirneacht i Leabharlann an Bhaile Bháin, ina gcur síos ar an taispeántas.

Scríobh siad:

*“The walls of the library are now not only visited for the books on the shelves, but also for another view: a local woman’s expression of freedom.”*²

B’ionann an rud a thug na scoláirí faoi deara agus an bhí le rá ag an scríbhneoir Ursula K. le Guin nuair a dúirt gurb í an leabharlann *“the house we build for freedom.”*

Tá 30 teach den sórt sin againn timpeall ar chathair agus ar chontae na Gaillimhe inar féidir le go leor daoine, daoine nach raibh an méid sin

deiseanna acu ina saol, cosúil leis an mbean 78 mbliana d’aois thuasluaite, saoirse a fháil, teacht ar an tsaoirse, ar bhealach amháin nó ar bhealach eile.

2005: An chuairt sheachtainiúil scoile ar Leabharlann Inis Bó Finne

Gach maidin Déardaoin i rith na scoilbhliana siúlann rang 5 agus 6 ón Scoil Náisiúnta ar an oileán go Leabharlann Inis Bó Finne lena múinteoir. Is minic a chuireann an múinteoir glaoch roimh ré ag iarraidh go mbeadh leabhair áirithe réidh. Mar shampla, má tá an rang ag déanamh tionscadail ar an gCéad Chogadh Domhanda, cuirfidh an múinteoir glaoch ar an leabharlann roimh ré leis an eolas seo.

Dar liomsa, cuimhneoidh na leanaí óga seo go deo ar an gcuart a thug siad ar an leabharlann gach maidin Déardaoin.

Agus nuair a fhásann siad suas agus nuair a théann siad thar lear (rachaidh go leor acu) go Baile Átha Cliath nó Nua Eabhrac nó Londain, agus uaireanta beidh uaigneas orthu, is cinnte go rachaidh siad go dtí na leabharlanna móra sna cathracha seo, agus beidh a fhios acu conas iad a úsáid, agus beidh siad ar a suaimhneas iontu, mar go eagraítear gach leabharlann ar an mbealach céanna go bunúsach. Agus is acmhainn iontach oideachais agus shóisialta í gach leabharlann, bíodh sí ar Inis Bó Finne nó i Sydney.

Agus chomh tábhachtach céanna, rachaidh an nós léitheoireachta, an t-eolas agus an éascaíocht ar leabhair, ar léitheoireacht agus ar cháipéisíocht, a chothaigh a gcuart ar Leabharlann Inis Bó Finne, go mór chun tairbhe do na daoine óga seo sna blianta amach romhainn.

Leabharlann an Taoibh Thiar, 2004

Osclaíodh Leabharlann an Taoibh Thiar don phobal i Márta 2004. Freastalaíonn an leabharlann ar bhreis is 6,000 duine a bhfuil cónaí orthu i seacht n-eastát tithíochta de chuid na comhairle cathrach atá suite i ngarchomharsanacht fhoirgneamh na leabharlainne.

Tá 8,000 duine eile ina gcónaí sna heastáit tithíochta in aice láimhe. As an iomlán seo de 14,000 duine, tá beagnach aon trian faoi bhun 30 bliain d’aois.

² Le Guin, Ursula K., *The Wave in the Mind: Talks and Essays on the Writer, the Reader, and the Imagination*, Boulder: Shambhala Publications, 2004

Ón tús theastaigh uainn go mbeadh Leabharlann nua an Taoibh Thiar ina foirgneamh an-speisialta. Bhí sé i gceist go léireodh a haitireacht agus a dearadh tábhacht agus misean an fhoirgnimh.

Nuair a bhí foirgneamh nua-aimseartha na leabharlainne le feiceáil, lena fuinneoga móra agus a gnéithe an-oscailte, léirigh roinnt údarás áitiúil, na Gardaí ina measc, go ndearnadh botúin agus an foirgneamh á dhearadh. Bhí foirgnimh eile sa cheantar, lena n-áirítear ionad acmhainní, ionad pobail agus siopaí éagsúla, cosanta le bacainní, greillí agus foirne slándála.

Bhí dearcadh difriúil ar chúrsaí ag foireann na leabharlainne sa Taobh Thiar. Nuair a bhí an foirgneamh beagnach críochnaithe, thug an fhoireann cuairt ar 1,500 teach i gcomharsanacht na leabharlainne agus thug siad eolas ag míniú cad a bheadh an leabharlann ag iarraidh a dhéanamh.

Sular osclaíodh an leabharlann go hoifigiúil, thug sraith de Laethanta Fáilte agus Laethanta Oscailte deis do ghrúpaí pobail, eagraíochtaí áitiúla, oibrithe pobail, leanaí scoile agus cónaitheoirí áitiúla cuairt a thabhairt ar an leabharlann, turas a fháil ar a cuid áiseanna, fáil amach conas páirt a ghlacadh, conas leabhar a aimsiú, agus a fheiceáil go díreach cad atá le tairiscint ag leabharlann nua-aimseartha do gach uile dhuine sa phobal, idir shean agus óg.

D'éirigh leis seo go léir. Sna chéad chúpla mí, ghlac breis agus 5,500 duine ballraíocht i Leabharlann an Taoibh Thiar, a bhformhór ón gceantar áitiúil. Bíonn clár rialta imeachtaí ann a bhaineann leis an bpobal áitiúil.

Tá an fhoireann ag leanúint ar aghaidh ag obair go dian lena chinntiú go bhfuil an spás leabharlainne seo oscailte agus inrochtana do chách.

Tá tuiscint ann go mbraitheann úsáideoirí na leabharlainne seo go bhfuil sé de cheart ag gach duine eile a bheith anseo sa leabharlann leo.

Cruthaíonn sé seo ar fad braistint chothromais agus teidlíochta.

Níl aon ghreillí ná bacainní i bhfeidhm sa leabharlann, agus níl aon chuideachta slándála fostaithe. Agus ó osclaíodh an leabharlann, ní raibh aon loitiméireacht, graifítí, ná fuinneoga briste.

Tá an foirgneamh déanta de go leor brící agus a lán gloine, ach is daoine, muintir an Taoibh Thiar agus foireann na leabharlainne an moirtéal a choinníonn an foirgneamh seo le chéile. Léiríonn muintir agus foireann an Taoibh Thiar grá agus cúram mór do gach rud a tharlaíonn anseo.

Tuarascáil Leabharlainne Áth Cinn

Oíche Déardaoin an 7 Deireadh Fómhair 2010 atá ann. Táim i Leabharlann Áth Cinn. Leabharlann bheag áitiúil í seo i gContae na Gaillimhe áit a bhfuil a gcuid cistí féin infheistithe ag an bpobal áitiúil chun foirgneamh a athchóiriú mar áit do leabharlann phoiblí.

Ar 7.55 pm, díreach nuair a bhí an leabharlann ar tí dúnadh, tháinig máthair le leanbh thart ar sé bliana d'aois isteach sa leabharlann agus cúig leabhar leabharlainne ina lámha aici.

Chuaigh sí chuig seilfeanna na leabharlainne, agus roghnaigh sí sé leabhar eile. Ba leabhair do pháistí iad na leabhair a thug sí ar ais agus na leabhair a roghnaigh sí.

Agus mé ag breathnú uirthi cheap mé: “Sin an fáth go bhfuil seirbhís leabharlainne againn.” Cé go bhfuil gach rud eile tábhachtach, mar shampla, ullmhúchán na leabhar, an tsláinte agus an tsábháilteacht, na táscairí feidhmíochta, an oiliúint foirne, níl aon rud eile chomh tábhachtach leis an nóiméad sin ina gcuirtear leabhar i lámh an linbh, i lámha an teaghlaigh.

Go díreach chun an méid seo a athrá: Tháinig máthair isteach le cúig leabhar ag cúig nóiméad chun a hocht agus thóg sí sé leabhar eile abhaile. Tá suim aici ina páistí. Tá suim aici ina teaghlach. Léifidh sí na leabhair dá leanaí is óige sula dtiteann siad ina gcodladh. A rithábhachtaí agus atá sin. A riachtanaí agus atá sin.

Is fiú machnamh a dhéanamh ar an idirbheart leabharlainne amháin seo.

Seo máthair a bhí buartha faoina leanaí, buartha faoina gcuid oideachais agus ag smaoineamh ar a dtodhchaí.

Sular fhág sí an teach, bhailigh sí na cúig leabhar leabharlainne do leanaí, chuir sí a leanbh sa charr agus thiomáin sí go dtí an leabharlann.

Bhí na leabhair a thug sí ar ais beagán caite, rud a léirigh gur bhain tuismitheoirí agus leanaí eile an-úsáid astu.

Sa leabharlann chaith an mháthair seo roinnt ama ag na seilfeanna ag smaoineamh go cúramach agus ag roghnú sé leabhar eile dá teaghlach go cúramach.

Gach oíche caitheann an mháthair seo am ag léamh dá leanaí ag am codlata. (D'inis sí dom é). Spreagann sí a leanaí a bheith ag léamh dóibh féin freisin.

Tagann an nasc lena leanaí, forbairt dea-chaidreamh teaghlaigh agus comhroinnt smaointe faoin saol agus an domhan mór anuas nuair a roinneann an mháthair seo na leabhair lena leanaí – tagann na rudaí seo go léir chun cinn nuair a thugtar cuairt ar an leabharlann.

Agus cuimhnigh go mbíonn leabhair costasach do theaghlaigh.

Agus an tuarascáil seo á dréachtú agam an lá dár gcionn, chuala mé mír nuachta ar Nuacht RTÉ ar a hAon ag rá “*heroin takes hold in rural towns.*” Ceann de na cúiseanna a théann daoine i muinín na ndrugaí nó go n-ólann siad an iomarca ná go bhfuil brí á lorg acu. Rinne scríbhneoir Eorpach trácht le déanaí ar chóras oideachais, “*self-indulgent system, that dooms poor children to be not just poor, but brutal too?*”³

Tá níos mó i gceist leis an saol ná a bheith ag maireachtáil, le do dhóthain le hithe agus díon thar do cheann. Tá brí de dhíth ar an saol. Agus tá an cumas ag teastáil ó dhaoine machnamh a dhéanamh.

Dúirt Anne Fine, a scríobhann do dhaoine óga, i léacht raidió *Open Mind* cúpla bliain ó shin: “*You must know that lack of self-knowledge is at the root of an unacknowledged amount of misery in people’s lives, and all around us.*”⁴

Ar bhealach an-simplí, mar a thugann Anne Fine le fios, léiríonn leabhair (le tacaíocht ó leabharlanna poiblí agus ón bhfoireann a oibríonn iontu) “conas” agus “cén fáth” an tsaoil do dhaoine.

Agus tuairim amháin dheireanach ón scríbhneoir Spáinneach Luis Cernuda: “*A book should be a living thing, and its reading a marvellous revelation after which the reader is not the same or is more than what he was before.*”⁵

Tá sé seo cosúil leis an méid a dhéanann daoine iarracht a bhaint amach nuair a théitear i muinín na ndrugaí nó an alcóil. Teastaíonn eispéireas an-spreagúil uathu, ach murab ionann agus an leabhar (agus an t-eispéireas claochlaitheach uaireanta a thagann as leabhar a léamh), ní mó iad ná mar a bhí sé nó sí roimhe seo: i ndáiríre, tá siad níos lú ná mar a bhí siad roimhe seo – tá siad laghdaithe.

3 Lindo, Elvira, ‘Diamantes en la boca’, El Pais, 29th Eanáir 2009

4 Feic freisin Anne Fine, ‘Another Voice: Only books can reach these parts’, Tes Magazine, Meán Fómhair 1998, <https://www.tes.com/magazine/archive/another-voice-only-books-can-reach-these-parts> Faighte Meitheamh 2024

5 Cernuda, Luis, *Written in Water: The Collected Prose Poems*, San Francisco, City Lights Publishers, 2004

Déantar gach rud a dhéanaimid i leabharlanna chun an nóiméad sin a chonaic mé in Áth Cinn a éascú. Tá an méid a chonaic mé in Áth Cinn ag tarlú na mílte uair i leabharlanna sna 29 leabharlann bhrainse ar fud chathair agus chontae na Gaillimhe gach seachtain.

Tá leabhair beo: tá draíocht ar bun sa Ghráig

Tugann gorm agus gorm éadrom an fhoirgnimh, na sonraí plástair sainiúla timpeall na bhfuinneog, agus gnéithe maisiúla dhíon an uchtbhalla le fios gur áitreabh nua an Chomhair Chreidmheasa sa Ghráig é ina bhfuil seirbhís leabharlainne poiblí lonnaithe anois.

Is sampla breá é cinneadh Chomhar Creidmheasa Bhaile Locha Riach a fhoirgneamh nua sa Ghráig a roinnt leis an tseirbhís leabharlainne de phrionsabail oibriúcháin an Chomhair Chreidmheasa i mbun gnímh, prionsabail atá bunaithe ar “*the concept of human development, expressed through people working together to achieve a better life for themselves and their children.*”

Tráthnóna Dé Máirt amháin i mí Aibreáin thug an t-ealaíontóir Astrid Hofmann tuilleadh dathanna gorma agus gorma éadroma agus liathchorra isteach i bhfoirgneamh na leabharlainne nuair a seoladh a taispeántas de phíosaí ealaíne feilte agus síoda. Bhí solas an tráthnóna ag lonrú trí na fuinneoga tosaigh ar a dearg ceannasach bríomhar agus thug sé seo le fios go raibh draíocht ar bun sa Ghráig.

Bhí an chuma ar an scéal go raibh a dhá dhealbh bheag dar teideal *Einstein’s curl old* agus *Einstein’s curl young* ina suí ar bharr na seilfeanna leabhar foirfe d’aon leabharlann, agus chuimsigh a *Orbital Mongolia*, píosa déanta as crann iúir, eolas agus fis na leabharlainne.

Chun tús a chur leis an tseirbhís ina láthair nua, cuireadh sraith de leabhair áille faoi chlúdach crua le bileoga ceangail mhaisiúla agus leabharmharcanna ribín síoda leis an stoc. Tá sé mar aidhm ag an rogha seo de 100 leabhar leabharlann lán le saothair chlasaiceacha agus chomhaimseartha faoi chlúdach crua bhuan a chur ar fáil sa Ghráig, idr litríocht agus stair agus fealsúnacht. Tá an tionscnamh seo mar chuid de chlár atá ag iarraidh cnuasach láidir, buan a chur i leabharlann bhrainse na Gráige agus a úsáid a chur chun cinn le haghaidh léitheoireachta, cainteanna agus díospóireachtaí.

Leabharlann Phoiblí an Spidéil – lá i mo shaol

Bhí deis ag daoine a thug cuairt ar leabharlann an Spidéil Dé Máirt an 2 Bealtaine taitneamh a bhaint as taispeántas le beirt ealaíontóirí. Bhí cuairteoirí gafa ag sraith mósáicí sa stíl chomhaimseartha le Siobhan Ní Fhloinn ina gcuirtear an dúlra i láthair ina fhoirmeacha agus ina dhathanna agus ina phatrúin éagsúla. Ansin rinne na cuairteoirí machnamh ar roinnt saothar le Geraldine Ní Churraoin ina léirítear portach agus uiscí agus sléibhte Chonamara i ndathanna glé.

Bhí an taispeántas seo de shaothar an bheirt ealaíontóirí ar crochadh i Seomra Léitheoireachta na leabharlainne, áit arbh fhéidir, chomh maith le sult a bhaint as an ealaín ar na ballaí, suí go ciúin agus nuachtán nó irisleabhar a léamh nó sracfhéachaint a thabhairt ar leabhar ó bhailiúchán na leabharlainne.

Ó fhuinneog an tseomra léitheoireachta ar an Máirt sin, bhíodhas in ann radharc iontach a fháil ar thaoide an Atlantaigh ag briseadh thar na carraigeacha in aice le seanché an Spidéil, agus an ghrian ag lonrú ar an bhfarraige chomh fada amach leis na hOileáin Árann.

Sa phríomhleabharlann bhí roinnt úsáideoirí leabharlainne ag cuardach an Idirlín go dian ar ríomhairí na leabharlainne le rochtain idirlín saor in aisce, agus bhí cailín óg gnóthach ag fótachóipeáil roinnt leabhar tagartha mar chuid de thasc scoile.

Tháinig athair le beirt pháistí óga isteach agus chaith siad tamall ag roghnú leabhar i rannóg na bpáistí sa leabharlann.

Agus tháinig fear eile isteach le leanbh óg i mbugaí agus shuigh sé sa seomra léitheoireachta lena leanbh ag féachaint ar leabhar pictiúr. Mar a tharlaíonn sé, is as an Airgintín an fear seo agus is mac an scríbhneora agus fhile clúiteach na hAirgintíne, Luis Ricardo Casnati, é. Scríobh Casnati an méid seo a leanas:

“I cannot happen to be indifferent before the beauty which exposes the world to me. I have loved an infinity of things that have convinced to me of the glory to be alive.”

Is file é Casnati a ardaíonn grá lena shaothar. Tá sé ráite aige gurb í an uaillmhian atá aige ná an té atá in-tarrthála a tharrtháil le focail nár cheart dul i ndearmad. Agus tonnta toirniúla an Atlantaigh lasmuigh, tá spás

leabharlainne anseo ar An Spidéil ina mbeifear ag súil go dtabharfar aire agus ndéanfar cleachtadh ar phribhléid na smaointe, agus an ciúnas chun iad a bhreithniú, agus go ndéanfaidh an cleachtadh seo láidir muid.

I measc na leabhar a bheidh ar taispeáint ag leabharlannaí an Spidéil Dé Máirt seo, tá cóip de *I Know Why the Caged Bird Sings* (1969) le Maya Angelou. Tá na línte seo a leanas san úrscéal:

“In the silence we listen to ourselves.

Then we ask questions of ourselves.

We describe ourselves to ourselves.”⁶

Sin an méid a tharlaíonn i leabharlann. Téann muid go dtí an leabharlann chun muid féin a aimsiú. Téann muid go dtí an leabharlann ag súil uaireanta go dtiocfaidh muid ar an áilleacht a thaispeánann an domhan dúinn.

Tuarascálacha cuairteoirí ar chuairteanna ar Leabharlann Inis Meáin

Ar an 4 Meitheamh 2013, scríobh an Dr. Maria Northcote ón Astráil chuig Ceanncheathrú na Leabharlainne ag rá go raibh sí ag iarraidh cúpla trácht a dhéanamh ar an leabharlann ar Inis Meáin agus ar an leabharlannaí áitiúil. Bhí Maria Northcote ina cónaí ar an oileán ar feadh sé mhí agus bhíodh sí ina cuairteoir rialta ar an leabharlann. Scríobh sí:

“I have visited the library a number of times on my own, with my husband, and with various visitors we have had here on Inis Meáin. On each and every visit, I have found the library to be a wonderful place. Not only is the librarian a great ambassador for using books for enjoyment and information, she is also very helpful and welcoming. She helps me to find books in English and Irish and is always on the lookout for more books that she thinks I may be interested in. She also helped me a lot with learning Irish. As a result of my conversations with her, I can say that the local librarian has taught me quite a few phrases and words that I have been able to use during my time on Inis Meáin. By being able to access this library, talk with the librarian and borrow library materials, this has made me and my husband feel that we are part of the community on Inis Meáin.

“I also very much enjoy observing the Inis Meáin librarian interact with the very young children and the school students from the local schools. They, in turn,

6 Angelou, Maya, *I Know Why the Caged Bird Sings*, Nua Eabharc, Penguin Random House, 1971

appreciate the way she speaks with them and helps them with their book selections. Because of the library on Inis Meáin, I have been able to learn a lot about Irish history, the Aran Islands especially Inis Meáin and the Irish language. For a small library, I have to say that the Inis Meáin library is well stocked and is kept by a skilled, friendly librarian."

Dé Sathairn an 15 Samhain 2008 atá ann ar 13.20 pm i Leabharlann Dhún an Uchta

Tá an leabharlann plódaithe le daoine. Timpeall ar phríomhdheasc na leabharlainne tá leanaí óga ina suí ar an urlár. Tá tuismitheoirí ina suí ar cibé cathaoireacha atá ar fáil, agus tá an spás le haghaidh seasamh lán. Tá roinnt daoine ina seasamh i halla na leabharlainne toisc go bhfuil spás iomlán na leabharlainne lán.

Táim ag teacht anseo i mí na Samhna le roinnt blianta anuas, agus ní fhaca mé a leithéid de shlua riamh ar ócáid bhronnta na nduaiseanna do Sheachtain Leabhar na bPáistí.

Labhraím go minic faoin leabharlann mar spás pobail. Bhuel, tá cruthúnas beo anseo os comhair mo dhá shúil go bhfuil an pobal áitiúil ag freagairt don leabharlann seo anseo i nDún an Uchta. Is léir go bhfuil tuismitheoirí na bpáistí ag tacú le tionscadal na leabharlainne.

Tá duaiseanna á mbronnadh ar 65 páiste anseo ar maidin.

Déanann roinnt tuismitheoirí trácht ar an méid atá á dhéanamh ag an leabharlann dá bpáistí... a bpáistí a spreagadh ar bhealach nach féidir ach le leabhair agus le léitheoireacht iad a spreagadh.

Tá an leabharlann lán le dathanna. Maidir leis na comórtais dathúcháin, cruthaíodh agus dathaíodh go leor aghaidheanna cailleadh. Agus is iomaí uair a dearadh aghaidh Dracula. Obair na ranganna naíonán sóisearach agus sinsearach atá anseo ar fad.

Ghlac ranganna 1 agus 2 páirt i dtionscadal Handprint Bat Craft, ag baint úsáid as cartáin bainne athchúrsáilte. Mar gheall ar an am seo den bhliain, is é Oíche Shamhna an téama.

Cuireann maisiúcháin vaimpíirí don mhurlán, chomh maith le fleasca laindéir phuimcín agus taibhse go léir dathanna agus cruthaitheacht agus ealaín leis an maidin.

Bhí tráth na gceist ar rannta do pháistí, tráth na gceist boird, comórtais táiplise agus tráth na gceist ar leabhar ginearálta mar chuid d'imeachtaí na seachtaine.

Ghlac scoileanna i nDún an Uchta, Cluain Fearta, an Baile Mór, Míleac agus an Ráithín páirt san imeacht. Ealaíontóir a bhí ina chónaí go háitiúil a bhain sult as saol na péintéireachta le fada an lá a mhol na comórtais.

Leabhar Steinbeck i Leabharlann Bhaile Átha an Rí

An 16 Meitheamh 2006 atá ann ar 4.00pm. Táim i Leabharlann Bhaile Átha an Rí. Tugaim fear óg faoi deara ag filleadh cóipe de *The Winter of Our Discontent* le John Steinbeck.

D'fhoilsigh Heinemann an leabhar seo in 1961 agus cuireadh i gcló é i gcló álainn agus ar pháipéar maith ag an Windmill Press i Surrey i Sasana.

Cheannaigh Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe an leabhar i mí an Mhárta 1972, 34 bliain ó shin. Cé gur dócha go raibh lipéid data ar an leabhar roimhe seo a thabharfadh le fios go raibh an leabhar ar iasacht i gcaitheamh 1972 agus 1973, is féidir fianaise a fheiceáil ó sheanlipéid data atá suite ag tús an leabhair a thaispeánann go raibh an leabhar ar fáil ar iasacht in 1974. Tá fianaise ann ó lipéid data an leabhair gur tugadh ar iasacht go leanúnach é thar na blianta díreach síos go dtí an dátstampa nua a thaispeánann go bhfuil an leabhar le tabhairt ar ais ar 8 Meitheamh, 2006.

D'íoc Comhairle Chontae na Gaillimhe €1.50 as an leabhar nuair a ceannaíodh é 34 bliain ó shin.

Is úrscéal é *The Winter of Our Discontent* a cháineann an tsochaí as a fhócas ar ábharachas agus neamhaird an duine aonair ar theaghlach an duine.

Fear a scríobh ó dhoimhneacht a chroí a bhí i Steinbeck. Ba iad na téamaí ní ba bhuaine a bhí aige ná: rúndiamhair na féiniúlachta, domhíniú an ghrá, agus na hiarmhairtí damanta a bhaineann le neamhláithreach an ghrá.

Tá cluaisíní cait ar an leabhar, tá cuid de na leathanaigh stróicthe, tá leathanaigh smálaithe anseo agus ansiúd. Tá cuid den cheangal séalaithe le téip leabhar. Ach tuigfidh aon duine a roghnaíonn an leabhar seo go bhfuil taithí á roinnt acu leis na léitheoirí eile go léir a thóg an leabhar seo ón leabharlann rompu. Agus an leabhar i do lámha, tá braistint smaointe agus fealsúnachta agus smaointeoireachta agus machnaimh agus ceistiúcháin

ann. Pléann an leabhar bás agus na hiarrachtaí cothromaíocht de chineál éigin a fháil ar ais sa saol. Ar bhealach áirithe is cosúil go bhfuil nasc dlúth idir cora an tsaoil i saol na ndaoine go léir a léann an chóip leabharlainne seo den leabhar.

Tá braistint phobail ann freisin: is leis an bpobal an chóip seo. Agus tá an tuiscint ann go bhfuil an leabhar, cosúil leis an bpobal, tar éis teacht slán as go leor cruacháis agus aoibhnis le 34 bliain anuas.

Nuair a bhuaigh an scríbhneoir ón Afraic Theas, John Maxwell Coetzee, Duais Nobel don litríocht dhá bhliain ó shin, chuaigh sé go Stócólm chun an gradam a fháil, áit a bhfuil sé de nós ag an mbuaiteoir óráid a thabhairt. Bhí mearbhall ar an lucht féachana nuair a thosaigh Coetzee ag labhairt faoi Robinson Crusoe. Ach ba é an rud a bhí Coetzee ag iarraidh a dhéanamh ná an eachtra dhaonna ar fad a cheangal le cinniúint Robinson agus é ina aonar ar a oileán.

Cinnte, tá a lán Robinson bochta ann, “*enduring shipwreck, hunger, loneliness and near-death. Everyone comes to find communication a problem and ends yelling and gesticulating like a madman, with no one listening.*”

Is féidir linn smaoineamh ar go leor daoine atá ina gcónaí sna heastáit tithíochta éagsúla timpeall ár leabharlanna éagsúla. Fulaingíonn an-chuid acu uaigneas, agus fiú, ar bhealach éigin, fulaingíonn cuid acu “longbhriseadh”, ar bhonn meafarach

“*What are they calling (these afflicted men and women) across the waters and across the years, out of their private fire?*” mar a dúirt Coetzee.⁷

Creidim go mb’fhéidir go bhfuil an rud atá á lorg acu ag ár leabharlanna, bíodh sé Robinson Crusoe, nó an leabhar seo le Steinbeck. Cuireann ár leabharlanna agus ár leabhair, agus na heispéiris léitheoireachta a chuirimid ar fáil, ar chumas daoine dul i ngleic le cuid de na tubaistí “longbhriste” a bhaineann dúinn go léir ó am go chéile.

In ainneoin na n-athruithe ar fad, an teicneolaíocht nua agus forbairt ról cultúrtha na leabharlainne, creidim fós gurb é an rud is tábhachtaí a dhéanaimid ná leabhair mhaithe a chur i lámha daoine.

Agus cuimhnigh ar an oideachas agus ar an ngaois a chuirtear ar dhuine ach ar infheistíocht €1.50 siar in 1972.

In 2008, dúradh in *Library Journal*: “*First and foremost, library users want community. And they want that kind of community that expands their world, that enables them to have an intellectual and imaginative life and helps them find their passion. The library is the cultural hub of the small town or village. It responds to the needs of the community but also rises above the needs to nourish the human spirit.*”⁸

Ba í seo an fhealsúnacht a spreag forbairt Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe sna blianta 1995 go 2013.

In 2010 bhuaigh Seirbhís Leabharlainne Chathair agus Chontae na Gaillimhe an Gradam don tSeirbhís Leabharlainne is Fearr ag *Gradam Chomhlachas na hÉireann um Shármhaitheas sa Rialtas Áitiúil 2010*. Bhuaigh sí an gradam, mar atá leagtha amach san aiste seo, toisc go bhfuil sé mar pholasaí ag Comhairle Chontae na Gaillimhe spás infheicthe pobail a dhéanamh de gach leabharlann áitiúil le haghaidh gníomhaíochtaí oideachais agus cultúrtha, ionas go bhfuil an leabharlann phoiblí lárnach, fiú amháin sa bhaile is lú, chun braistint phobail áitiúil a fhorbairt. Cé go reáchtálann Comhairle Chontae na Gaillimhe an tseirbhís leabharlainne, cruthaítear braistint úinéireachta áitiúil ar an leabharlann trí oibriú le daoine a bhfuil baint acu le heagraíochtaí áitiúla. Is é an toradh atá air ná go mbíonn an Chomhairle agus an pobal áitiúil ina gcomhpháirtithe sa tionscadal leabharlainne. Tugann sé seo fuinneamh áitiúil don tseirbhís, agus ciallaíonn sé freisin go bhfuil an leabharlann níos freagrúla do riachtanais áitiúla.

Machnamh ar chuairt a tugadh ar leabharlann chontae in aice láimhe ar an 15 Deireadh Fómhair 2008

Is breá liom sliocht a tháinig mé trasna air cúpla bliain ó shin a deir: “*even in the smallest town the public library is the institution which is building a sense of local community as we enter this new century.*”

Chonaic mé fianaise shoiléir ar fhírinne an ráitis seo nuair a thug mé cuairt ar leabharlann in aice láimhe oíche Dé Céadaoin.

Bheadh a fhios agat láithreach gur leabharlann í seo atá beo agus fáiltiúil. Faoi threoir sciliúil ó leabharlannaí brainse áitiúil iontach, d’fheicfí gur leabharlann í seo a chuireann seirbhís den scoth ar fáil.

7 J. M. Coetzee, Léacht Nobel ag Acadamh na Sualainne, Stockholm, 7 Nollaig 2003

<https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2003/coetzee/lecture/> Faighte Meitheamh 2024

8 Berry III, John N., ‘Blatant Berry’, *Irisleabhar Leabharlainne*, 2002

Agus spás ar fáil do thaispeántais, léachtaí, léamh filíochta, agus imeachtaí do pháistí, is léir go bhfeidhmíonn an leabharlann seo ní hamháin mar leabharlann, ach mar áit oideachais agus faisnéise, agus mar ionad cultúrtha agus pobail don sráidbhaile freisin.

Scríobh leabharlannaí sa bhliain 1876 gur cheart dúinn “*receive readers with something of the cordiality displayed by an old-time innkeeper.*”

Go deimhin, chuir an leabharlannaí áitiúil, cosúil leis an tábhairneoir seanaimsire, fáilte chroíúil romhainn go macánta, go stuama, go ceanúil, le braistint scoláireachta agus eolais. Agus mé i mo sheasamh agus ag faire uirthi, d’fhéadfainn a rá go raibh rud éigin á léiriú aici go soiléir. Agus de réir mar a chuaigh an tráthnóna ar aghaidh, agus í ag cur aithne ar bhaill den phobal áitiúil agus ar roinnt ceoltóirí áitiúla, thuig mé gurb é an rud a bhí á chur in iúl aici ná meon na sibhialtachta agus na saoránachta agus an phobail.

Agus, ar ámharaí an tsaoil, bhí easpa stór focal gnó i ngach rud a dúirt sí. Ní raibh aon chaint chorparáideach, ná caint fógraíochta ann.

Go dtí cúpla bliain ó shin, thug na daoine a reáchtáil leabharlanna sainmhínithe orthu ina dtéarmaí féin agus chosain siad iad lena gcuid eolais ar leabhair agus léitheoireacht agus litearthacht agus foghlaim agus staidéar áitiúil.

Bhí sé spreagúil, fuinniúil fiú, bualadh agus éisteacht le leabharlannaí áitiúil oíche Dé Céadaoin a thuig na rudaí seo agus a rinne áit dá leabharlann ina gcuirtear meas ar dhaoine, ina gcuirtear fáilte rompu agus ina dtugtar ugach dóibh.

LEABharlanna CONNDAE NA GAILLIME.
COUNTY GALWAY LIBRARIES.

GENERAL REGULATIONS

FOR THE MANAGEMENT OF THE LIBRARIES.

1. The County Library Headquarters is open daily for the issue and receipt of books every week day from 10 a.m. to 5 p.m., but shall be closed on Sundays, Christmas Day, all Holy Days, all public holidays, and such other days as the Committee may from time to time appoint.

2. Books shall be borrowed for home reading only by persons rated, resident, or employed in the County Administrative Area of Galway, including the Urban Districts of Galway and Ballinasloe.

3. Each town, village, parish or district, wishing to use the Library must form a local committee with an honorary secretary, and an honorary librarian, who shall by agreement with the County Libraries Committee, on the form prescribed, undertake to provide, free of cost, suitable accommodation for the books on loan, to lend them without charge, to return them promptly, and in good condition, and to abide by all By-laws and Regulations of the County Libraries Committee.

4. Collections of books shall be returned to the County Book Headquarters at the end of three months. No collection may be kept at any local centre longer than three months, but if any local committee desires to retain any of the books at the time of exchange for a further three months, this may be done. Particulars of any books so retained shall be supplied to the County Librarian.

5. Collections of books are sent from Library Headquarters to local centres carriage free, and no claims for transport or other expenses incurred by local centres shall be entertained by the County Libraries Committee.

6. Borrowers may propose books for addition to the Library, or make other suggestions, on forms provided for this purpose, which shall be submitted to the County Libraries Committee for consideration. All proposals or suggestions must be signed and address stated by the proposer.

7. The Libraries Committee shall decide all disputes between borrowers and the Library officials. All complaints must be in writing and addressed to the County Librarian who shall bring them to the notice of the Committee.

8. Books are loaned free of charge to all persons resident in the neighbourhood. School children must obtain permission to borrow books from their teachers.

9. Borrowers may not keep any book for longer than 14 days from the date of issue. If any borrower wishes to keep a book for a longer period, application for re-issue must be made to the Local Librarian. Books will only be re-issued when they have not been requested by other borrowers.

10. Any borrower who keeps a book for longer than 14 days without having it re-issued will be fined one penny for each week or portion of week that the book is kept beyond that time. Any person incurring such fine will not be permitted to use the library again until the fine has been paid.

11. Borrowers will be held responsible for the safe keeping of all books borrowed by them, and any borrower may, at the discretion of the local library committee, be required to make good any damage caused to any book while the book was in that borrower's possession. If any borrower is fined for damaging any book and refuses to pay the fine, that borrower will not be allowed to use the library again until the fine has been paid.

12. If a case of infectious disease occurs in any house where a library book is in the possession of anyone living in that house, the book is to be handed to the Sanitary Inspector when he comes to disinfect the house, and NOT returned to the library, notifying the County Librarian at the same time.

13. In order to preserve the books in the library in a servicable condition for as long a period as possible, borrowers are requested to handle them with the greatest possible care. Books must be protected from rain; they must not be marked in any way, and the corners of the leaves must not be turned down.

14. Books which become so worn as to need re-pairing or re-binding should be withdrawn from circulation.

*Blas ar chainteanna,
ceardlanna agus spraoi...*

*Déanann an tseiribhís leabharlainne soláthar do
‘Self-development in an atmosphere of freedom...’*

Miontuairiscí Choiste na Leabharlann, 26 Bealtaine 1926 (G01/5/1)

An t-ealaíontóir Pauline Bewick ag a taispeántas ealaíne agus seoladh leabhair Seven Ages, Leabharlann Chathair na Gaillimhe, 2005

Seoladh bhailiúchán cartlainne an údair Ghaeilge Tomás Bairéad, le Tíona Mhic Dhonnacha (Leabharlannaí Brainse), leas-Mhéara Chontae na Gaillimhe an Clr Sean Kyne, Treasa Bairéad Mhic Mhathúna (iníon Bairéad), Patria McWalter (Cartlannaí, Comhairle Chontae na Gaillimhe) agus Peigí Uí Mhocháin (Leabharlannaí Brainse), Leabharlann na Cheathrún Rua, 2007

Tráthnóna filíochta leis an bhfile Gaeilge mór le rá Nuala Ní Dhomhnaill, Leabharlann na Cheathrún Rua, Eanáir 2008

Taifeadadh scannáin le haghaidh an chéad eipeasóid Éireannach den chlár teilifíse sinsearachta *Who Do You Think You Are*, le Mint Productions agus Ryan Tubridy (láithreoir RTÉ) ag na Rannóga Cartlanna agus Staidéir Áitiúil, Island House, 2009

Reáchtáil Leabharlanna
Poiblí na Gaillimhe imeacht
Peregrine Reading de chuid
Ionad Scríbhneoirí na hÉireann
leis an údar Gaeilge Liam Mac
Cóil agus leis an úrscéalaí agus
dramadóir Gaeilge Darach Scolaí,
Leabharlann na Cheathrún Rua,
Samhain 2012

*(De réir sainmhíniúcháin, is
ionann peregrine (an fabhcún
gorm) agus seachránáí nó
taistealaí agus leis an tsraith
chuir Ionad Scríbhneoirí na
hÉireann scríbhneoirí ar ais i
dtreo an traidisiúin bhéil chun
a gcuid focal a roinnt os ard. I
gcomhréir leis an traidisiún sin,
bhíodh siad ag taisteal ó bhaile go
bhaile ag roinnt a gcuid scéalta).*

Scríbhneoir agus cartagrafaí
Tim Robinson, le Cathaoirleach
Chontae na Gaillimhe an Clr M
Maher agus Caroline Sweeney
(Leabharlannaí Brainse),
Leabharlann Chloch na Rón, 2012

Seoladh Bosca Scéalaíochta
Explore Your Archives ag Áras an Chontae.

Eugene Cummins (Stiúrthóirí Seirbhísí), Patria McWalter (Cartlannaí), Cathaoirleach Chontae na Gaillimhe an Clr Liam Carroll agus Peter Rabbitt (Leabharlannaí Contae), 2013

Léitheoirí ag seoladh an taispeántais *From the Archives 1916: Revolution and Recollection*, **Leabharlann Chill Rónáin**, Inis Mór, Eanáir 2016

Seoladh *One Book, One Island*, le R.J. Palacio, Leabharlann Inis Bó Finne, Deireadh Fómhair 2017

An t-ealaíontóir Deirdre Murphy taobh lena saothar ealaíne, le haghaidh *Galway's Great Read* taispeántas inar díródh ar Phádraic Ó Conaire, Leabharlann Chathair na Gaillimhe, Samhain 2017

Toradh na hoibre á thaispeáint, *Stuffed*, stiallghreannán de scéalta a scríobh agus a mhaisigh déagóirí tar éis sraith ceardlann le Alan Nolan, údar agus maisitheoir, Leabharlann Thuama 2018

Spraoi agus foghlaim le *Crazy Craig the Mad Scientist*, Leabharlann an Bhaile Bháin 2018

An t-éascaithaoir ealaíne Maeve Gallagher ag taispeáint cás potaireachta saincheaptha do Chathaoirleach Chomhairle Chontae na Gaillimhe an Clr Jimmy McClearn, a rinne daltaí scoil náisiúnta Coolrane N.S., le haghaidh an tsrutha oideachais Resolutions Through Art, cuid den chlár Galway's Great Read a rinne ceiliúradh ar 120 bliain de rialtas áitiúil, Leabharlann Bhéal Átha na Sluaighe, Samhain 2019

An t-ealaíontóir Éadaín Madigan agus a saothar 'The Enchanted Forest' ina chuid dá taispeántas ar phictiúirí ola ar chanbhás, Leabharlann an Bhaile Bháin, Iúil 2019

An t-údar Caroline Busher ag caint le páistí i rith na féile léitheoireachta *Book-It*, Leabharlann Bhaile Locha Riach, 2019

Scéalaíocht le Aoife O'Kelly (Cúntóir Leabharlainne), agus ceol le Roisin Mannion leis, ar Veain Leabharlainne na Scoileanna, Feabhra 2020

Spraoi Comic-Con mBéal Átha na Sluaighe, Jo Vahey (Leabharlannaí Feidhmiúcháin, Scoileanna), Sharleen McAndrew (Leabharlannaí Cúnta, HQ) agus Una Kelly (Leabharlannaí Feidhmiúcháin, Béal Átha na Sluaighe), 2021

Cumadóireacht ildaite le páistí tar éis ceardlainne leis an údar agus an maisitheoir Mary Murphy, Leabharlann Thuama, 2022

An t-údar agus an maisitheoir do pháistí Mary Murphy ag léamh do lucht féachana óg lánmheallta, Leabharlann Thuama, 2022

Slua mór ag an gcaint 'Big Dig' le Fiona Maguire ar stair agus ar sheandálaíocht bhaile Bhéal Átha na Sluaighe, Leabharlann Bhéal Átha na Sluaighe, Samhain 2022

Oíche amhránaíochta, cheoil agus mhachnaimh chun cuimhneamh ar Liam Mellows, imeacht Deich mBliana na gCuimhneachán, Leabharlann Bhaile Átha an Rí, Samhain 2022

Ceardlann fíodóireachta, Deich mBliana na gCuimhneachán, imeacht Artists and Activists, Leabharlann an Ghorit, Eanáir 2023

Slua breá ag seoladh Céad á Cheiliúradh, 100 Bliain de Leabharlanna Poiblí na Gaillimhe, Leabharlann Bhéal Átha na Sluaighe, Iúil 2024

**LEABHARLAINN CHEARNAIGE CHONNDAE GHAILLIMHE
(COUNTY GALWAY CARNEGIE LIBRARIES).**

NOTICE TO READERS.

This book is on loan from the County Book Repository, Galway.

Readers are requested to take great care of the books while in their possession, and to point out any defect that they may observe in them to the Local Librarian. Immediate notice is to be given to the Librarian of loss of book, also of change of address.

All books should be returned to the Local Centre within fourteen days from date of issue; but an extension of the period of loan will be granted, provided the book is not required by another reader.

Readers should report to the Local Librarian any case of infectious disease occurring in the house while a library book is in their possession.

Students using the County Rural Libraries are reminded that the special resources of the Central Library for Students are available to them. Applications for service from this Central Library should be accompanied by particulars as to the books desired. All such applications should be made through the Organising Librarian, County Book Repository, Galway.

Book No. 4/205

*'The only kind of reading worth stimulating is
reading which will encourage reflection.'*

Miontuairiscí Choiste Leabarlanna Chontae na Gaillimhe, 3 Márta 1949 (G01/5/3)

Cuntais Beathaisnéise

Údar as Gaillimh ag a bhfuil duaiseanna buaite is ea **Patricia Forde**. Scríobhann sí do gach aois agus tá idir leabhair phictiúr agus úrscéalta scríofa aici. Tá sí dátheangach, agus scríobhann sí i mBéarla agus i nGaeilge. Ar na leabhair is déanaí léi tá úrscéal corraitheach ficsin eolaíochta, *The Girl Who Fell to Earth*, arna fhoilsiú ag Little Island, agus úrscéal stairiúil a shuítear le linn aimsir Chromail, mar a dtugann cailín óg faoi mhac tíre deiridh na hÉireann a thabhairt slán. An Mactíre Deireannach an teideal atá air agus tá sé á fhoilsiú ag Futa Fata. Is í Patricia Laureate na nÓg (2023-2026) faoi láthair

D'oibrigh an **Dr Jim Higgins** mar shaorsheandálaí in Éirinn agus thar lear, sular ceapadh ina Oifigeach Oidhreachta ar Chomhairle Contae na Gaillimhe é in 1999, an chéad oifigeach dá leithéid sa Stát. Céimí de chuid Ollscoil na hÉireann, Gaillimh é, agus bronnadh PhD air in 2011, ar dhealbhoireacht mheánaoiseach na Gaillimhe. Tá a lán foilsithe aige i ngnéithe na seandálaíochta, an stair, stair na healaíne, an béaloideas, an dealbhóireacht agus an siombalachas. Is údar le dhá leabhar déag é, agus is eagarthóir agus comheagarthóir ar sé leabhar eile é chomh maith.

Ba é **Pat McMahon** Leabharlannaí Chontae na Gaillimhe ó 1995 go 2013. Roimhe sin, d'oibrigh sé i leabharlanna poiblí i gCathair Luimnigh, agus i gCo an Chláir, Ceatharlach agus Maigh Eo. Is iarbhall de Bhord Leabharlann Náisiúnta na hÉireann é agus is iarbhall den Chomhairle Leabharlanna (An Chomhairle Leabharlainne) é chomh maith. Bhí sé ina Uachtarán ar Chumann Leabharlann na hÉireann ó 1999 go 2001.

D'oibrigh **Patria McWalter**, cartlannaí, blianta fada le Comhairle Contae Mhaigh Eo, sular aistrigh sí go Comhairle Chontae na Gaillimhe in 2000. Tá taighde agus coimeád déanta aici ar roinnt taispeántas, go háirithe 'From Colonial State to Free State, What they said...' (2016), agus is í údar an treoirleabhair 'For the Record, The Archives of Galway's Rural District Councils' (2014), agus eagarthóir/comheagarthóir ar an iomad foilseachán, lena n-áirítear 'Island Images: From the Chambers Archives, 1929-1938' (2022), agus tá alt léi san iomad foilseachán i gcaitheamh na mblianta.

Úrscéalaí, gearrscéalaí agus file is ea **Nuala O'Connor**, a bhfuil cónaí uirthi i gCo na Gaillimhe lena teaghlach. Foilsíodh SEABORNE, an t-úrscéal is déanaí léi, Aibreán 2024 (New Island). D'ainm New York Times a húrscéal sárdhiola (Harper Perennial/New Island, 2021), faoi Nora Barnacle, bean chéile agus Bé James Joyce, mar cheann de na deich n-úrscéalta stairiúla ab'fhearr a foilsíodh in 2021. Choimeád Nuala an taispeántas, 'Loves, Says Bloom', ar mhuintir Joyce, le haghaidh #Ulysses100, ag Músaem Litríochta na hÉireann (MoLI) in 2022. Is í eagarthóir 'Splonk', ríomhíris mearfhicsin.

www.nualaoconnor.com Twitter: @NualaNiC

Consumptive in the Library

About you:

you carry a kidney donor card,
not yet filled in,
a St. Christopher's round our neck
on a brown shoe lace,
(to ward off demons and politicians),
memories of Sweet Afton,
the racing page from the Daily Express
and an unsociable cough.

About me:

I carry illusions
of becoming a famous poet,
guilt about that one time in Baltinglass,
fear that the lift will stop at Limbo,
a slight touch of sciatica
plus an anthology of the Ulster poets.

Unlike your peers
you will not take warmth
from cold churches or soupe kitchens,
instead, for long periods, you will
exasperate would-be poets with illusions,
in the reference room of the Galway County Library.

I started with Heaney,
you started to cough.
You coughed all the way to Ormsby,
I was on the verge of Mahon.

Daunted, I left you the Ulster Poets
to consume or cough at.

I moved to the medical section.

Rita Ann Higgins

COMMISSIONERS
OF
IRISH LIGHTS

CARNEGIE
LIBRARIES
FOR
LIGHTHOUSE
SERVICE

25 Ceiúradh Celebrating
An Chéid a Century

Galway Leabharlanna
Public Libraries Poiblí na Gaillimhe

